

A Magyar Solymász Egyesület Évkönyve

Magyar Solymász

2010

A Szellemi Kulturális Örökség
Magyar Nemzeti Bizottsága javaslata alapján

A magyar solymászat

2010 évben
a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére
felvételre.

A nemzeti jegyzékre vétel megerősíti a közösségi kultúra
védelmének jelentőségét, a kulturális örökség megőrzésének
nemzeti szintű elismerését.

Budapest, 2010. szeptember 17.

Cézius Miklós
Dr. Réthelyi Miklós
miniszter
Nemzeti Erőforrás Minisztérium

MAGYAR
SOLYMÁSZ
2010

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET
ÉVKÖNYVE

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNTŐ

- Solymászat - hivatalos elismerés 8
 Tóth János elnök: Szellemi kulturális örökségünk része a magyar solymászat 9

KÖZGYŰLÉS ELÉ

- Tóth János elnök: Visszatekintés az elmúlt öt évre..... 14

SOLYMÁSZAT

- Wrábel György: Fegyvernek 2009 20
 Kiss Róbert: A sinka 22
 Gasztonyi Dani: Ferruginous 24
 Solymászat Spanyolországban 27
 Duhay Gábor: A héja sapkázása..... 30
 KDV-KVVF - Tájékoztató..... 35

RAGADOZÓMADÁR-VÉDELEM

- Dr. Lakos István: Madárvédelem 38
 Bogyai Frigyes: A globalizáció hatása a ragadozómadár-védelemre 40
 Bereczky István: Jelentés mentett madarokról 42
 Kiss Róbert: Górés - egy madármentő állomás 47

VISSZATEKINTÉS

- Duhay Gábor: In Memoriam Bástyai Lóránt 52
 David Horobin: Bástyai Lóránt nagy-britanniai solymászélete 59

A SOLYMÁSZAT TÖRTÉNETE

- Bogyai Frigyes: A reneszánsz solymászat Angliában 66
 Bogyai Frigyes: Az NDK solymászata..... 70
 Bogyai Frigyes: Visszatérés a MAVOSZ-hoz 73

EMLÉKEZÉS

- Bérces János: Aranyecset - tűzoktoll - Emlékezés Muray Róbertre 80

MELLÉKLET

- David Horobin: Lorant de Bastyai - His Life as a Falconer in Britain (english)..... 84
 A walesi The Austringer című solymász lap megemlékezése
 Bástyai Lóránról 1994-ből 90
 Vadász- és versenylap 1859 - Solymászat és gazellavadászat Egyiptomban 93
 A magyar solymászat kulturális szellemi örökségi listára történt
 felvételének dokumentuma..... 104

- TAGOK, TAGJELÖLTEK 122

- ENGLISH SUMMARY 124

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET VEZETŐSÉGE

Tóth János

elnök

Wrábel György

titkár

Prágay István

gazdasági vezető

Sinkovics Ferenc

titkárhelyettes

Lóki György

fősolymász

Molnár Imre

pénztáros

Czifrák Gábor

ellenőrző bizottság elnöke

Az egyesület elérhetősége: www.solymaszat.hu

A borító belsőn Bérces János karvaly fotója, és Muray Róbert: Zsákmányolás c. festménye látható.

IMPRESSZUM

Magyar Solymász 2010.

A Magyar Solymász Egyesület szakfolyóirata

Főszerkesztő: Dorogi Sándor

Nyomdai előkészítés: Mónus Anita - Marker Reklámstúdió Kft.

Nyomás: Tiszapress Nyomda Kft.

Megjelenik évente.

ISSN 1587-9593

KÖSZÖNTŐ

Tóth János elnök úr részére
Magyar Solymász Egyesület
Balatonalmádi
Kert u. 19.

133-8/2010.

Tisztelt Elnök Úr!

Ezúton értesítem Önt, hogy Dr. Réthelyi Miklós miniszter úr a közelmúltban jóváhagyta a Szellemi Kulturális Örökség Magyar Nemzeti Bizottságának döntését, melynek értelmében a közösség által benyújtott felterjesztés alapján a jelölt örökség elem felkerült a *Szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékére*. A miniszteri döntés alapján a felvett elemek ünnepélyes kihirdetésére a Kulturális Örökség Napjain kerül sor.

Tisztelettel tájékoztatom Önt, hogy a Kulturális Örökség Napjainak megnyitó rendezvényén, 2010. szeptember 17-én 11-kor Dr. Réthelyi Miklós miniszter úr a kihirdetést követően fogja átadni a felterjesztéseket benyújtó közösségek képviselői számára a nemzeti jegyzékre vételt elismerő dokumentumot. Az ünnepélyes kihirdetésre a közeljövőben hivatalos meghívót kapnak a felterjesztést kezdeményező és aláíró közösségi képviselők.

A Kulturális Örökség Napjainak rendezvényei keretében szeptember 18-19-én a nemzeti jegyzékre felvett elemek egységes közösségi bemutatására a Nemzeti Múzeum kertjében kerül majd sor.

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Szellemi Kulturális Örökség Igazgatósága állítja össze a Kulturális Örökség Napjai szellemi kulturális örökséggel kapcsolatos szakmai programját, melynek lebonyolításával kapcsolatban az érintett közösségeket mihamarabb értesíteni fogjuk.

Szentendre, 2010. augusztus 16.

Tisztelettel:

Dr. Cseri Miklós
főigazgató
Szabadtéri Néprajzi Múzeum

Dr. Csonka-Takács Eszter
igazgató
Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóság
Szabadtéri Néprajzi Múzeum

SKANZEN

Szabadtéri
Néprajzi
Múzeum

2000 Szentendre
Sztaravodai út

telefon: 06 26 502 500
fax: 06 26 502 502

www.skanden.hu
sznm@sznm.hu

A SOLYMÁSZAT NEMZETI ÖRÖKSÉGÜNK

A solymászok mindig tudták, hogy milyen értékes szellemi örökséget hagytak ránk elődeink. Könyvekben összegezték évszázadok solymászainak tudását, mondákban, legendákban éltek tovább régi korok magyarjainak tettei, solymászattal összefüggő cselekedetei.

Mi, a XXI. század solymászái tisztában voltunk ennek az örökségnek az értékével, mégis nagyon rögzös, évtizedeken keresztül tartó út vezetett ahhoz, hogy ezt a magyar nemzet irányító legmagasabb fórumok is hivatalosan elismerjék. Ez azonban 2010. szeptember 17-én megtörtént.

Dr. Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter kihirdette, hogy a magyar solymászat bekerült a Nemzeti Kulturális Szellemi Örökség Jegyzékébe. Emlékszem barátaim csodálkozó tekintetére, mikor először beszéltem nekik arról, hogy a solymászat, mint kulturális örökség legalább olyan fontos, mint a gyakorlati solymászat.

Szerencsére sokan voltak, akik végig gondolták ezt a kérdést, és rájöttek arra, hogy stratégiai jelentősége van a solymászat, mint történelmi és kulturális örökség fokozott védelmének. Ösztönösen sokunkban élt ez a felismerés, de valójában ennek a tudásnak az eredménye csak akkor jelentkezhethet, ha ezt a solymászat jövőjéért felállított stratégiába foglalva, a taktika elemeként következetesen használjuk.

A solymászat öröksége nem csupán a madáridomításra, a vadászatra vonatkozik, hanem a madarak befogásának ősi módszereire, a vadmadár felkutatására és elfogására, valamint a kapcsolódó kézműves tevékenységekre is. Összességében mindarra a tevékenységi körre, amelyet évszázadok óta solymászatnak hívunk. Az elmúlt ötven évben az egyébként hasznos természetvédelmi szabályozás, sajnos a solymászok jogos igényeit gyakorlatilag fi-

gyelmen kívül hagyta, és csak egy indokolatlanul szűk mozgásteret biztosított számunkra.

Ennek a helyzetnek a megváltoztatására is törekedtem akkor, amikor a solymászat kulturális értékeit igyekeztünk az egyesületi életben előtérbe helyezni.

Megerősítést igazából ezek a gondolataim akkor nyertek, mikor az emirátusokban járva, azt tapasztaltam, hogy az egyik legfontosabb kulturális örökségnek tekinti az Egyesült Arab Emirátusok uralkodója az arab solymászatot. Az utcán óriás plakátok hirdették

„falconry is our tradition” vagyis a solymászat a mi örökségünk. Itt volt a példa, hogy egy ország a saját állampolgárainak a szellemi örökségét milyen hatékonyan igyekszik fenntartani. A 2000-es évek elején kezdtünk az IAF (Nemzetközi Ragadozómadár-védő és Solymász Szövetség) küldöttekkel azon gondolkodni, hogy milyen módon lehetne a solymászat helyzetét stabilizálni és különböző szélsőséges solymászat ellenes csoportok elképzeléseitől megvédeni. Természetes volt, hogy a nemzetközi solymász összefogás nagyon fontos és egy komoly védelem a nemzeti solymászatok számára. Szerencsére ebben az időben kezdett az UNESCO Világörökség Bizottsága számára nyilvánvalóvá válni, hogy nemcsak épített és természeti, de szellemi örökség is létezik, és a számbavétele is nagyon fontos. Az IAF vezetése elhatározta, hogy lépéseket tesz a világörökség jegyzékbe történő bekerülés feltételeinek tisztázására. Kiderült, hogy alapvető feltétel a nemzeti jegyzékben történő szereplés. Ezzel a momentummal kezdődött el a magyar solymászat nemzeti kulturális örökség jegyzékbe történő felvételének munkája.

Tudtam, hogy nagyon fontos egy kézbe vehető, látható és hallható anyag solymászatunkról. Kérésre ezt Gyórfy-Villám András készítette el, amit az egyesület nyomtatott formában, képes füzetben és DVD-filmként adott ki. Ezzel az anyaggal nagy sikerünk volt a 2008-ban megtartott UNESCO küldöttekkel szervezett párizsi megbeszélésen. Itt sikerült találkoznom dr. Kovácsné Bíró Ágnessel és dr. Felföldi Lászlóval, akik a Magyar

UNESCO Bizottság küldöttei voltak. Elképzeléseinket, hogy a magyar solymászatot jelöljük a nemzeti örökség jegyzékbe, velük sikerült először egyeztetnem. Nagyon sok hasznos tanáccsal láttak el a beadást megelőző munkához. Több biztató megbeszélést folytatam Gresiczky Péterrel, a Magyar UNESCO Bizottság főtitkárával, és dr. Hoppál Mihály igazgató úrral, akik biztattak a beadvány elkészítésére. Az előzetes munkák során sok segítséget kaptam akkori egyesületi elnökhelyettesünktől dr. Lakos Istvántól, aki sikeresen megszervezett egy solymász szimpóziumot a nemzeti kulturális szellemi örökség bizottság tagjai számára. Ezen a szimpóziumon dr. Aradi János, Duhay Gábor és Gyórfy-Villám András előadásaiból tájékozódhattak a bizottság tagjai készülő beadványunk érveiről, illetve dr. Felföldi Lászlótól megtudhattuk a bíráló bizottság tagjától, a sikeres beadvány elkészítéséhez fontos szempontokat.

Szerencsénkre egy filmes stáb, Náhlik Nárcisz és Orosz Attila ebben az időben együtt dolgozott az egyesülettel egy, Duna TV-ben megjelenő filmen, és ráadásként készítettek két másik alkotást is a solymászatról, amit nagyon hasznosan tudtunk felhasználni bead-

ványunk elfogadtatásához. A világ solymászatának történetéről szóló összeállítást Bogyai Frigyes, a magyar solymászat történetét Duhay Gábor írta.

Az egyesület 2008 nyarán felhívást bocsátott közre azok számára, akik a nemzeti örökség beadvány elkészítésében részt kívántak venni. A beadvány szövegét Dr. Aradi János, Bérces János, Duhay Gábor, Ertinger Géza, Földvály István, Gyórfy-Villám András és Szalay Sarolta készítették. A tematikát korábbi nemzetközi tapasztalatok alapján határoztam meg. 2009. március 31-re, határidőre beadtuk a tanulmányt. A többszöri, esetenként vál-

tozó szempontok szerinti átdolgozást Duhay Gábor a szerzői csoport vezetője végezte. Sok segítséget kaptunk dr. Csonka Takács Esztertől, a Szellemi Kulturális Igazgatóság igazgatójától és dr. Soós Gábortól, a Szellemi Örökség Bizottság tagjától. Némi zavart okozott beadványunk, mivel eddig csak meghatározott területhez kapcsolható nemzeti örökség elemekkel találkozott a bizottság. A solymászat azért volt kivétel, mert nem lehetett egy tájegységhez, földrajzi helyhez kötni. A 19 tagból álló, dr. Hoppál Mihály által vezetett Magyar UNESCO Bizottság Kulturális Albizottsága bírálta el beadványunkat. Döntésük 2009 őszére megszületett, számunkra kedvezően, ráadásul nemcsak a nemzeti listára vételt tartották fontosnak, hanem javasolták az UNESCO világörökségi jegyzékre történő beadását is a magyar UNESCO Bizottság számára 2010 elején kormányváltás miatt, az örökség elemek jegyzékbe történő felvételének kihirdetését a régi oktatásügyi miniszter már nem, ellenben az újonnan hivatalba lépő nemzeti erőforrás miniszter, dr. Réthelyi Miklós vállalta. A szeptember 17-én lezajlott ünnepélyes kihirdetés méltó helyszínen és körülmények között történt meg. A rendezvényen az egyesületet a beadvány szerzői közül Dr. Aradi János, Duhay Gábor és Gyórfy-Villám András képviselte, jelen volt Prágay István, aki a hétvégi Örökség Napi egyesületi részvételt szervezte. A kihirdetést igazoló oklevelet én vettem át a miniszter úrtól. A hivatalos programot követő beszélgetésen kiderült, hogy miniszter úr meglehetősen tájékozott solymászati ügyekben, saját bevallása szerint nagy hatással voltak rá a Homoki-Nagy filmekben bemutatott solymász jelenetek. Az egyesület által ajándékozott solymász kesztyűre szívesen vette kézre vándorsólymomat egy közös fotó erejéig.

A kihirdetést követően elkezdődtek az Örökség Napok rendezvényei, szombaton és vasárnap a Nemzeti Múzeum kertjében felállított pavilonokban mutatkozott be a solymászat és a többi örökség elem. Prágay István vezetésével, Duhay Gábor, Skerlec Balázs és Záborszky Ede válaszoltak az érdeklődők kérdéseire, mutatták be a kiállított madarakat,

a solymászati eszközöket. Szappan László festményei méltó keretet jelentettek az egyébként is nagy sikerű solymász bemutatónak.

Ezzel az eseménnyel a magyar solymászat hivatalosan is elismerést nyert, végérvényesen bekerült nemzetünk megőrzendő kincsei közé.

Az UNESCO szerződés alapján a Magyar Köztársaság vállalta, hogy fenntartja és megőrzi a solymászatot Magyarországon. Ez azt jelenti, hogy törvényeiben és rendeleteiben lehetővé teszi a solymászat optimális gyakorlását, és az ezzel összefüggő kutató és értékmegőrző tevékenységet. Kiemelten kezeli a

solymászatot gyakorló közösség igényeit, és segítséget ad a közösség tevékenységének hosszú távú fenntartásához.

A solymászok számára is keletkezett kötelezettség, hiszen most már egyértelmű felelősei vagyunk a solymászat fennmaradásának országunkban. Élnünk kell a biztosított lehetőségekkel, és meg kell határoznunk azokat a szükséges körülményeket, amelyek a solymászat fenntartható gyakorlásához kellenek. Olyan távlatokat nyit előttünk ez az elismerés, amely rég múlt idők tündöklését idézi.

Hálás vagyok a sorsnak, hogy egy ilyen, a magyar solymászat történetében különleges időben, felismerve a lehetőséget, részt vehettem ebben a munkában. Hálás vagyok a Magyar Solymász Egyesület tagjainak, hogy mellém állva, bízva a sikerben, lehetővé tették, hogy elérjük ezt az eredményt. Hálás vagyok fentebb említett solymásztársaimnak, akik képesek voltak e hatalmas munkában tudásuk legjavát nyújtani, önzetlenül dolgozva a

közösség javára! Egy fejezet lezárult, de a munka még nem ért véget, szükség lesz az összefogásra, hogy megteremtjük magunk számára azt a solymászatot ebben az országban, amiről mindig is álmodtunk.

*Tóth János
elnök*

KÖZGYŰLÉS ELÉ

VISSZATEKINTÉS AZ ELMÚLT ÖT ÉVRE

A Magyar Solymász Egyesület tisztújítás előtt áll: 2011-ben a jelenlegi vezetőség leköszön, hogy a tagság új elnökséget válasszon. Jó alkalom ez a számadásra, arra, hogy visszatekintsünk az elmúlt öt évre, vajon miben és mennyit sikerült hozzátennünk a magyar solymászathoz?

Az egyesület elnökeként egyik első teendőm volt szervezetünk hosszútávú célkitűzéseinek megfogalmazása, amit megújított WEB-oldalunkon, illetve a Magyar Solymász hasábjain tettem közzé. Ez a terv, számolva az akkor előre látható lehetőségekkel és korlátokkal, igyekezett útmutatást adni minden solymász számára ahhoz, hogy tehetségéhez és lehetőségeihez mérten vehessen részt az egyesületi munkában, abban a programban, amely a legközelebb áll érdeklődéséhez.

A legfontosabb célként a solymászat közös gyakorlása fogalmazódott meg, amit az egyesület az évi egyesületi vadászatokkal biztosított. A vadászati lehetőségek drágulása miatt szembe kellett néznünk azzal, hogy a vadászó tagoknak is hozzájárulást kell fizetni a vadászathoz. Az erre kidolgozott rendszer jól vizsgázott, és évek óta lehetővé teszi, hogy évente 10-13 alkalommal, 31-40 vadásznapon solymászhasunk az egyesület szervezésében.

A rendkívüli nehézségek ellenére, amit a solymászat ellentmondásos szabályozása okozott, sikerült minden évben megtartanunk nemzetközi solymász találkozóinkat változó helyszíneken. Sajnálatos, hogy eközben - a merev szabályozás, az indokolatlanul drága madárbehozatali terhek miatt - külföldi solymászbarátaink száma megcsappant. A külföldi vendégeinket sújtó szabályozás ellen folyamatosan felléptünk ugyan minden fórumon, így főhatóságunknál is, levelet írtunk a miniszterelnöknek, de mindmáig nem sikerült megkönnyíteni külföldi solymásztársaink részvételi lehetőségeit.

Felismerve azt az igényt, hogy a solymászoknak szükségük van egymás társaságára a nyári uborkaszegzonban is, sólyom mustrával és horgászversennyel színesítettük az egyesületi rendezvények sorát. Ezekben a programokon és az egyesületi vadászatokon mindig találtunk módot arra, hogy hagyományőrző és kulturális előadásokkal szórakoztassuk a társaságot. Az egyesületi vitaesteken az egyesületi élet problémáira törekedtünk közösen megoldást találni.

Fontos előrelépésnek tartom, hogy aktív tagjainknak köszönhetően elkészült a Solymászok Tízparancsolata és összegyűjtöttük a solymász etika legfontosabb elemei.

Kiemelendő, hogy egyesületünk a korábbiakhoz képest jóval aktívabb szerepet vállalt az elmúlt öt évben a nemzetközi solymászat porondján is, nemcsak nemzetközi találkozóinkkal, hanem személyes részvételünkkel az IAF és CIC rendezvényein. Ezek közül kiemelkedett a Solymász Fesztivál, amelyet két évente rendeztek meg az angliai Readingben. Méltó megjelenéssel, jurtával és a jurtát díszítő, a magyar solymászatot és híres magyar

solymászokat ábrázoló színes molinóval mutattuk be múltunkat és jelenkori solymászatunkat.

A solymászat tudományos kutatásának elősegítésére megállapodást kötöttünk a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézetével és a Szegedi Tudomány Egyetem kutatóival. Ezt a tervet még meg kell töltenünk tartalommal, hogy újabb részleteket tudjunk meg solymász múltunkból. Hasonló célból hoztuk létre a Mesterek Tanácsát, egyrészt, hogy elismerjük idősebb solymásztársaink solymász tevékenységét, másrészt, hogy kapcsolataikkal és szakmai tudásukkal segítsék az egyesületet.

Sokat fáradoztunk azon, hogy a solymászat általános színvonalát ne csak gyakorlatban, hanem elméletben is emeljük. Ezt a célt szolgálta a három alkalommal megrendezett solymász szimpózium, ahol a magyar solymászat természetvédelmi, vadászati és hagyományőrző vonatkozásait tárgyaltuk. Ez jó alkalom volt arra, hogy elmélyítsük kapcsolatainkat a ragadozómadár-védelemben működő szervezetekkel. Végül is, ennek a kapcsolat rendszernek köszönhetően alapító tagjai vagyunk a Magyar Ragadozó Madárvédelmi Tanácsnak. Ez a tagság nagy segítség lehet a solymászat jobb meg- és elismertetését célzó munkánknak ebben a körben. Többször vettünk részt ezeknek a szervezeteknek az önálló rendezvényein meghívottként, esetenként előadást is tartottunk a Sólomcsalगतó és Sasriasztó című szakmai összejöveteleken.

Felismerve saját tevékenységünk bemutatásának fontosságát, egy szerencsés egybeesésnek köszönhetően több filmet forgattunk a solymászatról. A Duna Tv egyik stábjával megegyeztünk, hogy cserébe a solymászatról forgatott filmjükért nekünk is készítenek több rövidfilmet. Így készült el az orosházi nemzetközi találkozóról szóló film, valamint a solymász trilógiából a világ solymászatának történetét és a magyar solymászat történetét bemutató alkotás. Sajnos a harmadik, befejező részt, a Magyar Solymász Egyesület történetét bemutató fejezetet anyagi okok miatt eddig még nem tudtuk leforgatni.

A solymászatról és az egyesületről többször jelent meg híradás a központi és a helyi írott sajtóban, tévékben. Azért, hogy elősegítsük minél szélesebb körben való megismerését, rendszeresen vállaltunk bemutatókat vadásznapiokon, kerecsen ünnepen és a legkülönbözőbb rendezvényeken. Ebben a munkában a tagság nagy része személyesen részt vett.

Galambos József gazdasági vezetőnk betegsége és halála után, személyi okok miatt, hosszú ideig nem tudtunk úrrá lenni az egyesület gazdálkodásának és ahhoz kapcsolódó kötelezettségeinek szakszerű kezelésén. Ezt a problémát egy rátermett solymásztársunknak köszönhetően kiválóan megoldottuk, gazdálkodásunk stabillá vált, a folyamatosan gondot okozó tagdíjbeszedést, az aktualizált tagdíjlistával orvosoltuk. A személyi jövedelemadóból származó 1%-os adóvisszatérítés összege folyamatosan nő, de még nem tükrözi a taglétszámtól elvárható szintet.

Egyesületünk önkéntesei által folyamatosan részt veszünk a vadász-, solymászvizsgáztatásban és a természetvédelmi vizsgák vizsgabizottságában. Ennek eredményeként a vizsga tematikája jobban tükrözi a solymászok gyakorlatban hasznosítható tudásának az arányát.

Elhunyt solymásztársainktól méltó módon elbúcsúztunk, kopjafák állításával emlékhelyet létesítettünk. Az e körül kibontakozott alpári, kicsinyes, méltatlan vita máig szégyenfoltnak nemcsak az ezt okozóknak, hanem az egész solymász társadalomnak.

Jelentős előrelépés, hogy tavaly elnyertük a közhasznúsági minősítést, ezzel javítottunk pályázatnyerési esélyeinken. Jelenleg három beadott pályázatunk vár elbírálásra.

Folyamatosan működtettük korábbi díjainkat pl. az Év Solymásza vándordíjat, valamint a Rohony-alapítvány pályázatát. Ennek eredményeként rendkívül magas színvonalú pályamunkák születtek, gazdagítva a solymászat szellemi örökségét.

Igazi sikerrel zárult egyesületünk legnagyobb léptékű programja, az Unesco Szellemi Világörökség Jegyzékre történő jelentkezés. Első lépése a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékébe kerülés, amely munka eddig nem látott összefogást eredményezett szervezetünkben. Számosan vettek részt a beadvány megírásában, az elbírálás segítéséhez szervezett programokban, tudományos tanácskozáson és a jegyzékre kerülést követő bemutatásokon és rendezvényeken. Soha nem látott ismertséget hozott ez a munka a magyar solymászat számára! Minőségileg más módon, a magyar örökség kutatás legmagasabb szintjén folyt a tevékenység, és mind a kutató közösségek, a többi hagyományőrző társaság, mind a nagyközönség számára megismerhetővé váltak a magyar solymászat egyedülálló értékei.

2010. szeptemberében dr. Réthelyi Miklós nemzeti erőforrás miniszter úr bejelentése nyomán a magyar solymászat felkerült a szellemi kulturális örökségünk nemzeti jegyzékére.

Nyugodtan mondhatjuk, hogy ez egy messzeható, történelmi jelentőségűnek tekinthető lépés a hazai solymászat szempontjából. Egyesületünk rengeteg erőfeszítést tett a szabályozás szakszerű átalakítására, a solymászat szempontok mellett, kizárólag a természet védelmét figyelembe vevő szabályozás megalkotására. Ez nagyon nehezen ment, mert folyamatosan akadályozták a természetvédelemben dolgozók személyes előítéletei, a hivatali szempontok és a természetvédelem politika önös érdekei. Ezt felismerve folyamatosan kerestünk politikai támogatókat, a legmagasabb szinteken tárgyaltunk, mégsem sikerült átütő eredményt elérni. Kemény munkánknak köszönhetően rendre egyre kedvezőbb kormányrendelet-módosítások láttak napvilágot, de ez még korántsem az az állapot, amire a magyar solymászok vágnak és megérdemelnek. A nemzeti örökség cím elnyerésével és a természetvédelem vezetésének megváltozásával komoly esélyeink nyíltak a szabályozás lényegi átalakítására. Stratégiánknak megfelelően egyszerre folytatunk tárgyalásokat a ragadozómadár-védelemben érdekelt minden féllel. Komoly előrehaladást értünk el a Ragadozó Madárvédelmi Tanács támogatásának megszerzésében. A vidékfejlesztési miniszter úr személyes támogatását élvezve eljuttattuk elképzeléseinket a természetvédelemért felelős helyettes-államtitkár úrhoz. Ebben a munkában rendkívüli segítséget kaptunk egyesületünk tudományos tanácsának tagjaitól és más egyesületi tagoktól.

Elképzelésünk szerint a tenyésztett madarak tartásához és tenyésztéséhez nem lesz szükség a továbbiakban engedélyekre, a solymászathoz szükséges vizsgák letételét követően a tenyészetből beszerzett madarakat csak be kell jelenteni a hatóságnak, hasonlóan a nemzetközi védelem alatt álló tenyésztett díszmadarakhoz. Megszűnik a faji korlátozás, tehát tenyésztett kissólymot és hibrid madarakat is tarthatunk. A természetből beszerzett madarak fajlistája kibővülne néhány zsákmányállattal, mint a fürj, mezei veréb, vetési varjú. Jelenlegi ismereteim szerint hamarosan felvirradhat a solymászat újabb aranykora Magyarországon. Ebben a Magyar Solymász Egyesület tagjainak rendkívüli érdemei vannak, beleértve a vezetőség tagjait is, akik díjazás és költségtérítés nélkül végezték társadalmi munkájukat.

A többség felismerte, hogy nem a széthúzás, az intrika és a civakodás hoz eredményt, hanem az összehangolt munka. Remélem, ez a felismerés eljut odáig, hogy az egyesületnek szándékosan kárt okozókat, a széthúzókat és a folytonosan marakodókat is sikerül jobb belátásra bírni a közösség erejével. Ez a megújulás elengedhetetlenül fontos ahhoz, hogy az évtizedekkel ezelőtt elkezdett munkát folytatva, a solymászat és hagyományai iránt elkötelezett, egymás társaságának örülni tudó és egymást tisztelő, közös céljainkért tenni akaró közösséggé váljunk. Tiszteljük solymásztársainkat, még ha nem mindenben osztjuk is véleményüket! Hiszem azt, hogy solymászatunk komoly érték, tennünk kell a megmaradásáért, hogy íratlan szabályaink, becsületünk fontosabbak, mint a folyamatosan változó jogszabályok!

Ez hozhat számunkra mással össze nem mérhető solymász élményeket és közös örömet!

*Tóth János
elnök*

Fotó: M. A.

SOLYMÁSZAT

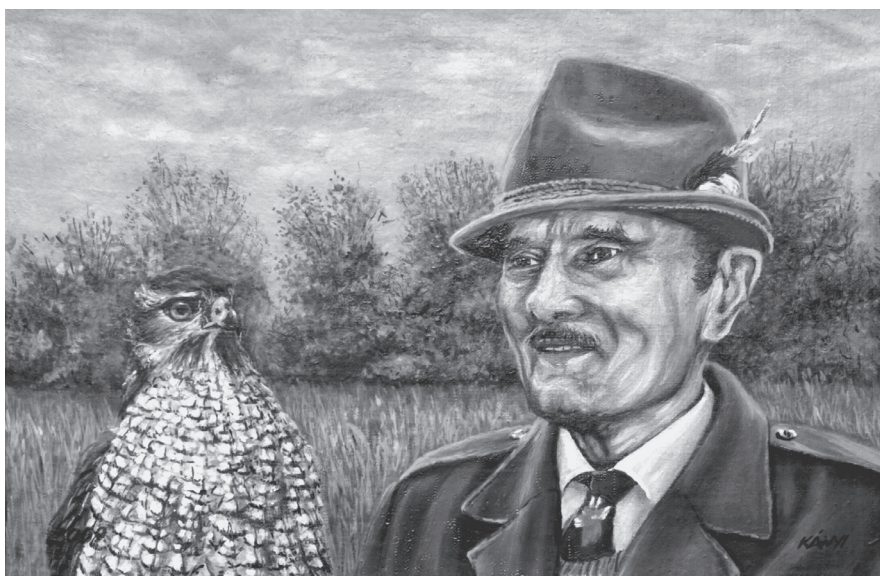
LELOVICH GYÖRGY EMLÉKVADÁSZAT

FEGYVERNEK, 2009. OKTÓBER 9-10-11.

A Lelovich György emlékvadászatok évek óta a Fegyverneki Herman Ottó Vadásztársaság területén folynak le. A helyi médiákban komolyan számon tartott rendezvény a solymásmise, egyre több érdeklődő jelenik meg az eseményen. A solymásmadarak látványa a templomban nem hétköznapi jelenség.

Leblanc Lajos, vendéglátóink korábbi vadászmestere megvált tisztségétől. Lajos barátunk hosszú éveken keresztül a szíven viselte és segítette a Lelovich Gyurka Bátyánkra történő megemlékezést. Személyesen ismerte Gyuri Bátyánkat és a nemesi család kommunizmus alatti hányattatott sorsát. Azon kevés vadásztatóink egyike volt a tisztségében, aki nem csak a társaság anyagi bevételét, hanem a helyi vonatkozású emlékek ápolását is szem előtt tartotta.

Tisztelet az eddigi munkájáért, igyekezetéért és lelkesedéséért!

A vadászház és környezete már mindannyiunk számára ismerős, a szálláshelyen szinte már megszokott „saját” helyeink vannak. Jobb lenne egy közös mindenkit befogadó szálláshely, de sajnos a helyi Róna panzió bezárt, így néhányan Török-szentmiklóson száll-

tak meg a gyógyfürdőben, mások a katolikus plébánia vendégházában Tiszagyendán. Az esti társasági élet ettől sajnós megosztottá vált.

Az időjárás őszi szeszélyeit ezen a vadászaton bemutatta nekünk a természet, mert az első kettő napon szép vénasszonyok nyarát idéző körülmények mellett vadásztunk, de egy éjszaka leforgása alatt vasárnapra beköszöntött az igazi ősz, ami természetesen nem tántorította el a solymászok javát a vadásztatól.

Az évadnyitó vadászatra készült el a vadászati szabályzat módosítása, ez fősolymászi utasításra a papírformák szigorú betartására kötelezett minden résztvevőt. A megszokottak szerint 3 csoportban vadásztunk. Azzal az eltéréssel, hogy sólymos és hímhájás vegyes csoportot alakítottunk ki a sólymok alacsony száma miatt. A terítékünk 17 fácán és 20 mezei nyúl lett a három nap eredményeként.

A vadászat rendkívüli eseménye volt, hogy egy akkora madár, mint egy szirti sas, el tud vészni a szántóföldön. Szerencsére harmadnapra megkerült.

A szentmisén Bordás Péter atya megemlékezett Assisi Szent Ferencről, akiről számos legenda terjedt el. Egyes források szerint prédikált az állatoknak is. Éppen ezért a különféle ábrázolásokon (festmények, szobrok) alakja gyakran látható állatok (elsősorban madarak) társaságában. Kitért az emberre bízott környezet megóvására, és a mértékletességre. A templomban a mise előtt elhelyeztük Kányi József Lelovich Györgyöt ábrázoló, egyesületünknek felajánlott festményét.

Terikét jó egészségben köszönthettük. A temetőben Csurscia Imre solymásztársunk emlékezett meg az emlékvadászataink első lépéseiről.

Köszönet a vadásztársaság új vadászmasterének, Domány Jánosnak, a hivatásos vadászoknak, Szabó Robinak, Schultz Ferinek, és Óllé Józsinak! A szombat esti őzpörkölt sikere Lipcsei János séfet dicséri.

Wrábel György

EGY SOLYMÁSZATRA IS ALKALMAS FAJTA: A SINKA

Solymászkutyaként a legtöbben vizslákra, spánielekre gondolunk. Itt egy solymászatra is alkalmazható terelő ebet szeretnék bemutatni röviden.

A Hortobágy térségében az utóbbi húsz év alatt kialakult egy munkakutya a pásztorok kezén. Hobbykutyának alkalmatlan, mert a mindennapi foglalkozást megköveteli, viszont munkára, így solymászatra is kiváló. A muditól nagyobb testű. A szőrzete egyenes szálú, sűrű aljszőrzettel. Színei: fekete, veres, szürke, mézes lábú, tigriscsíkos. Fülei felállóak.

A képen látható öreg Zsandár kutyám 11 esztendős, régen az ő füle is állt. Farka, mint az órarugó. Nem mindig álltam jól röpítőhely dolgában, és ekkor vetődött fel bennem egy olyan kutya ötlete, amely nem néz ki vadászebnek, mégis hasznos lehet a számomra. Zsandár kutyám ezt szépen beigazolta. Tojó héjával és vele, 96 zsákmánnyal zártam már évet, amikor sok-sok csapázásra volt szükség.

Tanításuk gyors és problémamentes, nem sértődékenyek. A feladatot, miután megértették, nagy kedvvel hajtják végre - a mi örömünkre. Egy spániel munkáját várhatjuk tőlük, de mivel gazdarajongók, ezért a sinkákkal könnyebb. Ezt csak azért merem leírni, mert két breton spánielhez is volt már szerencsém. Az állás hiányát is kiküszöbölhetjük. Pár csapázást követően tudni fogjuk a kutyánk viselkedéséből, hogy mikor van előtte vad. Ekkor ebünket fektetjük, és miután madarunkat pozícióba hoztuk, parancsra ugrasztjuk a vadat. Nádban, sűrűben sokkal gyorsabb a vizsláknál. Nem gyalogol előtte a fácán.

Használtam már mudit is solymászatra eredményesen, ezért merem ajánlani ezt a fajta kutyacsoportot más solymászoknak is. Magamat nem tartom jó kutyakiképzőnek, ezért gondolom, hogy mások többet és jobbat hozhatnak ki e fajtából. Beszerzési áruk alacsony. Hűségük páratlan. Erdei Józsi használja még e fajtát, tőle is lehet érdeklődni.

Górés tanya , 2010. szeptember 12.

Kiss Róbert
Fotó: Kiss Virág

A kazahsztáni Csilik solymásmúzeum néhány kiállított tárgya
Fotó: Dorogi Sándor

FERRUGINOUS - VAGY KIRÁLYÖLYV

Sok túlzást hallottam már erről a fajról. Például, hogy „hű, szinte már sas! Hű, olyan, mint egy héjasas! Hű, biztos baromi nagy...!” Kissé csalódott voltam mikor kézre vettem az idei tojómat, Erzsikét. Hatalmas fej és aránytalanul nagy csőr jellemzi, melyhez igen kicsi lábak társulnak tollas, barnás, pettyezett csüdre függesztve. A teste zömök, de mégis kissé nyújtottabb, mint a vörös farkúé. A kormánytollak hasonló hosszúságúak, mint a többi ölyv esetében, de a szárnyak formája az érdekes. A szárnyai mintha egy északi sólyomról lennének - némi túlzással - koppintva, talán ezért is kell egy kis idő, míg begyorsul a kesztyű elhagyását követően, de ha már van lendület, akkor meglepően gyors tud lenni.

Világos színváltozat röpképe
Fotó: 1000birds.com

Északi sólyom röpképe (összehasonlításképpen)
Fotó: sdakotabirds.com

Általában február és július közt tojja 3-4 fehér tojását. A fészket erős gallyakból építi sziklapárkányokra, fákra vagy a teljesen fátlan területeken a földre. A kutatások azt bizonyították, hogy a fákon fészkelők több tojást tojnak, mint a földön fészkelők. A fiókák 28-32 napra kelnek. A hímek 40, a tojók általában 50 napos korukban kezdenek gallyazni, és akár még 40 napig a fészkek környékén maradnak, és szüleik etetik őket. Ivarérettségüket 2 éves korukra érik el. A súlyuk sem kápráztatott el, 1470 g. Én legalább egy 2 kilós madárra számítottam. Két színváltozata van, egy sötétbarna és egy alulról szinte fehér a hátoldalán rőt és barnás színű változat, a gyakoribbak a világos színezetű példányok. Elterjedési területén a nyílt füves prériket kedveli és a dombvidékeknél magasabban nem található meg.

Ferruginous Hawk
Buteo regalis

A vadonban tápláléka 80-90%-át emlősök teszik ki. Például földi mókusok, préri kutyák és nyulak, a többi 10-20%-ot madarak, hüllők és rovarok teszik ki. Általában az alacsonyan történő portyázó repülések alkalmával ejt zsákmányt, de fáról, földről is indítja támadásait. Megfigyeltek már szitáló királyölyvet is, sőt előfordult, hogy párban vadászó egyedekről is készültek feljegyzések.

*Egy tojó lába.
Fotó: Christopher Taylor*

*Sötét színváltozat öreg tollban.
Fotó: Bill Schmoker*

A világos színváltozat öreg tollú példánya

Az én Erzsi madaram éneklés közben

Számunkra a mezei nyúl vadászatára lehet alkalmas a madár, de mivel még vadászati tapasztalatok híján vagyok, ezért nem bocsátkozom találgatásokba. Ha lehetőségem lesz rá, megpróbálok pár nyúlpedzést összehozni az új szerzeményemmel.

Gasztonyi Dániel

A SPANYOLORSZÁGI SOLYMÁSZAT JELENÉRŐL ÉS KÖZELMÚLTJÁRÓL

Tavaly karácsonykor ismerkedtem meg Záborszky Edével, aki otthonában látott vendégül. Kedélyesen elbeszélgettünk - természetesen a párom, Kis Ildikó tolmácsolásával. Időközben megérkezett Ede tanítványa, Végh Péter is, egy gyönyörű héja fiókájával a kesztyűjén. Az este folyamán Ede vetette föl, hogy írjak cikket a spanyolországi solymászat múltjáról és jelenéről.

Amikor visszagondolok arra, hogy miként is ismerkedtem meg a solymászattal, és hogyan szerettem meg, mindig egy bizonyos kép jut az eszembe.

A 70-es évek elején jártunk, én még kölyök voltam. Egyik általános iskolai osztálytársam lelkesen mesélte, hogy otthon van egy vércsájuk (*Falco tinnunculus*), és hogy édesapja a nappaliban szokta reptetni és magához hívni egy húsdarabbal. Édesapjának Land Rovere volt, és délutánonként a vércsét szabadon hagyta az autó belsejében repkedni. A madár a pótkeréken ülve figyelte az utcán elhaladó alakokat.

A falu külterületén sokszor láttam vércsüket zsákmányt keresni (egereket, kismadarakat), de amikor megpróbáltam közelebről is megnézni őket, megijedtek és elrepültek.

Órákat töltöttem az autó belsejében üldögélő vércse megfigyelésével, amely nyugodtnak tűnt, és fekete szemével meredten bámulta a körülötte történő eseményeket.

Ekkor merült fel bennem először az a gondolat, hogy milyen jó lenne egy ilyen madár nekem is, megtanítanám a kezemre repülni, éppen úgy, mint az osztálytársam édesapja.

Amikor már 10 éves lehettem (a 70-es évek közepe felé), megjelentek dr. Félix Rodriguez de la Fuente solymásmester első dokumentumfilmjei a Spanyolországban veszélyeztetett fajokról. Célja az volt, hogy felhívja a lakosság és az állami szervek figyelmét ezekre a fajokra. Többek között készített filmet a spanyol hiúzról, a farkasról, a héjáról, a királlyasról, a vándorsólymokról, a nutriáról és még sok más fajról. Többek között a Taiga, a héja, és A sasok völgye című filmjei a solymászatról szóltak.

Ezek a filmek igazán nagy hatással voltak rám, ez volt az első lehetőségem, hogy láthassam, hogyan vadásznak ezekkel a madarakkal. Saját magamról beszélek csak, de kétség sem fér hozzá, hogy spanyol „reménybeli” solymászok százai is ugyanígy éreztek!

Ebben az időszakban lehetetlenség volt hozzáférni solymászatról szóló könyvekhez, az internet még nem létezett, a telefon igen, de ki tudta, hogy kit kellene felhívni, hogy többet megtudjon a solymászatról? Egészen biztos, hogy már akkor is voltak Spanyolországban solymászok, de nem hallattak magukról, és azt sem lehetett tudni, hogy merrefelé éltek.

Elmúlt egy pár év, amikor egyik nap kamionsofőr barátom azt mondta: „Ángel, Portilloban (Kasztília-La Mancha tartomány egy piciny faluja) járva láttam egy férfit, akinek egy madár ült a kesztyűjén”. Több se kellett, még aznap autóba ültem, és a faluba érve a helyieket kérdezgettem, hogy ismerik-e ezt a férfit. Végül egy idősebb úr tudta, kiről van szó: „Hát persze, Mariano, aki sasokat reptet”¹. Mariano Montes-t a házában látogattam meg,

¹ Az átlagember számára minden madár, amely nagyobb egy vércsénél, „sas”

aki udvariasan fogadott, és elmesélte, hogy létezik egy solymászklub, melyet egy baráti társaság alapított. Elmagyarázta, hogy milyen követelményeket kell teljesíteni ahhoz, hogy csatlakozhassak a Toledoi Solymász Egyesülethez (így hívták a klubot).

Ezekben az években, a ragadozó madarakat egy állami szerv, az ICONA (Környezetvédelmi Bizottság) ítélte oda néhány szerencsés tagnak. Tehát ebben az időszakban csak sorsolás útján lehetett legálisan hozzájutni ragadozó madarakhoz. Ne feledjük, hogy mint manapság, már akkor is erős volt a politikai nyomás a „zöldek” részéről, így egyáltalán nem volt könnyű madárhoz jutni.

Egy évnek kellett eltelnie, mire kezdő tagként én is jelentkezhettem a sorsolásra, ahol eldőlt, hogy a klubtagok közül ki kap ragadozó madarat. Egy újabb év elteltével, a madárral kellett vizsgát tenni, ahol elsősorban azt értékelték, hogy milyen állapotban van a madár (tollazat, pigmentáció, egészségi állapot), és kesztyűre vagy tollbábura kellett hívni.

Manapság máshogy mennek a dolgok Spanyolországban. Bárkinek lehet saját ragadozó madara, függetlenül attól, hogy rendelkezik-e valamiféle tapasztalattal, vagy sem. Az egyetlen követelmény az, hogy legyen pénze megvenni, így egyik napról a másikra máris madártulajdonossá válhat.

Ha felkeressük a solymászattal foglalkozó spanyol weboldalak bármelyikét, bőven találunk eladásra kínált sólymokat, különféle hibrid alfajukat, héjákat, szintén bármilyen alfajból.

De vannak olyan weboldalak is, amelyek vadászati termékekkel foglalkoznak (fegyverek, ruházat, horgászfelszerelés...), ahol szintén találkozhatunk a madarak adás-vételére szánt hirdetési felülettel. Így egy helyen vásárolhatunk kacsákat, tyúkokat, sólymokat, héjákat, galambokat, stb.

A madarak adásvétele tehát szabad, nem lehet rossznak vagy jónak nevezni, jelenleg ilyen módon történik.

Annak ellenére, hogy léteznek nemzeti solymászati törvények arra vonatkozóan, hogy ki és hogyan birtokolhat ragadozó madarat, a tartományi önkormányzatok saját maguk dönthetik el, hogy alkalmazzák-e ezeket a törvényeket, illetve hogyan szabályozzák a solymászatot az adott térségben.

Képzeljük el, hogy vásárolunk egy héját azzal a céllal, hogy solymászni fogunk vele Kasztília - La Mancha tartomány területén. Ahhoz, hogy megkapjuk a vadászengedélyt, elküldjük a szükséges dokumentációt (CITES, tenyésztői bizonyítvány, átvételi bizonyítványok) a Mezőgazdasági Minisztérium megyei szervének, ezzel bizonyítva, hogy a madár legális úton került hozzánk. Ezek után a hatóság emberei (egy hivatalnok és egy vadőr) eljön megvizsgálni, hogy megfelelő módon tartjuk-e a héját, személyesen is megtekintik a dokumentációt, illetve a madár gyűrűjét és/vagy mikrochipjét. Ezt évente megismétlik. Ha mindent rendben találnak, akkor a héját regisztrálják a megyei „Solymász madarak jegyzékébe”. Eddig ez így érthető is.

Azonban képzeljük el, hogy ugyanezt a héját nem solymászatra vagy tenyésztésre fogjuk használni, nem is fogja elhagyni a házunkat sosem, azaz háziállatként fogjuk tartani. Kitöltünk egy formanyomtatványt és elküldjük az úgynevezett Helyi Természetvédelmi

Hatóság részére. Ez a szerv regisztrálja a madarat a „Ragadozó madarak jegyzékébe” és kézbesít számunkra egy bizonyítványt a regisztrációs számmal. Azaz, ebben az esetben, semmilyen vizsgálaton nem kell átesni. Az egyetlen követelmény, hogy a madár nem hagyhatja el a házunkat.

Mindebből arra következtethetünk, hogy a solymászok madarait illik felülvizsgálni, de ha laikusként, mint háziállatot tartjuk, akkor erre nincs szükség!

Természetesen arra is léteznek szabályok, hogy milyen fajta madarat használhatunk solymászatra a különböző régiókban. Ez is az adott tartományi szabályozástól függ.

Például Kasztília-La Mancha tartományban nem lehet karvalyt reptetni, de Valenciában és Madridban igen. Kasztília-La Manchában lehet északi sólyom/vándorsólyom hibridet reptetni, de csak a hímeket. Máshol lehet a tojókat is. Ez a szabályozás a hatóságok magyarázata szerint azért szükséges, hogy a természetben ne szaporodhassanak az esetlegesen elszabaduló madarak. De - kérdem én - ha elszabadul egy ilyen hibrid madár, a hatóságok szerint egy helyben marad? Nem képes több száz, vagy akár ezer kilométereket repülni?

Szeretném ezt a cikket egy idézettel befejezni, amely dr. Felix Rodriguez de la Fuente: A solymászat művészete című könyvének hátsó borítóján olvasható:

„A solymászat nem csak egy, a vadászattól különböző módszer, hanem művészet, amely az ember és az állat között egy mélyebb és szabadabb szövetséget hozott létre.

Éppen ezért, solymász testvérem, amikor legközelebb a madaraddal a kesztyűdön elindulsz vadászni arra a zsákmányra, mely mindig a legelsőnek tűnik, de lehet akár az utolsó is, gondoldj arra, hogy benned lüktet és él tovább százezer év solymász hagyománya.”

Ángel Portero Ágreda

AECCA

(Spanyol Solymász és Ragadozómadár Védelmi Szövetség)

345. tag

(Fordította: Kis Ildikó)

A HÉJA SAPKÁZÁSA

Solymászkok körében elterjedt nézet, hogy „a héját nem kell sapkázni”. Indokként az szokott elhangzani, hogy a héja testalkata erős, lábai izmosak, így ha „leugrál” a kesztyűről, nem fárad el, nem rándul meg a lába, stb.

Sapkázás helyett inkább „jól be kell hordani” a madarat, utána nem fog „ugrálni”, megszokja a környezetét és nem lesz ijedős. További érv, hogy a héja - ideges madár lévén -, nem tűri a sapkázást, a sólymokra kitalált sapkák pedig nehezen húzhatóak rá, és ha véletlenül sikerülne mégis lesapkázni, akkor a madár a sapkától lehorgasztja a fejét a lába közé, ami éppenséggel nem egy büszke vadászmadár benyomását kelti. ... és mielőtt a madár megszokná a sapkát és felemelné a fejét, a solymász lemond héjája sapkázásáról.

Nos, ezek az állítások általában igazak, de...

A héja, mint minden vadászmadár idomításának kezdeti szakasza, a madár környezet-
hez való hozzászoktatása. Attól függően, hogy hol tartják a madarat, hol reptetik, és hová viszik vadászni, kell hozzászoktatni az emberekhez, állatokhoz, járművekhez, stb., amíg kiérnek vele a gyakorlótérre, vagy a vadászterületre. Régebben keveseknek volt személygépkocsija, de ma sem mindenkinek van. Autó hiányában marad a tömegközlekedés, a villamos, a metró, a busz, vagy messzebbre a vonat, távolsági busz. Ilyenkor két lehetőség adódik: vagy szállító ládában viszik a madarat vagy kesztyűn. Egy „gyalogos” solymász számára az utóbbi megoldás jöhet számításba.

Tapasztalatból mondom, hogy a héja olyan mértékben hozzászokhat az utazáshoz, a járművekhez, a fel- és leszállásokhoz, hogy amint a jármű ajtaja kinyílik, a madár igyekszik berepülni előre a járműbe, illetve leszálláskor „kirepülni”, ha a béklyó nem tartaná vissza. A járművön egy jól behordott héja a legnagyobb tömegben is nyugodtan áll a solymászkesztyűn, így az utazóközönséget általában nem zavarja. Azonban mégis adódhatnak problémák...

A járműre való felszállás kezdetén a héja felkészül a „berezüléshez” és ürit! Ez, ha többen vannak a közelünkben, valakit „eltalálhat” és mint ismert ez a távolság héjánál méterekben mérhető. Felszállás közben a héja előre repül, a solymász feltartja a magasba, hogy ne ütközzön a madár az emberekkel, így kialakul az a helyzet, hogy az utasok feje felett verdes egy nagy ragadozó madár, el-eltalálva szárnyaival az emberek fejét. Nos, ezt a legtöbben támadásnak vélik, vagy legalább is nem mindenkiben vált ki szimpátiát a madár iránt. A járművön - ha az utazás nem tart fél óránál tovább - általában nincs gond a madárral. Üritési probléma főként akkor jelentkezik, ha hosszabb az utazási idő, vagy leszállásnál a madár szeretne kirepülni a nyíló ajtón keresztül. Hasonló problémát okoz-

hat, ha a héja az ablakon keresztül valami szokatlan, váratlan dolgot észlel (pl. szirénázó tűzoltóautó, mentő), amitől megriad. Ilyenkor ürít és leugrik a kesztyűről, ezzel ismét számtalan bonyodalmat okozva a járművön tartózkodók körében.

A solymász a járműre várva általában azért drukkol, hogy a madara ürítsen, mielőtt felszállnak. Ez sajnos nem befolyásolható, így ha a madár nem ürít, akkor a járművön a madárral való tartózkodás folyamatos stresszt jelent, nehogy bepiszkítsa a járművet, vagy valakinek a ruházatát.

További probléma utazáskor az, hogy néhány utas, esetleg a járművet üzemeltető, vagy az ellenőr hiányolja a kutyáknál előírt szájkosár madárra kitalált formáját, a „csőrvédőt”. Odáig is fajulhat a vita, hogy a solymászt kizárják az utazásból, netán meg is büntetik.

Lehetnek az utazáson kívül más helyzetek, helyszínek is, amikor nem szerencsés, ha a madár ijedezik, leugrik a kesztyűről, nagy feltűnést keltve csapkod a szárnyaival, kiabál, kiborul valamitől, vagy éppen jókorát ürít.

...és ilyenkor jön a héja sapkázásának létjogosultsága, ugyanis aki hozzászoktatta madarát a sapkához, azt az említett problémák elkerülik!

Sapkázással a solymász „kézben” tudja tartani a madarát! A lesapkázott madár nyugodt, semmi nem zavarja, nem ugrál, nem csapkod a szárnyával, nem akar elrepülni, és csöndben van. Nyugodtan letehető bárhová, hosszú ideig otthagyható (természetesen felügyelet

mellett). Tapasztalatból mondom, hogy lesapkázott héja akár három órán át is nyugodtan viselkedik, különösen jóllakott állapotban.

Utazáskor az ürítés befolyásolható, ha sapkázuk a madarat. Ugyanis ha levesszük a sapkát, akkor a madár rövidesen üríteni fog. Utána felrakva a sapkát, ismét nyugodt lehet a solymász, hogy a madara legalább egy óráig nem fog kellemetlen meglepetést okozni. Leszállva a járműről, a sapka levételével elősegíthető ismét az ürítés, majd visszatéve a sapkát, a madár ismét nyugalmi állapotba kerül. Sapka alatt nem ürít, nem ugrik le a kesztyűről, és a „csőrvédő” is a helyén van, így nyugodtan, „szabályosan” lehet vele közlekedni.

Pihenőt tartva, ha a solymásznak mind a két kezére szüksége van, a lesapkázott madarat bárhová lerakhatja, természetesen biztonságosan lekötve, nem fog ugrálni, félni az ismeretlen környezettől.

A héja sapkázásához mindenképp szükség van egy jó sapkára. A sólymoknál bevált sapkák általában nem megfelelők, mivel a héja fejformája jelentősen eltér a sólymokétól. A hosszúkás héja fejre nyújtottabb alakú sapka kell. A héja hajlamos arra, különösen a sapkázás elején, hogy kapkodja a fejét, akadályozva ezzel a lesapkázást. Ilyenkor egy gyors és határozott mozdulattal kell a sapkát a fejére csúsztatni akkor, amikor a madár feje egy pillanatra mozdulatlan. Ez nem könnyű, mivel gyakran a másodperc tört része áll

rendelkezésre. Ilyenkor jó, ha olyan speciális héjasapkánk van, amelynél a madár csőre nem akad el a sapka szemrészében, hanem simán belecsúszik a sapka csőrnyílásába, rásimul a madár fejére és meghúzhatóak a záró szíjjak. A sólyomsapka alkalmazása esetén annak gömbölyűsége miatt a héja csőre gyakran elakad a sapka szögdrében, és ezzel meghiúsul a sapkázás. Többszöri próbálkozás és erőlködés pedig elveheti a madár kedvét - meg a solymászt is - mindörökre a sapkázástól. Ennek megelőzése érdekében speciális héjasapkát kell használni, amelyikkel már első alkalommal sikeressé válhat a sapkázás.

Sokat kísérleteztem héja preparátumokon, míg sikerült a megfelelő sapka szabásmintát kialakítani hímre, tojóra egyaránt. A sapka ázsiai típusú lett, egy darab bőrből megvarrva, de ellentétben a sólyomsapkákkal, nem volt elegendő a csőr kivágást beleszabni, és két oldalon a csőrzugtól a szem közepéig tartó sapkarészt összevarrni. A megfelelő forma kialakításához a csőr kivágást úgy kellett kialakítani, hogy alul, középen egy újabb varrattal a sapka szélesebbé váljon. Így az ázsiai típusú héjasapkát három varrattal lehetett összeállítani. Az orrnyílás és a szem közötti sapkarész megnyújtásával el lehetett érni, hogy „vasaló” formájúvá váljon, idomulva a héja fejformájához. Az így elkészített sapkákkal nem volt nehéz a héjakat lesapkázni. Fontos, hogy könnyű és formatartó legyen a sapka, így a héja

hamarabb abba hagyja a „fejlógatást” és felveszi a normális fejtartást. Kényelmesebbé tehető a sapka, ha a csőr kivágás felső része rombusz alakban végződik (kanyarodik vissza). Ez lehetővé teszi, hogy a sapka tágulni tudjon a héja csőrének megfelelően, illetve a csőr kivágás oldalsó széleinek kifelé hajlása nem irritálja a madár csőr széléit tátogás közben. A sapkára még rá kell rakni a záró szíjakat, illetve a „forgót”, aminél fogva lehet a madár fejére rátenni. A sapka utómunkálatairól sokat lehetne írni, például bőrszegélyezésről, teljes bélés kialakításáról, a díszítésekről, rátétekről, a „forgó” típusokról, amelyek mind-mind a készítő igényességét fémjelzik.

A héja „idegesebb” természetű madár, mint a sólyom, ezért a sapkázása is nagyobb ügyességet igényel, különösen az elején. Nagyon fontos, ha nem sikerül egy mozdulattal rátenni a sapkát, inkább hagyjunk fel a kísérletezéssel pár percig, mint hogy erőszakkal belegyűrjük a madár fejét a sapkába. Később újra próbálkozhatunk, esetleg jutalomfalattal feledtetve vele az előző sikertelen próbálkozásunkat. Mindig alulról emeljük a sapkát a madár csőre elé, hogy felette elláthasson, és nyugodt maradjon, majd egy gyors mozdulattal mintegy „ráborítjuk” a madár fejére, ügyelve arra, hogy a csőre belecsússzon a sapka csőr kivágásába. Utána ajánlatos minél előbb zárni a sapkát, hogy ne essen le, ha a madár elkezdene lerázni magáról. Kesztyűn tartással megakadályozható, hogy megpróbálja lekaparni a fejről. Pár perc múlva levehetjük a sapkát, jutalomfalatot adhatunk neki, majd később újra rátehetjük. A madár így megszokja, hogy semmiféle „rettenetes dolog” nem fog vele történni. Később a sapkázás már ugyanolyan könnyűvé válik, mint a sólymoknál, ugyanis a madár tudja, hogy kellemes körülmények közé fog kerülni, tehát nincs értelme ellenkezni.

A képeken mintaként bemutatott sapka hím héjára készült, évekig használatban volt, tehát kipróbált típus. Varrása némileg eltér az előzőekben leírtaktól, de ízléstől, igényességtől függően alakítható, díszíthető. Régen szokás volt, sajnos manapság kezd feledésbe merülni a vadászmadár által elejtett zsákmány dísztollának, nyúl esetében szőrpamacsnak a sapka „forgójába” való befoglalása. Érdemes lenne feleleveníteni és visszahozni ezt a szokást a magyar solymászatba! A lesapkázott tojóhéjáról készült képen látható, hogy a madár hozzászokott a sapkához, nyugodtan, felhúzott lábbal pihen a sapka alatt.

A képeken mintaként bemutatott sapka hím héjára készült, évekig használatban volt, tehát kipróbált típus. Varrása némileg eltér az előzőekben leírtaktól, de ízléstől, igényességtől függően alakítható, díszíthető. Régen szokás volt, sajnos manapság kezd feledésbe merülni a vadászmadár által elejtett zsákmány dísztollának, nyúl esetében szőrpamacsnak a sapka „forgójába” való befoglalása. Érdemes lenne feleleveníteni és visszahozni ezt a szokást a magyar solymászatba! A lesapkázott tojóhéjáról készült képen látható, hogy a madár hozzászokott a sapkához, nyugodtan, felhúzott lábbal pihen a sapka alatt.

Összefoglalva, a héja sapkázása véleményem szerint sok előnnyel jár. Jól szabott sapka, ügyes kéz, türelem, fokozatosság szükséges hozzá és nagyfokú alkalmazkodó készség a madár reakcióihoz ahhoz, hogy sapkázáshoz szoktathassuk kedvenc héjánkat és élvezhessük együtt ennek minden előnyét.

Duhay Gábor
Fotók: Duhay Gábor

TÁJÉKOZTATÁS KDV-KVVF

KÖZÉP-DUNA-VÖLGYI KÖRNYEZETVÉDELMI, TERMÉSZETVÉDELMI ÉS VÍZÜGYI FELÜGYELŐSÉG

Kérjük, válaszában hivatkozzon iktatószámunkra!

Ikt. sz.: KTVF: 50122-1/2010. Tárgy: Rövid tájékoztatás a solymászi
ügyintézésrel kapcsolatos változásokról
Előadó: Verseczki Nikoletta Hiv. szám: -
Melléklet: - -

Dorogi Sándor
Magyar Solymász Egyesület

1031 Budapest, Lóporalom u. 15.

Tisztelt Dorogi Sándor Úr!

Köszönettel eleget téve felkérésének, a Magyar Solymász Egyesület évkönyvébe, a Magyar Solymászba a következő rövid, a solymászi ügyek intézésének változásával kapcsolatos tájékoztatást szeretnénk megjelentetni:

A védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról szóló 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 2010. április 2-től módosult. Ennek értelmében a védelemben részesülő állatfajok egyedének tartását, hasznosítását, bemutatását solymászmadarak esetében országos illetékességgel a Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség engedélyezi (Cím: 1072 Budapest, Nagydíófa u. 10-12., Tel.: 1/478-4400, Fax: 1/478-4520, E-mail: kozepdunavolgyi@zoldhatosag.hu). A tartási, hasznosítási, bemutatási engedély iránti kérelmet a kormányrendelet 4. számú mellékletében meghatározott adattartalommal kell benyújtani.

A solymászmadarak adásvételéhez szükséges EU-bizonylatot, illetve a CITES export és import engedélyeket továbbra is a Vidékfejlesztési Minisztérium Biodiverzitás- és Génmegőrzési Osztályán kell kérelmezni (Cím: 1011 Budapest, Fő u. 44-50., Tel.: 1/395-6857, Fax: 1/275-4505, E-mail: cites@vm.gov.hu).

A solymászi ügyintézésrel kapcsolatos részletes tájékoztató hamarosan elérhető lesz letölthető formátumban a Vidékfejlesztési Minisztérium megújuló CITES-honlapján (www.cites.hu), valamint a Minisztérium Természetmegőrzési Főosztályának solymász természetvédelmi vizsgáról szóló honlapján (<http://www.termeszetvedelem.hu/vizsgak>), továbbá feltöltésre kerülnek a solymászatot is érintő hatályos jogszabályok, további tájékoztató anyagok. Fenti dokumentumok a Magyar Solymász Egyesület honlapján (www.solymaszat.hu) is megtalálhatóak lesznek.

Levelezési cím: 1447 Budapest, Pf.: 541 E-mail: kozepdunavolgyi@zoldhatosag.hu
Telefon: 478-44-00, Telefax: 478-45-20 Honlap: <http://kdvktvf.zoldhatosag.hu>
Zöld Pont Iroda: 1072 Budapest, Nagydíófa u. 11.
Ügyfélfogadás: hétfőtől csütörtökig: 9⁰⁰ - 16⁰⁰-ig, péntek: 9⁰⁰ - 12⁰⁰-ig
Ügyintézői ügyfélfogadás: hétfő, szerda: 9⁰⁰ - 12⁰⁰, 13⁰⁰ - 16⁰⁰-ig, péntek: 9⁰⁰ - 12⁰⁰-ig

Fotó: M. A.

RAGADOZÓMADÁR-
VÉDELEM

MADÁRVÉDELEM

Egykoron a solymászat a MME keretén belül működött. Tagjaink sok természetvédelmi munkát végeztek: madármentés, madármegfigyelés, fészekkutató- és őrzés, gyűrűzés, madarásztábor segítése.... Mindezt nem kényszerből, hanem kedvtelésből, örömmel tették. Közvetlen kapcsolat volt a „madarászok” és solymászok között. Közös munkáink, élményeink voltak. Nem volt ez hátrányos a solymászatra. Ez a kapcsolat bizonyos védőháló is jelentett a solymászoknak. Akkoriban csak héjával solymászhattunk, de az ember mindig többet akar. Jöttek a hírek a külföldi solymászati lehetőségekről, a sólymok röptéséről, a sólymokkal való vadászatokról. Régi tagjaink még nem felejtették el azokat az időket, amikor sólyom először röptült el az öklükről. Még azt is mondhatom, hogy a MME vezetősége viszonylag hamar megértette a változó idők szavát és engedélyezte a hibrid sólyommal való vadászatot. Az egyre „szabadabb” világban úgy éreztük, hogy egyedül jobban boldogulnánk. Egy darabig ez így is volt. A korábbi barátainkkal sajnos kezdett elveszni a kapcsolat. Lehet, hogy a felgyorsult élet kevesebb lehetőséget is adott régi életünkre. Nagyon elégedettek voltunk magunkkal, és kezdtük elfelejteni korábbi munkáinkat. Figyeltük a természetet, hisz vadászszézonban állandóan kint jártunk.

Mindegyikünknek megdobban a szíve, ha szabadon röptülő sólymot, ritka ragadozót lát. Közülünk senkinek nem közömbös a vadon élő ragadozók sorsa. Senkinek nem közömbös, hogy milyen területeken, milyen madarakkal, állatokkal találkozik, milyen az a természet, amelybe madarával együtt tartozni akar. Ismereteinket csak egy-két solymászbaráttal beszéltük meg. Ezek elvesztek a ragadozó madarak „hivatalos” védői számára.

Egyéb dolgainkat se beszéltük át, így egy-egy buta kijelentést általános véleménynek vettünk, és tovább mélyült a szakadék közöttünk.

Valamikor régen, a középkorban madarászok voltunk. Olyan géneket örököltünk őseinktől, sajnos vagy hála istennek, hogy nekünk kint kell lennünk télen a hidegben, hóban, ősszel az esőben-sárban, de szép napos időkben is a természetben, és figyelni azokat a lényeket, melyek szeretetével megáldattunk. Mások számára ez sokszor érthetetlen, józan ésszel megmagyarázhatatlan, de mi ekkor vagyunk boldogok. A solymászat sok egyéb mellett a természetet hozza a közelünkbe. A természet nagyszerű pillanatait jóval többször láthatjuk. Szívünk hevesebben dobban, amikor zsákmányra dobjuk héjánkat vagy szárnyaira engedjük sólymunkat. Ekkor elfelejthetjük minden bajunkat, nyűgünket. Este akárhogy is röptült a madarad, békében térsz haza. A természetet nem vehetik el tőlünk, gondoltuk egykor, de tévedtünk. Kérdezzük meg öregebb solymászainkat, madarászainkat milyen volt a régi időkben. Nem szabdalták utak, vezetékek mezőinket, nem épültek be a város körüli vadászterületek, volt vad bőven amire solymászhattunk: fogoly, fácán, nyúl, varjak csapatait hajtottuk fel telente az utak mellett, és nyaranta vércsék tucatjait láthattuk a mezők felett.....Mi még elsolymászhattunk. De vannak gyerekeink, és ha azt

akarjuk, hogy megismerhessék a solymászat kínjait, örömeit, a természet adta békét, nyugalmat, akkor nem dughatjuk homokba fejünket. A mai solymászat érdekvédelme az aktív környezet-természetvédelemmel kezdődik. Fogjuk meg a felénk nyújtott kezét és mi is nyújtsuk a kezünket. Találjunk ismét egymásra mi solymászok és ragadozómadár-védők. Beszéljük meg problémás ügyeinket. Segítsük egymást a ragadozó madarak érdekében - mindannyiunk örömére.

Az első lépéseket már kezdjük megtenni. Solymászok vesznek részt a ragadozómadár-védők összejövetelén, a „Sólyomcsalogatón”, a Sasriasztón”. Barátként jönnek a mi rendezvényeinkre - mustrára, solymásztalálkozókra. Egyre több megfigyelést cserélünk ki, beszélgetünk. Közös élményeink is egyre szaporodnak. Újabb lehetőség a most alakuló Ragadozómadár Védelmi Tanács.

Nem fog gyorsan menni, és talán mi vagyunk a nehezebben mozdulók.

Kérem a solymásztársakat, a fórumra tegyék fel ötleteiket javaslataikat. Megfigyeléseiket írják le. Talán az első közös munkánk lehetne a héjaállomány vészes csökkenésének vizsgálata.

Dr. Lakos István

A kazahsztáni Csilik solymászmúzeum néhány kiállított tárgya

Fotó: Dorogi Sándor

A GLOBALIZÁCIÓ HATÁSA A RAGADOZÓMADÁR-VÉDELEMRE

A kétpólusú világ megszűnése alapvetően megváltoztatta az emberiséget. A felbomló Szovjetunió önálló nemzetállamok kialakulásához vezetett, ami több helyen csak polgárháborúval valósulhatott meg. Megszűntek a kialakult társadalmi normák és az új normarendszerek még nem alakultak ki. Az eddig sok esetben szinte hermetikusan elzárt nemzetekre rászabadult a monopoltőke, a pénz mindenhatósága. A tőke és az eszmék szabad áramlását kihasználva „szabadrablásos” kapitalizmus alakult ki. Minden és mindenki megvásárolható, így a természeti értékek is. A lakosság elszegényedését és a korrupciót kihasználva meginapult ezen államok természeti értékeinek szinte teljes kifosztása. Erre a jelentős változásra a nemzetközi természetvédelmi szervezetek majd két évtizednyi késéssel reagáltak, és csak lassan kezdtek alkalmazkodni a megváltozott, illetve a most kialakuló új erőviszonyokon alapuló világrendhez. Ennek köszönhetően majdnem megsemmisült Mongólia, Kazahsztán, Kína kerecsensólyom állománya. A nemzetközi és nemzeti szervezetek az újonnan csatlakozott országok természetvédelmi jogszabályainak finomításaival, összehangolásával, az egyes tagállamok szabályozási eltéréseinek engedélyezéseivel foglalkoztak: ki, hol, hogyan, hány, és milyen védett állatot tarthat, tenyészthet, stb. Bizonyára többen felvetik: Magyarországon is volt rendszerváltás, mégis világviszonylatban kiemelkedő eredményeket értünk el a ragadozómadár-védelem területén. Véleményem szerint ez alapvetően közvetlenül és közvetetten is a szervezett solymászatnak köszönhető.

A hazai solymászok már 1961-ben felismerték, hogy saját szervezet, és megfelelő szabályozottság nélkül, a solymászatnak nincs jövője. A DDT és a tudatosan szervezett dúvad-irtás következtében szinte megsemmisült ragadozó madár állományunk védelme érdekében mindent meg kellett tenni, hiszen ragadozó madarak nélkül nincs solymászat.

Először - részben természetvédelmi nyomásra - csak a tűzzel-vassal irtható héját használhatták solymászmadárként. A MAVOSZ-ba bekerülve a solymászok felléptek a ragadozó madarak védelméért, megkezdték a vadász mesterek ragadozó madár ismereti és védelmi oktatását és vizsgáztatását. Egyre szélesebb körben ismertették a ragadozó madár tenyésztés és visszatelepítés amerikai és nyugat-európai eredményeit. Ebben az időben a MAVOSZ Ragadozómadár-védő és Solymász Szakosztály volt hazánkban az egyetlen hatékony civil ragadozómadár védelmi szervezet. A széleskörű ragadozó madár ismereti és védelmi előadássorozatokon kívül megkezdték a ragadozó madár fészkek felmérését. 1974-re már több mint 500 fészkek adatait tartották nyilván. Az erdészetek bevonásával megvalósították a prémizált fészkekörzéseket, elsősorban a parlagi sas, uhu és kerecsen fészkek vonatkozásában. A Szakosztály tagjai részére - külső előadók bevonásával - vizsgaköteles tanfolyamot szervezett.

A solymászat ellenzőinek nem kis tábora igyekezett a solymászatot törvények segítségével is minél szűkebb keretek közé szorítani, amit csak a természetvédelmi törvények szigorításával és minél hatékonyabb betartatásával lehetett elérni. Annak ellenére, hogy néhány

jogszabály a solymászatra volt „kihegyezve”, közvetetten az egész ragadozómadár-védelmet szolgálta. A magyar és a nemzetközi természetvédelmi szakemberek egy jelentős hányada a solymászatban látta a ragadozómadár-pusztulás fő okát. Holott a solymászok több ezer éve alkalmazták a fenntartható használat elvét, kíméleti időket és védett területeket jelöltek ki mind a ragadozó madarak, mind a zsákmányállatok vonatkozásában. A ritka madarak vonatkozásában egyes érintett országok több száz törvénnyel szabályozták begyűjtésüket, kereskedelmüket, elpusztításukat pedig halállal büntették.

A megalakuló MME magába tömörítve az országban működő amatőr természetvédelmi csoportokat és az egyetlen, akkor már szervezeten működő ragadozómadár-védő és solymász szervezetet, konfliktusokon keresztül szétválasztotta a solymászatot és a ragadozómadár-védelmet, majd igen magas fokra emelte a gyakorlati ragadozómadár-védelmet. Kialakultak a madárvédelem civil szervezetei, a madárvédelmi szemlélet beépült a magyar társadalomba.

A rendszerváltozás idején a solymászat is, és a természetvédelem is törvényileg szabályozott, és a civil társadalomba is már beépült. Ugyanez volt a helyzet a szlovák, a cseh, és részben a lengyel gyakorlatban. Ha megvizsgáljuk, azokban a volt szocialista országokban, ahol szervezett solymászat zajlott, és a solymászok a természetvédőkkel megvívták harcaikat a szervezett solymászat fennmaradásáért, a ragadozómadár-védelem magas fokon valósult meg és a rendszerváltás se ingatta meg a ragadozó madarak helyzetét.

A nemzetközi természetvédelmi szervek, szervezetek lassan kezdtek rájönni, hogy nekik nem az a feladatuk, hogy a szervezett solymászatot minden szinten támadják, hanem az, hogy minél szélesebb szövetségeket, együttműködést valósítsanak meg a ragadozó madarakkal foglalkozó szervezetekkel, így a solymászokkal is. Rájöttek arra, hogy a ragadozó madarakat csak a solymászokkal való világméretű összefogással lehet megmenteni. Közösnek kell dolgozni a ragadozómadár-védelemmel összehangolt a mai társadalmi és környezeti viszonyoknak megfelelő elveket és gyakorlatot a solymászat terén. Ennek az új szemléletnek az eredményei kezdenek kibontakozni.

Ez az összefogás a solymászat és a ragadozó madarak védelmének világméretű összehangolása mindkét területnek nagy lendületet adott. A rendelkezésre álló energia és pénz nem a solymászat megvédésére, hanem egyrészt a gyakorlati ragadozó madárvédelemre, másrészt a solymászatra, mint a szellemi világörökségünk ápolására fordítódik.

Bogyai Frigyes

JELENTÉS, BESZÁMOLÓ 2009 ÉVBEN MENTETT MADARAKRÓL SAJÓHÍDVÉG ÁTMENETI MADÁRMENHELY

ESETLEÍRÁSOK

1. Egerészölyv (*Buteo buteo*)
Öreg hím madár, áramütött, mínusz kondícióból kellett visszahozni, gyógyultan elengedtük.
2. Egerészölyv (*Buteo buteo*)
Öreg tojó, bal oldalán komplett sérült. Gyógyíthatatlan volt, elhullott.
3. Egerészölyv (*Buteo buteo*)
Öreg hím madár, bal szárnyvég spontán leszakadt. Sebgyógyulást követően az örkerület vezető elvitte.
4. Egerészölyv (*Buteo buteo*)
Öreg tojó, jobb szárnyvég leszakadva, szinte szinkronban a fentivel, sebgyógyulást követően el lett szállítva.
5. Sarlósfecske (*Apus apus*)
Közepes korú fióka volt. Nyilván kiesett a fészekből, ám esélye sem volt a túlélésre, délutánra elhullott.
6. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
Állapota katasztrófális volt, továbbküldtem a Hortobágyi madárkórházba.
7. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
Fiatal madár volt, több kis sérüléssel, ellátás után rendbejött, elengedtük a Kesznyéteni tájvédelmi Körzetben (KTK).
8. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
Öreg tojó, tipikus szárnyvég áramütéses sérülés. Elláttam, a kezelésekre konszolidált. Kesznyétenbe lett elengedve.
9. Vörös vércse (*Falco tinnunculus*)
Öreg tojó, külső-belső sérülései miatt elláttam, de belső sérülései miatt elhullott.

10. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
Öreg tojó tipikus szárnyvégi sérülésekkel, belső sérülései miatt elhullott.
11. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
Fiatal madár szárnyvégi sérüléssel. Gyógyulás után Kesznyétenbe elengedtük.
12. Vörös vércse (*Falco tinnunculus*)
Fiatal hím egyed szokásos áramütéssel. Gyógykezelés után elhullott.
13. Vörös vércse (*Falco tinnunculus*)
Az előzőhöz hasonló eset, elhullott.
14. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
Vezetéknek repülés, áramütés. Ellátást követően elhullott.
15. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
Fiatal madár, szárnyvégen sérült, gyorsan konszolidált, elengedtük Kesznyétenbe.
16. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
Fiatal madár, belső sérülései miatt elhullott.
17. Fehér gólya (*Ciconia ciconia*)
Szárnyvégen sérült, gyógyultan lett elengedve Kesznyétenbe.
18. Vörös vércse (*Falco tinnunculus*)
Fiatal hím madár szárnyvégi sérülésekkel, gyógyultan elengedtük.
19. Egerészölyv (*Buteo buteo*)
Látszólagos sérülése nem volt az öreg hím madárnak. Nyilván belső sérülés döntötte le szárnyáról. Kellő kondícióval el lett engedve a KTK-ben.
20. Barna rétihéja (*Circus aeruginosus*)
Többszörösen sérült, ellátás után elhullott.
21. Kabasólyom (*Falco subbuteo*)
Láthatóan autó üthette el. Belső sérülései miatt hamar elhullott.
22. Karvaly (*Accipiter nisus*)
Rövid időn belül elhullott sérülései miatt.

23. Egerészölyv (*Buteo buteo*)

Öreg hím. Sérült csüd, sérült szárnyvég. Kezelés után szépen gyógyult, elengedtük.

24. Gyöngybagoly (*Tyto alba*)

Leromlott kondícióban lévő öreg madár, hamarosan elhullott.

25. Karvaly (*Accipiter nisus*)

Belső sérülései miatt rövid időn belül elhullott.

26. Karvaly (*Accipiter nisus*)

Hasonló eset volt az előzőekhez, szintén elhullott.

FAJONKÉNTI ÖSSZESÍTŐ

Faj	Elhullott	Elengedve	Egyéb	Összesen
<i>Ciconia ciconia</i>	3	5	1	9
<i>Buteo buteo</i>	1	3	2	6
<i>Falco tinnunculus</i>	3	1	-	4
<i>Accipiter nisus</i>	3	-	-	3
<i>Falco subbuteo</i>	1	-	-	1
<i>Circus aeroginosus</i>	1	-	-	1
<i>Tyto alba</i>	1	-	-	1
<i>Apus apus</i>	1	-	-	1
Összesen	14	9	3	26

Sérülés típusai

Vezeték, áramütés 22

Kerítésnek repülés, autó 3

Fészekből kiesés 1

Elhullások alakulása (13)

8 napon belül 4

8 napon túl 3

48 órán belül 6

TAKARMÁNYOZÁSI NAPOK

Testméret	Takarmányozási nap	Takarmány felhasználás kg
Nagytestű	190	95
Közepetestű	189	38
Kistestű	47	5
Összesen	426	138

Takarmányozási nap az elmúlt 14 évben   10.493
 Takarmány felhasználás nettó   2944 kg

ÖSSZEGZÉS

A tárgyév mutatja, hogy a behozatal átlag fölötti, az elhullás hasonló az előző évekhez. A tavalyi évhez képest talán több viharos jellegű, kedvezőtlen időjárás volt. Sokszor elképesztő állapotban lévő egyedek kerülnek hozzánk, sok a rögtöni aznapos, vagy másnapra való elhullás.

Tevékenységekben nagyon nagy segítségemre volt Zákány Albert természetvédelmi őrkerület vezető. Egyrészt ő hozta a madarak legnagyobb részét, melyeknek felépült egyedeket visszavitte a természetbe, vagy elszállította további helyre. Ezen túl a takarmányszállítását is biztosította Mészár Judit baromfitelepéről. A takarmányellátást kivétel nélkül Mészár Judit biztosította. Serfőző József (Aggteleki Nemzeti Park), és Seres Nándor (Bükki Nemzeti Park) őrkerület vezetői is szállítottak madarakat. További sérült madarakat állampolgárok hozták be. Legnagyobb segítségem továbbra is párom Anna, aki nélkül nem tudnám végezni tevékenységemet. Takarmányozásban, kezelésekből, madarak fogadásában egyaránt segítségemre van.

Továbbra is társadalmi munkában végezzük feladatunkat.

Bereczky István
 Felelős személy és üzemeltető

Madármentési összesítő 1996-2009.
Bükki Nemzeti Park, és Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén
 TISZTÁJ TERMÉSZETVÉDELMI KÖZALAPÍTVÁNY ÁTMENETI MADÁRMENHELY
Bereczky István (felelős személy)
 3576-Sajóhidvég Tácsics út.62.

	Faj neve	Elhullás	Elegendve	Adoptálva	Repatriálva	Hortobágy	Vadás park	Itthon	Összesen
1	Böلمbika (Botaurus stellarus)	1	-	-	-	-	-	-	1
2	Törpegém (Ixobrychus minutus)	1	-	-	-	-	-	-	1
3	Szürke gém (Ardea cinerea)	-	1	-	-	-	-	-	1
4	Vörös gém (Ardea purpurea)	1	-	-	-	-	-	-	1
5	Fekete gólya (Ciconia nigra)	-	1	-	-	-	-	-	1
6	Fehér gólya (Ciconia ciconia)	18	28	-	2	15	1	-	65
7	Bütykös hattyú (Cygnus olor)	1	-	-	-	-	-	-	1
8	Barna kánya (Milvus migrans)	1	-	-	-	-	-	-	1
9	Barna rétihéja (Circus aeruginosus)	2	3	-	-	2	-	-	7
10	Hamvas rétihéja (Circus pygargus)	-	2	-	-	-	-	-	2
11	Héja (Accipiter gentilis)	2	2	-	-	1	1	-	6
12	Karvaly (Accipiter nisus)	8	1	-	-	-	-	-	9
13	Gatyásölyv (Buteo lagopus)	2	-	-	-	-	-	-	2
14	Egerszölyv (Buteo buteo)	13	6	-	-	7	3	-	29
15	Vörös vércse (Falco tinnunculus)	11	6	1	-	3	2	-	23
16	Kabasölyv (Falco subbuteo)	1	-	-	-	1	1	-	3
17	Kerecseny (Falco cherrug)	-	2	-	-	1	-	-	3
18	Vándorsólym (Falco peregrinus)	-	1	-	-	-	-	-	1
19	Gyöngybagoly (Tyto alba)	4	2	3	-	1	-	-	9
20	Kuvik (Athene noctua)	1	3	-	2	1	-	-	7
21	Macsabagoly (Strix aluco)	1	2	-	2	-	-	-	5
22	Erdei fülesbagoly (Asio otus)	7	-	-	1	3	-	-	11
23	Szalakóta (Coracias garrulus)	2	-	3	-	-	-	-	5
24	Gyurgyalag (Merops apiaster)	1	-	-	-	-	-	-	1
25	Zöldküllő (Picus viridis)	1	-	-	-	-	-	-	1
26	Nagy tarkaharkály (Dendrocopus major)	1	-	-	-	-	-	-	1
27	Tövisszűrő gébics (Lanius collurio)	-	2	-	-	-	-	-	2
28	Megvívógó (Coccothraustes coccothraustes)	1	-	-	-	-	-	-	1
29	Molnárfecske (Delichon urbica)	-	-	2	-	-	-	-	2
30	Szécinege (Parus major)	-	1	-	-	-	-	-	1
31	Tengelic (Carduelis carduelis)	-	1	-	-	-	-	-	1
32	Dankasirály (Larus ridibundus)	1	-	-	-	-	-	-	1
33	Bakcsó (Nyctycorax nyctycorax)	1	-	-	-	-	-	-	1
34	Kanalasgém (Platalea leucordia)	-	-	-	-	-	1	-	1
35	Sarlósfejsze (Apus apus)	1	-	-	-	-	-	-	1
	Összesen	75	51	9	7	35	8	-	212

GÓRÉS - EGY MADÁRMENTŐ ÁLLOMÁS

Egy madármentő állomáson madarak jönnek - és jó esetben - mennek. A HNP górési telepén 1991 óta működik ilyen tevékenység. Létrejöttét Dudás Miklós, Sándor István, Dr. Aradi Csaba, valamint a WWF, az MME és más természetvédő szervezetek támogatták. Főleg ragadozó madarak, de nagy számban fehér gólyák is megfordulnak itt. Az állomásnak a HNP Fekete rét melletti Górés tanyája ad otthont. A személyzete egy fő. 11 darab 6x6 m-es, 6 darab 6x3 m-es, és 4 darab 3x3 m-es madárház (volier), továbbá egy 50x50 m-es gólyakifutó áll az ideérkező madarak rendelkezésére.

Jelenleg² a telepen 2 rétisas, 7 parlagi sas, 1 békászó sas, 1 pusztai ölyv, 2 egerészölyv, 6 barna kánya, 1 kerecsensólyom és 11 gólya gondozása folyik. E madarak egy része sajnos tartósan sérült, így a szabadba engedésük nem lehetséges. A telepre a sérült madarak érkezése bejelentés után kiszállással, vagy az őrszolgálat révén történik, de vannak nem kis számban önzetlen emberek is, akik saját idejüket, energiájukat nem kímélve hozzák el a segítségre szoruló madarakat. A sérüléseket közvetve vagy közvetlenül főleg az ember okozza. Ezek a következők: áramütés, gázolás, mérgezés, lövés, illegális tartás, de vannak fészekből kipottyant, egészséges fiókák is. A beérkezett madarakat a Budapesti Állat- és Növénykert szakemberei Dr. Sós Endre és Dr. Molnár Viktor állatorvosok látják el, kezelik. Az újra a szabadba kerülő madarakat minden esetben a Nemzetközi Gyűrűző Központ gyűrűjével jelöljük meg, így további sorsukról némi információt kaphatunk.

Íme, néhány számadat a telep eredményeiről:

Górés tanyán gyűrűzött (1992-2009) és a későbbiekben megkerült madarak

Faj	gyűrűzve	megkerült
Barna kánya	13	
Barna rétihéja	25	
Békászó sas	2	
Bíbic	1	
Bölömbika	1	
Darázsölyv	4	
Egerészölyv	156	2
Erdei fülesbagoly	70	
Fehér gólya	339	20
Fekete gólya	7	
Gatyás ölyv	1	
Gyöngybagoly	31	1
Héja	116	4
Holló	6	
Kabasólyom	5	
Karvaly	9	
Kék vércse	3	
Kékes rétihéja	1	
Kerecsensólyom	9	
Kuvik	8	
Macskabagoly	9	
Nagy kócsag	1	
Nyári lúd	3	
Parlagi sas	1	
Pusztai ölyv	14	
Réti fülesbagoly	1	
Rétisas	3	
Szürke gém	1	
Uhu	10	1
Vándorsólyom	1	
Vörös vércse	106	1
Végösszeg	957	29

Kiss Róbert solymásztársunk munka közben

Végül szeretném köszönetemet kifejezni mindazoknak, akik nem mentek el e sérült madarak mellett, s hosszabb, rövidebb ideig ápolták őket. Külön szeretném kiemelni a Budapesti Állatkert dolgozóinak, Becsei Annának, Fekete Gabriellának, Dr. Sós Endrének, Dr. Molnár Viktornak, Cuczor Istvánnak áldozatos munkáját.

*Kiss Róbert
Fotó: Kiss Virág*

VISSZATEKINTÉS

IN MEMORIAN BÁSTYAI LÓRÁNT (1910-1983)

A magyar és a nemzetközi solymászat nagyra becsült személyisége, Bástyai (Holtzer) Lóránt idén lenne 100 éves. A szegedi születésű Lóránt madarak iránti érdeklődését édesapjától örökölhette, aki főként a lovakat, galambokat és az énekesmadarakat kedvelte. Az első világháború idején átmenetileg Budapestre költözött a család, majd ismét visszamentek Szegedre. Annak ellenére, hogy szülei a zenei pályára szánták, és taníttatták, a környék madárvilága jobban kezdte érdekelni. A közeli szegedi Fehér-tó kirándulásainak gyakori színtere volt. A madarak közül egyre inkább a ragadozó madarak iránt kezdett vonzódni, különösen a sólymok vadászatai nyűgözték le. A vizek felett gyakran megjelenő vándorsólymok bravúros ügyességgel fogták el a tőkésrécéket és más vízimadarakat. Gyakran találkozott elpu sztult, vagy vadászon - mert ebbe is beletanult - elejtett madarakkal. Elkezdte megtanulni a preparálást, így a hozzá került madarakat egyre jobban ki tudta készíteni. A környék vadászai éltek is ezzel a lehetőséggel, Lóránt pedig egyre nagyobb gyakorlatra tett szert. Elemi iskolái után a Szegedi Piarista Gimnázium tanulója lett. Nyarait egyik rokonánál tölthette az Alföldön, tanyasi környezetben. Ezek a Tisza-menti vakációk maradandó élményt nyújtottak számára a természet megismerése terén. Gimnáziumi tanulmányait Budapesten fejezte be.

Eredményes vadászat (Fotó: Dékány Péter gyűjteményéből)

A sokféle madár gondozása, és preparálása után nagy volt az öröme, amikor két vörös vércse érkezett hozzá. A madarakkal foglalkozni kezdett, betanította és röptette őket. Talán ezzel kezdődött - mint azóta sok solymásznak - számára is a solymászkarrier...

Az igazi solymászattal való kapcsolata egy véletlennek volt köszönhető. Szegedről Budapestre utazott, amikor a vonaton találkozott egy pakisztáni solymással, aki épp a gödöllői solymásztelepre utazott. Akkoriban Gödöllőn egy angol katonatiszt, Biddulph ezredes, hindu, majd később magyar solymászokkal keltette életre ismét a solymászatot Magyarországon. Lóránt is ellátogatott oda, ahol egy életre elkötelezte magát a solymászatnak. Gyakran megfordult a telepen karvalyával, és az idomítók irányítása mellett elsajátíthatta ezt a különleges tudományt.

Angliai solymásztalálkozón, balról jobbra: Marosi Iván, Bogyai Frigyes, angol vendég, Bástyai Lóránt, Dékány Péter (Fotó: Dékány Péter gyűjteményéből)

Hamarosan egyre több solymászt ismert meg itthon és szerte a világon. Kiterjedt levelezést folytatott és egyre több kapcsolatra tett szert. Ennek révén nem csak új barátokat szerzett, hanem tudását is gyarapíthatta. Elsősorban a német, osztrák és dán solymászokkal tartott kapcsolatot, de ez a kör egyre tágult Nagy-Britannia, a volt Szovjetunió, az arab világ, és a tengeren túlra, Amerika felé is. Nagy hatást gyakoroltak rá az 1937-es berlini nemzetközi vadászati kiállítás solymászbemutatói.

Bástyai Lóránt nem csak művelője, hanem lelkes szervezője is volt a magyar solymászatnak. Alapítója volt az 1939-ben megalakult Magyar Solymász Egyesületnek. 1941-ben már Budapesten megrendezték az első nagyszabású kiállításukat és solymászbemutatót, melyre Horthy kormányzó is ellátogatott.

A második világháború alatt katonai szolgálatot teljesített, ügyességének köszönhetően tehergépkocsi vezetőként. Útjaira magával vitte kedvenc kerecsenjét, hogy amikor ideje engedi, solymászhasson.

A DFO 50. éves találkozásán (1973. Ochtrup), Bástyai Lóránt és Duhay Gábor

A háború után Jász-Nagykun-Szolnok megye vadászati felügyelője lett. Közreműködött abban, hogy 1945-ben létrejöjjön a MÁLLERD (Magyar Állami Erdőgazdaság) Kísérleti Ragadozómadár Telepe Fegyverneken, melynek Lelovich Györggyel - koraszintén híres solymászával - együtt társvezetője lett.

Itt igazi solymászati és ragadozó madár kísérleti munkát folytathatott. Közben elősegítette, hogy megalakulhasson a Magyar Solymászok Vadásztársasága Szolnokon. Később az állami szervek úgy döntöttek, hogy áthelyezik a telepet Gödöllőre, ahol Bástyai az Erdészeti Vadászati Osztály, később az Erdészeti Tudományos Intézet Vadgazdaságtudományi Osztálya Kísérleti Telepei, Gödöllő Ragadozómadár Kísérleti Telep kutatójaként dolgozott tovább. Itt még nagyobb szabású munka folyhatott, mert a Gödöllői Agrártudományi Egyetem és Budapest közelsége jótékonyan hatott a telep szakmai működésére. E sorok írója személyesen is láthatta a fák árnyékában sólyomtuskón, „sprenklin”, „magasállványon” a sokféle vadászmadarat; sólymokat, héjákat, szirti sast, valamint a környéken madaraikat rendszeresen röptető solymászokat.

Bástyait váratlanul áthelyezték Tihanyba. Itt ismerkedett meg Fábián Gyulával, a visszacsapós magyar íj rekonstruktorával, a gödöllői egyetem későbbi állattani professzorával, akivel nagyokat solymásztak a környéken. Ez az állás azonban számára csak átmenetnek volt tekinthető, vágyott az alföldi táj után. Lelovich György kezdeményezésére a földművelési minisztérium 1951-ben elhatározta, hogy az állami gazdaságok területein solymászokat alkalmaz a halastavak vámszedőit jelentő vízimadarak sólymokkal való elriasztására. Bástyainak amint tudomására jutott, megtetszett az ötlet és elvállalta a Nagy-

kunsági Állami Gazdaság solymászcsoportjának vezetését. Itt az „ősi” lovas solymászatot művelhette gémekekre és más madarakra vándorsólyommal, kerecsennel és héjával. Mintegy két év elteltével úgy tűnt számára, hogy ennek a programnak kezd leáldozni és megpályázta a Budapesti Állat-és Növénykert éppen akkoriban meghirdetett gondozói állását a madárházban, amit meg is kapott. Károlyi József és prof. Anghi Csaba főigazgatók alatt „szolgált”, később a Madár-osztály vezetőjeként, egészen 1957 augusztusáig. Lakása is az állatkertben volt. Otléte alatt az állatkert a solymászok „központjává” lett. A madarászok rendszeresen megfordultak nála, többen munkát is vállaltak a kertben, mint pl. Szidnai László (a későbbi trófeabíró) és felesége Ágnes, Szűcs László, Galambos József. E sorok írójának is volt alkalmja találkozni vele az állatkertben, egy ideig dolgozni is ott, valamint ő is itt kezdte el a gyakorlati solymászatot elsajátítani. Láthatta Lórántot, amint solymászkesztyűn eteti idomított „aranyasát”. Bástyai gyakran vállalt csoportvezetést a kertben, ahová időnként „Harcos” nevű sasát is magával vitte. Az állatkert 90 éves fennállása alkalmával a dolgozókról készült csoportképen is kedvenc szirti sasával látható. A sast az Alföldön fogták, majd betanította, és a következő évben már bemutatózott, vadászott vele mezei nyúlra, rókára.

„Harcos” az elfogott mezei nyúlra. (Fotó: FÁNK archívum)

Madarászata révén sok ismert személyiséggel kapcsolatot teremtett, mint pl. Nádler Herberttel, a budapesti állatkert korábbi igazgatójával, Vönöczky Schenk Jakabbal, Vertse Alberttel, Keve Andrással, Sterbetz Istvánnal a Madártani Intézetből és nem utolsó sor-

ban Rakonczay Zoltánnal, a Természetvédelmi Hivatal akkori elnökével. Külföldi solymászkapcsolatai az egész világra kiterjedtek, szinte minden neves solymással, solymász szervezettel, elnökökkel, tisztségviselőkkel levelezett, és amint tehette találkozott is velük. Kapcsolattartása, levelezése rendszeres volt, mindenkinek időben válaszolt, és ezt elvárta a partnereitől is. Így vált a hazai és nemzetközi solymászat „élő láncszemévé”, bárhová is vetette az Élet.

Vadászmadarai között említhetők a párban idomított kabasólymok, melyeket fürjek vadászatára tanított be. Vándorsólymok különböző alfajait tartotta, valamint karvalyt, héját, kerecsensólymot. Vándor- és kerecsensólymot tanított be szürke gémek pedzésére. Ezeknél a solymászatoknál hátaslovat használt. Lelovich György barátjával együtt elsőként volt szirti sasuk, a második világháborút átélte „Basa” és „Bátor”. Utóbbi szerepelt a Gyöngyvirágtól, lombhullásig” című filmben. „Bátor” még sokáig látható volt a budapesti Állatkert egyik röpdéjében. Az amerikai solymászkortól kapott préri sólymokat bakcsóra, fácánokra és más madarakra használta. „Strici”-t, a héjasast, nyúlvadászatra idomította be. Volt pakisztáni lugger sólyma is, és idős korában „Kicsi”, a magyar kerecsensólyom volt az egyik kedvence, a másik pedig egy fehér „Biarmicus” sólyom.

1957 őszén édesanyja betegsége miatt kiutazott hozzá Nagy-Britanniába, és véglegesen ott is maradt. Új hazájában többféle munkával próbálkozott. Volt a chesteri állatkert madárházában ketrectakarító, vendég egy hamburgi solymásznál, majd solymász Bajorországban, és madárgondozó Slimbridge-ben, a Vadmadár Alapítványnál. Egy statisztika filmszerepet is elvállalt szirti sasával a Kleopátra című filmben. Ifjúkori kedvenc foglalatosságát, a preparátori tudását hasznosította Londonban, és a dél-walesi Newportban.

A Walesben egy Leamington Spa nevű faluban lakott feleségével, Nancyvel, aki gyakran kísérte el solymászataira. E sorok írója személyesen is találkozhatott velük a Deutsche Falken Orden 50 éves fennállása alkalmából rendezett nemzetközi solymásztalálkozón, 1973-ban Ochtrupban. A magyar résztvevőket sok kimagasló solymász egyéniséggel hozta össze, miközben lehetőség kínálkozott baráti együttlétekre is, mind a vadászterületeken, mind a terített asztal mellett, egy-egy pohár italt kortyolgatva.

Walesben sem hazudtolta meg önmagát, hamarosan megszervezte és megalapította a Welsh Hawking Clubot, melynek elnökeként dolgozott haláláig. Sok híres személyiséggel találkozott solymászatán keresztül, többek között a Walesi herceggel is. Külföldön sem tagadta meg magyarságát. Számtalan előadásában, írásában elevenítette fel magyarországi solymászélményeit. Például a The Austringer című walesi solymászkiadvány egyik címlapján a budavári palota udvarán található Mátyás-kút solymászalakja látható. De barátjának, Lelovich Györgynek is több írását jelentette meg e lapban.

Mintegy harmincévnyi távollét után látogathatott ismét haza egy walesi fiatal házaspár autóján. Különleges élmény volt számára a hosszú, kényszerű távollét után régi barátaival, solymásztársaival személyesen találkozni. Néhány látogatására e sorok írója is elkísérte. Az egykori gödöllői egyetemi professzornál, Dr. Fábián Gyulánál tett látogatás alkalmával megható volt látni, amint összeölelkeznek és hallani, ahogyan Lóránt „Dínónak” szólítja régi barátját. Egyik este a solymász szakosztály tagjai meghívták vacsorázni - stílszerűen

- a budapesti Nádor utcában lévő Nimród vendéglőbe. E sorok írója a mai napig emlékszik arra, hogy Lóránt fürjet rendelt, majd meglátva a gazdagon díszített tálat közölte: „Milyen kicsik ezek a fürjek!” Visszautazása előtti délutánon együtt bandukoltak a Szent-István körúton ajándékot vásárolni feleségének, Nancynek. Lóránt közben egyre csak zsörtölődött, hogy „Többet nem jövök ezzel a házaspárral, mert az asszonykának az út alatt mindig akadt valami problémája, ami miatt gyakran meg kellett állnunk”.

Elsőként kapta meg 1990. szeptember 29-én a „Magyar Solymászatért” plakettet a solymászat terén elért kimagasló életműve elismeréseként. A kitüntetést abban az évben alapította a Magyar Madártani Egyesület Solymász Szakosztálya, a Magyar Solymász Egyesület elődje. A kitüntetés ünnepélyes átadására Budapesten, az ELTE Állattani Tanszékének nagyelőadójában tartott solymászgyűlésen került sor. Egészségi állapota erősen megromlott, így a második emeletre már felmenni nem tudott. A solymászok székbe ültetve vitték fel az előadóterembe. Megható volt látni Lórántot a magyar solymászok között, úgy is, mint a magyar solymászközösség tiszteletbeli tagját, és felemelő érzés volt átnyújtani neki a Magyar Solymászatért Emlékérmet.

Bástyai Lóránt és barátja Peter kerecsensólymaikkal (1973) (Fotó: Duhay Gábor)

Könyvei közül a „Vadmadárból, vadászmadár” évtizedeken keresztül, de még ma is a magyar solymászok alap tankönyve. Nagy-Britanniában is megjelent 1968-ban „Hunting Bird from a Wild Birds” címmel. Második könyve 1982-ben jelent meg „All My Life with Hunting Birds” (Életem a vadászmadarakkal) címmel. Ez utóbbi könyve nálunk csak halála után látott napvilágot.

Írásainak számát nehéz lenne felbecsülni. Már a 30-as évektől jelentek meg cikkei a solymászatról, ragadozó madarakról, ornitológiai megfigyeléseiről, a hazai és nemzetközi solymászat eseményeiről az akkori Nimród Vadászlapban, a Magyar Vadászban, az Élet és Tudományban, az Aquilában, a Természet és Társadalomban, ifjúsági lapokban, és sok más kiadványban. Rendszeres szakírója volt a külföldi solymász szervezetek évkönyveinek, különösen az angol, a walesi, a francia, német és osztrák solymászati kiadványokban jelentek meg írásai. A korábbi magyar solymász évkönyvekben is lehet írásaival találkozni.

1993-ban jött meg a szomorú hír Walesből, hogy Lóránt bátyánk örökre eltávozott - talán sólyomszárnyakon - az örök vadászmezőkre. A kiszámíthatatlan sors úgy hozta, hogy szinte egy időben ment el vele végleg régi barátja - másik nagy solymászunk - Lelovich György is. A magyar és a nemzetközi solymászat e két kiváló egyéniségének eltávozásával pótolhatatlan veszteség érte a magyar és a nemzetközi solymász társadalmat.

Azóta mintegy tizenhét év telt el, és Lóránt emléke mit sem csökkent. Életműve megtalálható a ránk maradt írásaiban, kiterjedt levelezésében, melyeket solymászaink becses emlékként őriznek, fényképeken, a lelkekben és a solymásztudományunkban. „Addig nem hal meg valaki, amíg emlékezünk rá” tartja a mondás, hát Lóránt bátyánk emléke olyannyira él, hogy személye ma is közöttünk van!

Biztosan büszkén, huncut mosollyal tekint le ránk, végig simítva szakállát, abból az alkalomból, hogy solymászatunk a magyar szellemi örökség részévé vált. Karosszékében ülve, örömeiben bizonyára kitöröl egy könnycseppet a szeme sarkából, megsimogatja kedvenc kerecsensólyma, „Kicsi” mellét és halkán megjegyzi: „Kedves Jó Öcsém! Ezt mi már régóta tudjuk!”

Budapest, 2010. augusztus 22.

Duhay Gábor

BÁSTYAI LÓRÁNT NAGY-BRITANNIAI SOLYMÁSZÉLETE

Bástyai Lóránt az Egyesült Királyságban leginkább talán arról ismert, hogy létrehozta a Walesi Solymász Klubot. Ezzel együtt, jó harminc éven keresztül igen szeretett és megbecsült tagja volt a brit solymász közösségnek.

Élete és eredményei a magyar solymászatban jól ismertek a Magyar Solymász Egyesület (MSE) tagjai előtt, így ez a cikk inkább angliai életéről kíván szólni. Fontosnak tartom ehelyütt megemlíteni, hogy Bástyai Lóránt, fiatalemberként brit solymászoknál tett látogatása során találkozott először a solymászzal.³

A huszadik század elejére a solymászat jóformán eltűnt Magyarországról. Az angol solymász, C. R. E. Radclyffe őrnagy erre így utalt akkoriban: „1902 nyarán barátom, Odescalchi Zoárd herceg megkért, hogy vezessem be Magyarországon a solymászatot.”

Ironikusnak tűnhet, hogy éppen azon a vidéken, ahova a hunok és a magyarok hozták be a solymászatot, és ahonnan elterjedt szerte Európában, angol solymászokat kérnek fel a solymászat újbóli meghonosítására! Akkoriban persze Angliában is csak kevesen ismerték és művelték a solymászatot. Radclyffe egyike volt a keveseknek, a kor aktív solymászaiknak. Elküldte Richard Bestet, a híres Old Hawking Club solymászatát (aki az akkor még gyermekcipőben járó British Falconer Clubnál is eltöltött rövid időt), hogy egy csapat vándorsólyommal egyetemben, vegyen részt Tuzséron, Odescalchi herceg nagyszerű solymászatán. Sajnos, a herceg elhunyt az I. világháborúban, így a magyar solymászat újjászületése még váratott magára.

De lépünk előre az időben, 1930-ba! Ekkor ugyanis Skóciában vadászott gróf Nemeskéri-Kiss Géza, és megismerkedett egy hölgygel, bizonyos Mrs. MacLeannel, aki közelebből is érdekelt volt a solymászatban. Miután Mrs. MacLean megtudta, hogy Magyarországon nincsenek solymászok, megbeszélte barátjával, Stephen Biddulph ezredessel, hogy solymászaival utazzon el Magyarországra.

Biddulph ezredes, mint a brit-indiai hadsereg egykori tisztje, Észak-Indiából - a mai Pakisztán területéről - származó solymászokkal együtt érkezett Magyarországra, hogy solymásztelepet hozzanak létre Gödöllőn.

Nem sokkal később, Biddulph egyik pakisztáni solymásza éppen Pest felé vonatozott, amikor egy fiatalember szállt fel mellé a vonatra, aki a szegedi nagybátyjánál töltött nyári szünidő végeztével tartott Budapestre, hogy folytassa tanulmányait. A fiú nem beszélt az urdu nyelvet, a solymász pedig nem tudott magyarul, de végül szavak nélkül is kiválóan megértették egymást, hiszen érdeklődési körük megegyezett! A solymász felajánlotta az ifjúnak, hogy látogasson el a solymászziskolába. A fiatalember Bástyai Lóránt volt.

Lóránt ezt követő magyarországi pályafutása - a Magyar Solymász Egyesület megalapítása, solymászmesteri tisztsége, a II. világháború utáni tevékenysége, így például az állami halastavak őrzése sólymokkal a szürke gémekek ellen - a magyar solymászok számára

3 Gödöllőn (a szerk.)

sokkal inkább ismertek, mint a briteknek. Miután oly sokat tanult a brit solymászoktól, Lóránt, a sors kegyéből, mintha viszonzta volna e szívességet azzal, hogy óriási szerepet vállalt a brit solymászat felvirágoztatásában.

1957-ben, a nemzeti felkelés után érkezett Lóránt Angliába, hogy csatlakozzon édesanyjához és fivéréhez Stratford-on-Avonban. Úgy mondják, hogy a sietős távozás miatt alig vitt magával valamit - hóna alatt egy családi festménnyel, a másik kezén egy szirti sassal érkezett meg. Ettől kezdve az európai solymászat legnagyobb nevei között tartották számon, egy sorban olyan kiválóságokkal, mint Renz Waller, Gustel Eutermoser, Friedrich Remmler, valamint barátja és solymásztársa, Lelovich György (akit Lóránt vezetett be a solymászatba).

Bástyai Lóránt korábban hosszú éveken át levelezett számos angol solymással. Nem sokkal Angliába érkezése után, felkereste egyik régi levelezőtársát, Michael Woodfordot, aki bemutatta őt Phillip Glasiernek, Steven Franknek és Jack Mavrogordatónak. Miután a legendás „Mavro” megtudta, hogy Lóránt magyar, megmutatott egy fényképet egy magyar solymászról, akivel 1939 óta levelezett. A fényképen egy ragyogó fiatal solymász volt látható, pompás tojó héjával és nagy mezei nyúllal a kezében. Mavrogordato megkérdezte Lórántot, hogy ismeri-e a fényképen álló férfit, mire Lóránt azt válaszolta: „Igen, ismerem a solymászt, éppen itt áll most Ön előtt!”

A ragadozó madarak mellett Lóránt igen szerette a vadvilág minden formáját, és ez a vonzerő vezette őt egy másik szenvedélyéhez, az állatkitöméshez (preparáláshoz). Madártani tudása és preparálási szakértelme segítette őt biztos álláshoz Sir Peter Scott, a nagy természetvédő Slimbridge-i Vadmadár Rezervátumában, Gloucestershireben. Lóránt sok minden más mellett - a Slimbridge-i példányok kivételével - kipusztult hawaii lúd szaporításának lehetőségén is dolgozott. Szintén az ő illetékességébe tartozott a rezervátumban megpihenő, délre vonuló oroszországi fehérmellű ludak befogása és meggyűrzése. Ezt egy kísérleti, rakéta kilövésű kelepccével szándékozott véghezvinni, azonban az első kísérletei inkább eredményezték a csapdát állító szakemberek elfogását, mint a ludakét!

Ekkortájt lehetett, hogy Lóránt találkozott Nancyvel, aki egész életén át odaadó felesége lett, és akit az 1982-ben angol nyelven megjelent *All My Life with Hunting Birds* (Életem a vadászmadarakkal) című könyvének dedikációjában szeretetteljesen úgy ír le, mint „legjobb solymász asszisztensem megannyi éven át.” Nancy, egy gazda lánya, osztozott Lóránt vadvilág és általában a természet iránti szeretetében, és gyakran elkísérte őt solymászni.

Miután rövid ideig Roland Ward, preparálással foglalkozó londoni cégének dolgozott, erre ráunva megpályázott egy állást a Newport múzeumnál Dél-Walesben. Ez nem csak Lóránt, de talán az angol solymászat számára is sorsdöntő lépés volt. Itt ismerkedett meg ugyanis Kenneth Macleurrel, a nagyszerű céllövősszel, aki bemutatta őt a Newport Wildfowling and Gun Club-nak (Newporti Vadmadár és Lövész Klub), ahol megismerkedhe-

tett egyebek között Lawrence Workmannel, John Bucknerrel és Doug Morgansszel. Lóránt solymászat iránt szenvedélye „átragadt” ezekre a nagyszerű sportemberekre is, így beszélgetéseik gyakori témájává vált. Valaki felvetette, hogy alapítsanak külön klubot azoknak, akik érdeklődnek a solymászat iránt, és nem sokkal később, maga Lóránt állt elő a Welsh Hawking Club (Walesi Solymász Klub) elnevezéssel.

A dél-walesi Argus című lap reklámjának köszönhetően, új érdeklődők is részt vettek az első gyűléseken, és Lóránt hamarosan már Newport közeli otthonában, Yewberry Cottage in Malpasban tartott előadásokat a sólymok tartásáról és tanításáról. A klub tagjai akkori-ban alig pár héjával rendelkeztek. Az állomány mindössze Lóránt Strici nevű héjasasából, Peter Tew énekes héjájából, és egy, Jack Mavrogordatotól kapott galambász héjából állt rendelkezésükre (utóbbi alig tudott repülni korábbi szárny sérülése miatt). Lóránt, mint a klub elnöke, utazást szervezett Németországba, a német solymászok (Deutscher Falken Orden) 1962-es találkozójára, a bajorországi Kirchamba. A hosszú, kisbuszban megtett utazást követően a nemrég alakult walesi klub tagjai számos új barátságra tettek szert, és a legtöbben egy-egy galambászhéjával tértek haza, melyeket ajándékba kaptak a DFO tagjaitól!

Ebben az időszakban, Lóránt ugyancsak aktív tagjává vált a Brit Solymászok Klubjának (British Falconers' Club), és jó pár cikket írt tapasztalatairól, illetve a ragadozó madarokról szóló kutatásairól a szervezet újságjába, a The Falconerbe. Részt vett a klub bemutatóin Stricivel, az 1963-as éves vadászati kiállításon. Ekkorra már a WHC saját jogán egy teljesen kialakult, egyenrangú klubbá vált, és hozzáfogott saját vadászatainak szervezéséhez, amelyek Európából, és azon túlról is vonzották a solymászokat. 1963 októberében a walesi klub (WHC) részt vett az osztrák solymász szövetség, az Osterreichischer Falknerbund nemzetközi találkozóján, ahonnan a tagok héjakkal, és Tatraval, a cseh szirti sassal tértek haza. Ez utóbbit Lóránt barátja, Martin Pritcher repítette a későbbiekben.

Nem sokkal később, Lóránt állást vállalt a walesi hegyi állatkertben, és Newportból az észak-walesi Colwyn Baybe költözött. Itt sasokból, sólymokból és héjából álló hatalmas madárállományt gondozott, és rendszeres bemutatókat tartott az ottani lenyűgöző sziklafalak előtt. 1964 novemberében történt, hogy az egyik homokszínű sas (Tawny Eagles) elszabadult és berepült a közeli erdőbe, ahol egy vadász lelőtte. Az ügy bíróságra került (Jack Mavrogordato írt az ügyről a The Falconerben akkoriban) és az állatkertnek kártérítést ítélt meg.

A sors azonban úgy rendelte, hogy Lóránt nem dolgozhatott itt sokáig, mert egy nagyon komoly betegséget, és hosszú felépülést követően, már nem volt olyan állapotban, hogy folytatni tudja munkáját Clowyn Bay-ben.

Visszatérve Közép-Angliába, Stratfordban élő családjához közel, Lemington Spaban telepedett le, ahol saját preparátor műhelyt indított be. 1968 júniusában adták ki első angol nyelvű könyvét, Hunting Bird from a Wild Bird (Vadmadárból vadászmadár) címmel. A

könyv közkedvelt és keresett művé vált, sőt, amerikai kiadása is megjelent. A kötet érde-
meiből mit sem von le, hogy a British Falconer Club szakfolyóiratában, a The Falconerben
néhányan kritikusan megjegyezték, hogy a kiadónak találnia kellett volna valakit, aki se-
gédkezett volna Lórántnak az angol nyelvű fogalmazásban.

Ahogy telt-múlt az idő - egy tartós csípőprobléma miatt - Lóránt egyre kevésbé tudott
madaraival vadászni. Ugyanakkor folytatta ragadozómadár bemutatóit, és részt vett az eu-
rópai solymász találkozókban, nem is beszélve a WHC rendezvényeiről. A walesi klub első
nemzetközi találkozóját 1972 októberében, a Staffordshire megyei Lichfieldben rendezte.
Ezen a találkozón többek között gróf Friedrich Mensdorff-Pouilly és Jacques Renaud is
részt vett. Lóránt továbbra is a világ minden tájáról levelezett solymászokkal és Nancy
gyakran aggódott is a postai költségeik miatt. Szintén megannyi cikket írt a WHC újságja,
a The Austringer részére is.

1976-ban, Lóránt az éves vadászati kiállítás után, ahol sólymaival szerepelt, Walesben
töltötte az évet. Megismerkedett a Walesi herceggel, és megajándékozta őt egy díszes soly-
mász kesztyűvel. Az 1970-es és 1980-as években Lóránt folytatta látogatásait a tengeren-
túlra, és amikor lehetősége adódott, természetesen el volt ragadtatva, hogy hazatérjen Ma-
gyarországra. Közeli barátja, a néhai John Buckner, úgy emlékezett vissza, hogy „Lóránt
legnagyobb öröme az volt, hogy meg tudta nekünk mutatni az ő szeretett Budapestjének
szépségeit, hogy elvihetett minket az Állatkertbe, ahol előzőleg dolgozott, és hogy talál-
kozhatott régi barátaival.”

A The Austringer magazin 1981-es számában izgatottan írt a brit solymászok lehetősé-
géről, hogy „lecseréljék a megszokott mocsári fajdokat a magyar Nagy-alföldön használ-
takra”! Ekkoriban ugyanis az állami földekre kísérletképpen kiadott engedély lehetővé
tette számukra, hogy egy sor különféle madarat ejthessenek, például kócsagokat, amelyek
Britanniában hosszú idő óta védettek voltak. Hogy ennek keretében hány solymász sze-
rezhette be így hóját is, nem tudni pontosan, mert az akkori brit karantén rendelkezések
jelentősen megnehezítették a regisztrálást, így jóval egyszerűbb volt részt venni egy-egy
találkozón nézőként egy be nem jegyzett madárral, mint solymászként.

Nemcsak Lóránt és Nancy voltak jól ismert szereplői a solymász rendezvényeknek,
hanem veterán Morris Traveller autójuk is, amely húsz éven át szolgálta őket, és gyakorta
volt fellelhető solymász kiállításokon és szakmai találkozókban. Nancy a The Austringer
1992-es kiadásába írt egy cikket az autóról, amely hűségesen szállította őket egész Euró-
pán át vezető útjaikon, és amely bebizonyította, hogy megbízhatóbb, mint a Lóránt bátyja
által akkoriban vásárolt új Audi!

Sajnos, az idő múlásával Lóránt lábproblémái még rosszabbra fordultak és külföldi
utazásainak száma megfogyatkozott.

Egy solymász barátja, Dawid Bowman visszaemlékezett Lóránt utolsó Magyarországon tett látogatására, amikor az MSE gyűlése megajándékozta őt egy kitüntetéssel solymász életművéért, a solymászat érdekében tett szolgálataiért. Mivel már nem volt képes saját lábán felmenni a harmadik emeleten tartott gyűlésre, ezért fiatal solymászok egy székben vitték fel, ahogyan a királyokat volt szokás. Természetesen, Lóránt maga is az volt: a solymászat királya. Tervbe vett ugyan még egy magyarországi utat, de ez már sajnálatosan elmaradt. Mint kísérője, Terry Large elmondta, Lóránt betegsége miatt kénytelen volt lemondani róla.

Miután egy életen keresztül szolgálta a solymászatot, Lóránt 1993. október 14-én, nem sokkal 83. születésnapja után otthonában, Lemington Spa-ban hunyt el békében.

Soha nem volt szerencsém abban a kiváltságban, hogy személyesen ismerjem Lórántot. Kamaszként, ahogy a solymászat iránti szenvedélyem egyre nőtt, még láttam őt és híres Morris Travellerét solymászrendezvényeken, de sosem voltam elég bátor ahhoz, hogy megszólítsam a nagyszerű solymászt. Persze, nem kellett volna aggódnom. Kenneth Macleaur úgy írta le Lórántot, mint „egy talpig becsületes urat, aki képtelen volt bármi rosszat mondani másról, és aki mérhetetlen tudását mindig szívesen és türelmesen osztotta meg másokkal. Egy igazi sportszerű úriember volt, aki óriási űrt hagyott maga után.”

Manapság olyan korban élünk, amikor a mai kezdő solymászok az internetes csevegő oldalak álnéven működő tagjaihoz fordulhatnak kérdéseikkel. Olyanokhoz, akiknek gyakorta nevetségesen hiányos a solymásztudásuk.

A solymászok, legalábbis itt Angliában, hétköznapi utcai ruhában vesznek részt a solymászatokon. E sport hagyományai és romantikája elvésznek, miközben a nagytudású elhivatott solymászok is egyre kevesebben vannak.

Lóránt nem csupán nagyszerű ember volt, aki bármikor az európai hagyományoknak megfelelően, kifogástalan öltözékben jelent meg, és nem csupán összekötő láncszem volt a solymászat régmúltjával, de egyben hajtóerő is: a gyakorlat, a magas mérce mai megőrzésében. Mind hazájában, Magyarországon, mind Nagy-Britanniában és azon túl is, igazi ösztönző erőként hatott a solymászok három generációjára. Reménykedjünk, hogy lesznek olyanok, akik követik úriemberi, természetbaráti és sportemberi példamutatását, akik tovább viszik örökségét.

David Horobin
(Fordította: Gaál Anna)

Irodalomjegyzék:

- Major C R E Radclyffe, *Round the Smoking Room Fire* (London: John Murray, 1933), p. 99.
 Kenneth Macleaur, "Lorant de Bastyai, Founder President W.H.C." in *The Austringer* 1994, p.31.
 Lorant de Bastyai, "Memories of a Photograph" in *The Austringer*, 1977, p.8,
 Lorant de Bastyai, *All My Life with Hunting Birds* (Sudbury: Neville Spearman, 1982), p. v.
 J G Mavrogordato, "The Case of the Shot Tawny Eagle" in *The Falconer: Vol. IV, No. 5*, p.233.
 Lorant de Bastyai, "Return of Traditional Falconry" in *The Austringer*, 1981, p.53.
 John Buckner, "Obituary: Lorant de Bastyai" in *The Austringer*, 1994, p.30.
 Nancy de Bastyai, "Time for a Change" in *The Austringer*, 1992, p.15.
 David Bowman, "Obituary: Lorant de Bastyai" in *The Falconer*, 1993, p.16.
 Kenneth Macleaur, "Lorant de Bastyai, Founder President W.H.C." in *The Austringer* 1994, p.32.

A SOLYMÁSZAT
TÖRTÉNETE

A RENESZÁNSZ KORI SOLYMÁSZAT ANGLIÁBAN

Az Itáliából kiáramló reneszánsz eszme, mint egy tavaszi szellő elkergette a középkor sötét fellegeit és vidám életkedvvel töltötte el az embereket. Ezt az életszemléletet mutattam be korábban, az egységes Indiát megteremtő Mogul Birodalom első uralkodója, Bábur életét tükröző színpompás könyv, Babur-Name miniatúráinak elemzésén keresztül. Ezúttal az angol VIII. Henrik király kortársainak költeményei alapján szeretnék bepillantást nyújtani az angol reneszánsz kori solymászatba.

Atyja, VII. Henrik szigorú adópolitikájával egy virágzó országot és gazdag kincstárat hagyott hátra. Trónját nyolc gyermeke közül végül második fia örökölte, és lépett trónra VIII. Henrik néven, 1509-ben. Eredetileg a trón várományosa az elsőszülött fiú, Artúr lett volna, ám ő 1502-ben elhunyt.

A fiatal Henrik herceg, bátyja haláláig, kifejezetten vallásos nevelésben részesült, hiszen második fiúként papi pályára szánták. Neveltetését apai nagyanyja, Lady Margaret Beaufort vigyázta, aki élete során négy alkalommal ment férjhez. Az ifjú Henrik herceg gazdag és színes tanulmányokat folytatott: Homérosz, Vergilius, Ovidius, Ciceró, valamint a történetíró Ceasar, Lívius, és Tacitus szerepelnek olvasmányai között. Nevelését a Cambridge-ből szerződtetett költőre, John Skeltonra bízta, aki papként a római történetírók egyik legjelentősebb angol fordítója volt.

VIII. Henrik trónra lépésével az aszketikus, rideg udvari életet a végeláthatatlan udvari mulatságok, bankettek és vadászatok váltották fel. A 18 éves király kisportolt testalkata, kifinomult ízlése, sokirányú kiváló tehetsége csodálattal töltötte el a bel- és külföldi előkeleltöket. Pasqualigo velencei követ, aki a keresztény világ csaknem valamennyi fejedelmét láthatta, hosszan dicsérte Henrik megjelenését, és kiemelte, hogy franciául, angolul, latinul és egy kicsit olaszul is beszél, jól játszik csembalón és lanton, lapról olvasva énekel, nagyobb erővel feszíti meg íját, mint bárki Angliában, de remekel a dárdavetésben is. A velencei követ beszámolóiból egy kiemelkedő reneszánsz uralkodó képe bontakozik ki.

VIII. Henrik első házassága az udvar akaratának megfelelően politikai érdekházasság volt, hiszen elhunyt bátyja feleségét, Aragóniai Katalint kellett nőül vennie.

Miközben a fiatal király solymászással, vadászattal, teniszezéssel, tánccal és vigasságokkal múlatta az időt, az ország ügyeit majd két évtizeden keresztül a hűséges, ám igen nagyra vágyó katolikus érsek, Thomas Wolsey, a későbbi lordkancellár intézte. Mindeközben a király személyisége is változott. Szeretett volna fiú utódot, de öregedő feleségétől nem várhatott fiúgyermeket. Henrik nem volt hűséges természetű. Szerelmes lett felesége fiatal udvarhölgyébe, Boleyn Annába, Katalintól pedig el akart válni, hogy Annát feleségül vehesse. A római katolikus egyház azonban nem szentesítette válási szándékait. Ezt az akadályt reá jellemző határozottsággal és kíméletlenséggel oldotta meg: szakított Rómá-

val, és megalapította az Anglikán egyházat, amelynek Ő maga lett a feje. A római katolikus egyház javait elkobozta, templomait kifosztotta, és az ellenálló papokat felkoncoltatta. Így újabb válásainak és házasságainak már nem voltak egyházi akadályai.

A pompa, a gazdagság, az új eszmék, a reneszánsz életszemlélet a királyi udvarba vonzotta a kor elismert tudósait és művészeit. Köztük olyan kiemelkedő személyiségeket, mint a már említett Wolsey, vagy Morus Tamás, és Oliver Cromwell. Ők hozták létre az egyháztól független, modern államot, annak pénzügyi és igazgatási rendszerét. Legfőbb bizalmasa, és az ország tényleges irányítója, Thomas Wolsey halála után azonban VIII. Henrik saját kezébe vette a kormányzást. S legtöbbször fejével fizetett, aki kiesett a király kegyeiből. A szerencsésebbek közé tartoztak azok, kik a Tower helyett birtokaikra vonulhattak vissza.

Ezek közé a szerencsések közé tartozott Sir Thomas Wyatt. Vesztére ugyanis, gyermekkorától ismerte Boleyn Annát, Henrik későbbi kivégzett feleségeinek egyikét, s a király - talán nem ok nélkül - féltékeny lett rá. Talán ennek is köszönhető, hogy a tehetséges diplomatát gyakran küldte külföldre. Wyatt járt Rómában, spanyol földön, bejárta Burgundia tájait, ízlelte borait, s járt a flamandoknál is. Itáliában őt is megfertőzte a reneszánsz szelleme, s ez verseiben is megmutatkozik. E diplomáciai utazások valószínűleg hozzájárultak solymászati ismereteinek bővüléséhez is, hisz nem volt olyan királyi, vagy nemesi udvar, ahol ne rendeztek volna fényes solymászatonkat. Amikor kiesett a királyi kegyből, s birtokaira vonult vissza, többek között solymászgatva töltötte napjait.

Így írt erről „Távol az Udvertől” című versében:

.....

Zsarnokságra a trón sem ad jogot.

Elég volt abból énnékem!

Palástba nem kapaszkodik e kéz,

Míg ott fönn többet nyom a mérlegen

Egy gramm szerencse, mint egy fontnyi ész.

Itthon solymászom s agarászatok:

Vagy olvasok, míg tombol kint a vész.....

Henrik uralkodásának vége felé tűnt fel George Turberville, aki oxfordi és londoni jogi tanulmányai után egy diplomata kísérijeként jutott el Moszkvába, a jeles solymász hírében álló Rettegett Iván udvarába, ahol valószínűleg a cári solymászattal is megismerkedett. Turberville Anglia, s a kor egyik kiemelkedő solymászává vált, és nagy sikere volt a solymászatról írt verses művének (The Book of Falconry or Hawking).

E múból idézek egy részletet, amely e kor emberének solymászathoz való viszonyát szemlélteti:

„Ki oly beteg, ki oly borús, hogy vére nem pezseg,
mikor sólyom szilajon repes fejünk felett,
mikor köröz furfangosan, és végül is levág,
s vad viadalban ejt el egy galambot, vadkacsát,
vagy fürge fürjet, foglyot is, futtában a mezőn,
vagy hajkurász egy kócsagot, s rátámad vakmerőn,
ott fönn, a felhők között, ahol nem látja szem-
a sok nemes lovag s nagyúr kivált örvend ezen !
Hogy kis madár nagy szárnyason ily győzelmet vehet
elkapva tépve , míg lehull - felséges élvezet!”

E rövid versidézetből kiderül, hogy akkoriban a fürjtől a gémfélékig terjedt a zsákmányállatok sora, melyek elejtéséhez a karvalytól a vadászsólymokig terjedhetett az idomított vadászmadarak választéka.

Ez a sport nem csak az ifjak kiváltsága volt: a vadászatok látványos összejövetelek voltak, ahol népes társaság gyönyörködhetett a madarak munkájában. A sólyomajándékozásoknak köszönhetően, a sólyomdiplomácia eredményeként a vadászmadarak széles skáláját használhatták. Széles körű diplomáciai kapcsolataik révén megismerték más népek solymászati szokásait. Ismereteiket gazdagították a királyi udvarokat felkereső vándor solymászok.

Azonban a solymászatot nem csak a királyi udvarban űzték. Az része volt a mindennapi életnek, ahogy ezt Wyatt versében is láthattuk.

A solymászat széles körű társadalmi beágyazódását - az évszázadokon keresztül szájha-
gyományként terjedő - A három holló balladája c. vers szemlélteti, mely csupán 1611-ben jelent meg nyomtatásban.

Három holló fa tetején -
Domb alján, haj, domb alján-
Három holló fa tetején-
Domb alján-
Három holló fa tetején,
Fekete, mint feketeszén-
Domb alján, haj, deli-dali-domb alján-

Holló a hollónak veti oda:
„hol vár ma hollóra jó lakoma?”

”Zöld mezőn valaki fűbe harap:
Holt lovag fekszik a pajzs alatt.

Lábtul testnek a falka hever,
Urára minden eb híven ügyel.

Sólyma is ott kering, fenn kiabál,
Nem is mer a testre lecsapni madár.”

Ifjasszony, barnaszeg szarvasünő,
Terhesen lépeget és odajó,

Kezével emeli véres fejét,
Ajkával ápolja veres sebét.

Hátára emeli, úgy veszi fel,
Gödörbe fekteti, s földeli el.

Megvan a halommal pirkadatig,
Maga is odahal napszálltáig.

ÉG ADJON MINDÜNKNEK HOLTA ELŐTT
ILY FALKÁT, ÍLY SÓLYMOT, ÍLY SZERETŐT!

Bogyai Frigyes

AZ NDK SOLYMÁSZATA

A II. világháború után a Németországot legyőző és megszálló szövetségesek az országot négy (amerikai, angol, francia és szovjet) megszállási övezetre osztották. A hidegháború kialakulásával a nyugati területek megszállói létrehozták az NSZK-t, a Németországi Szövetségi Köztársaságot, a keletin pedig, a szovjet zónában, megalapították az NDK-t, a Német Demokratikus Köztársaságot.

Mindkét országban betiltották, illetve később igen szigorú feltételekhez kötötték a fegyvertartást. Ez jótékony hatással volt a nem fegyveres vadászati módok fejlődésére. A vadászok keresték azokat a lehetőségeket, amelyek révén újra hódolhattak szenvedélyüknek. Ennek hatására fellendült a vadászkutya tartás, a vadászgörények alkalmazása, és a solymászat is. A német precizitásnak megfelelően kidolgozták e vadászati tevékenységek törvényi hátterét, és megteremtették a feltételeit is.

Ennek köszönhetően egyre több nemzetközi vadászkutya versenyen értek el kitűnő eredményt a német vizslások és vérebek.

Solymászatuk a magyarétól teljesen eltérően fejlődött. Ők nem a solymászat magasiskolájának hódoltak. Vagyis nem a hivatásos solymászatra, a lóhátról történő gém-, réce-, és libapédzés felelevenítésére törekedtek, hanem a szervezett amatőr solymászat kereteit igyekeztek megteremteni. Míg nálunk az amatőr solymászok a „kertek alatti” solymászat gyakorlására kényszerültek, addig az NDK solymászaik legális keretek között, a vadásztársaságokban hódolhattak szenvedélyüknek. Már akkoriban - hasonlóan a jelenlegi magyar módszerhez - vadász- és solymász vizsgát tettek, amihez a szükséges tudnivalókat 1-2 hetes bentlakásos tanfolyamokon sajátíthatták el.

Teljesen egyenrangú társai voltak a vadásztársaságokon belül a fegyveres vadászoknak, és például a solymászok is ugyanúgy részt vettek a beadásos vadászatokon. Az NDK-ban annak idején minden vadásztársaságnak - ahogy Magyarországon is - meghatározott mennyiségű vadat le kellett adni az államnak, csak az e fölöttit vihették haza, oszthatták szét, vagy értékesíthették a vadászok. Ezeken a vadászatokon a solymászok elsősorban üregi nyulat zsákmányoltak.

A fegyveres, kutyás, görényes, madaras vadászok között nem alakultak ki ellentétek. Köszönhetően egyebek között annak is, hogy önálló vadászfegyverrel csupán néhány kivételes vadász rendelkezett.

Amikor német solymász vendégeimnek egy alkalommal elmondtam, hogy nálunk minden vadász saját fegyverrel rendelkezett, és azt otthon is tarthatta, nem akarták elhinni, amíg meg nem mutattam a saját fegyveremet. Az NDK-ban egy 30-35 fős vadásztársaságnak 10-12 úgynevezett kartonos fegyvere volt, amit egy biztonságos központi helyen

tároltak, és a vadászok csak a vadászat alkalmával kapták meg. A vadásztársaságok belső szabályzatban rögzítették, hogy ki, mikor vadászhat ezekkel a fegyverekkel. Akinek pedig nem jutott fegyver az kutyával, görénnyel, vagy héjával vett részt a vadászatokon. Így a solymászok is teljes értékű, elismert tagjai voltak a vadásztársaságoknak, ahogy a kutyások vagy a görényesek is.

Első alkalommal 1963-ban találkoztam NDK-s solymászokkal, amikor a Mosányi Antal vezette kiskunfélegyházi Magyar László Solymász Klub megrendezte az első hazai Nemzetközi Solymász Találkozót. (Ezt a legelsőt azonban nem vette figyelembe annak idején a MME Solymász szakosztálya, így a hazai nemzetközi vadászatok számozása pontatlan, eggyel többlel büszkélkedhetünk!) Kiskunfélegyháza határában 13 kelet-német solymászt láttunk vendégül. A küldöttséget Hans Sommer vezette. A szép idő, a vadban bővelkedő területek, s nem utolsó sorban a magyaros vendéglátás eredményeként számos solymászbarátság alakult ki. A Magyar László Solymász Klubtól hárman, köztük Mosányi Antal és Székely Attila, ugyanezen év őszén már részt vettek az NDK-ban rendezett hasonló találkozón. A váci és a kiskunfélegyházi klub 1964-ben történt megszűnése után jómagam levelezés útján ápoltam tovább a kapcsolatokat, elsősorban vezetőjünkkel, Hans Sommerrel.

1968-ban megalakítottuk a MAVOSZ Solymász Szakosztályát, így lehetővé vált, hogy élénkebb kapcsolatot alakítsak ki a Marosi Iván vezette szlovák, és az idősebb Klaus Barthel vezette NDK-beli solymász szervezettel. Jó kapcsolatainknak köszönhetően ingyenes és teljes ellátásos meghívásokat kaptunk Szlovákiából és NDK-ból. Részt vettünk solymász találkozóikon, és a személyes jó baráti kapcsolatok elmélyítésén kívül lehetőségünk nyílt megismerni más országok jogi szabályozását. 1970-ben, az NDK-ban, az erfurti nemzetközi solymász találkozón megismerkedtem, s jó barátságba kerültem „vodka Vlaszlav” barátommal, az akkor kibontakozó lengyel solymászat vezetőjével is.

Annak ellenére, hogy Magyarországon magas szakmai színvonalú solymászás alakult ki, hazánkban volt a legelmaradottabb a jogi háttér. Mivel a solymászat jogi szabályozása az NDK-ban volt a legszínvonalasabb, felvettem a szlovák, a lengyel, és az NDK-s solymászok vezetőinek - mivel hasonló társadalmi, politikai rendszer keretein belül működünk -, hogy próbáljuk meg összehangolni országaink solymászatának jogi szabályozását is. Solymász szervezeteink között az együttműködést tovább erősítette, hogy a budapesti vadászati világkiállítás alkalmával én láttam vendégül a szlovák és az NDK solymászokat. Ekkor indítottuk el mi is, és szlovák barátaink is, a solymászok vizsgáztatását. Időközben az NDK solymászeit ifj. Klaus Barthel, majd Werner Rost vezette. Mindkettőjünkkel jó, baráti viszonyba kerültem, kölcsönös látogatásaink alatt volt alkalom arra, hogy a szabályozás összehangolásának a lehetőségeit is megbeszéljük. Miután a MAVOSZ-on belüli munkánkat elismerték, Dr. Koller Mihály, a MAVOSZ Főtitkára is rábólintott, hogy a jogi összehangolás ügyében lépéseket tegyék. A lengyel solymászok négy éven keresztül tanulmányozták az NDK solymászatát. Részt vettek kéthetes bentlakásos tanfolyamaikon,

majd 1972-ben dr. Pielowsky vezetésével megalakították a lengyel solymász klubot. A solymász szervezetek hivatalos együttműködésének elősegítése érdekében 1972-ben az NDK vadászati vezetése hivatalos levélben kereste meg az együttműködni szándékozó országok partnerszervezeteinek irányítóit. Mivel hazánk e megkeresésre - a később ismertett okok miatt nem reagált - az együttműködés Lengyelország és az NDK között vált hivatalossá és szorosabbá.

Éppen NDK-beli megbeszéléseimről jöttem haza, amikor dr. Pátkai Imre sugallatára, Szentendrei Géza közreműködésével, egy olyan solymászatellenes cikk jelent meg a magyar sajtóban, amely megrágalmazta a MAVOSZ Főtitkárát is. Ebből akkora botrány kerekedett, hogy dr. Rakonczay Zoltán, az OTVH (Országos Természetvédelmi Hivatal) elnöke és a MAVOSZ Főtitkára között az akkori mezőgazdasági miniszternek kellett közvetíteni, hogy a solymászat ügyében leüljenek egymással tárgyalni. De ez egy más történet. Lényeg a lényeg: e cikknek „köszönhetjük”, hogy a MAVOSZ-tól elkerülve a Magyar Madártani Egyesült (MME) alapító tagjai lehettünk.

A későbbiekben Werner Rosttal, az NDK solymászok vezetőjével a rendszerváltásig „csupán” baráti, családi kapcsolatot tartottam fenn. Az NDK a „Szocialista Tábor” kirakat állama volt, jelentős gazdasági előnyöket élvezett, azonban polgárai szinte teljesen el voltak zárva a nyugati világtól. Az adott lehetőségeken belül solymászata magas színvonalon virágzott. Amikor nálunk még az „egynyári” solymászat folyt, akkor náluk a solymászok madarainak a többsége gyönyörű öreg madár volt. Az NDK-ban a solymászok és a ragadozómadár-védők vállvetve harcoltak a ragadozó madarak védelméért. Amikor a solymászat nálunk még illegális vadászati módnak számított, akkor Kelet-Németországban már törvényileg szabályozott, a vadászati és természetvédelmi szervek által támogatott vadászati mód volt. Mi amatőr solymászok tanultunk tőlük, a jogalkotók nem.

Bogyai Frigyes

VISSZATÉRÉS A MAVOSZ-HOZ⁴

A SZERVEZETT RAGADOZÓMADÁR-VÉDELEM ÉS SOLYMÁSZAT SIKERES ÉVEI

Vannak, akik hallottak róla, vannak, akik mások visszaemlékezései alapján gondolják úgy, hogy ismerik e kor eseményeit. Még vagyunk néhányan, akik alakították, a mindennapokban „írták” a solymászat történetének e szakaszát.

Azért beszélek visszatérésről, mert 1945 után egy rövid ideig a solymászat a MAVOSZ-on belül működött. E korról – kissé talán idealizálva – több helyen is olvashatunk Bástyai Lóránt és Lelovich György írásaiban. Aki dokumentumok alapján szeretné megismerni a solymászat (és a vadászat) tényleges helyzetét ebből az időszakból, annak ajánlom, hogy olvassa el Dr. Tóth Sándor: Nyitány a hírnévhez és a Hírnév kötelez című kitűnő könyvét.

Az 1956 utáni váci, kiskunfélegyházi, leányfalui solymászklubok és a megalakult, de végül nem működő szervezetek, mind azt a célt szolgálták, hogy a magyar amatőr solymászokat összefogják, és mint szervezetek képviseljék érdekeiket, hogy a politikai és természetvédelmi nyomás ellenében fenntartsák a magyar solymászatot.

A solymászatnak, mint vadászati módnak a MAVOSZ-on belül lett volna a helye, hisz ez volt az egyetlen szervezet, amely a vadászokat, vadász szervezeteket összefogta, irányította, képviselte. A kor szabályozásának megfelelően, minden vadásztársaság, így minden vadász tagja volt. Azonban a vadászati törvény tételesen felsorolta, hogy mire, mivel, hogyan lehet vadászni. Ebben a felsorolásban a solymászat – az íjászattal és az agarászattal együtt – nem szerepelt. Nekünk, a solymászat vezetőinek, irányítóinak vadászati szempontból az volt a feladatunk, hogy a solymászatot, mint vadászati módot elismertessük, és ezután a magyar vadásztársadalom részévé tegyük. Ennek azonban több, szinte megoldhatatlan akadálya volt. A természetvédelem – elsősorban a Pátkay-Győry páros nevével fémjelzett csoport – nem ismerte el, hogy Magyarországon létezik szervezett solymászat, és nem jutottak el annak a felismeréséig, hogy több területen közösek az érdekeink: hiszen ragadozó madarak nélkül nincs solymászat, ezért a solymászok alapvető érdeke a ragadozó madarak védelme. A solymászok évezredekken keresztül védték őket. Az első magyar madártani könyvet is a nemzetközileg elismert solymásznak, Nagy Lajos solymászmesterének, Magyar Lászlónak köszönhetjük. A solymokról és a solymászatról írt művét napjainkig egész Európában sokan idézik műveikben. A XX. századi Európában és Amerikában a solymászok a ragadozómadár-védelem kezdeményezői, legaktívabb és legeredményesebb szervezeteit adták. Pátkayék rosszhiszemű és szakszerűtlen megnyilvánulásai miatt, a vadászat irányítóival folytatott tárgyalások éveken keresztül egyhelyben topogtak.

A vadászat oldaláról is több akadály merült fel. Mivel, mint vadászati mód, nem volt az akkori törvényben felsorolva, így jogilag a solymászat – még akkor is ha valaki fegyveres

⁴ Magyar Vadászok Országos Szövetsége

vadászati engedéllyel rendelkezett - orvvadászatnak minősült. A solymászok harcoltak a ragadozó madarak védelméért, miközben a vadászok részére a dúvadirtás kötelező volt, aminek keretében kényük-kedvük szerint lőtték ki a ragadozó madarakat.⁵ A solymászok többsége sem gyakorló, sem vadászterülettel nem rendelkezett, így az ország több területén - elsősorban Pest környékén - sok konfliktus volt a vadászok és a solymászok között.

Mindnyájan tudtuk, hogy személyes kapcsolatok nélkül nem tudunk eredményeket elérni. Jómagam, mint fegyveres vadász, jó kapcsolatokat alakítottam ki a MAVOSZ pest-megyei választmányának tagjaival: ingyen javítottam a tv-iket, közösen szerveztünk úgynevezett repi vadászkatákat, stb. Udvardi Péter édesapja, mint minisztériumi személyzeti főnök, segített egy-egy vezetőhöz bejutni. A nagy áttörést Gróf József (Sutyi) mamájának segítségével hozta. Mint tacsoktulajdonos, jó ismeretségbe került az akkori mezőgazdasági miniszter tacsoktulajdonos feleségével, és hát mit meg nem tesz egy édesanya a fia hobbjáért! Hamarosan üzenetet kaptam, hogy két oldalban foglaljam össze a magyar solymászat helyzetét, és a rendezéséhez szükséges intézkedéseket. Ennek hatására rövid időn belül megkaptam dr. Bertóti István levelét, amely rögzítette, hogy hogyan lehet Magyarországon solymászni. Ezzel a solymászat, ha nem is a jogszabály módosításával, de legális vadászati móddá vált. Ezen kívül, természetesen mindnyájan ezer apró szálon kerestük a kapcsolatokat, hogy a solymászat jogi helyzetét és tárgyi feltételeit rendezzük.

A sok munka eredményeként lehetőséget kaptunk, hogy a MAVOSZ keretén belül megalakítsuk a MAVOSZ Solymász Szakosztályát. A feltételek azonban sok solymász számára teljesíthetetlenek voltak. Csak vadászok lehettek tagjai, ami azt jelentette, hogy fegyvertartási engedéllyel kellett rendelkezni. Ezt a feltételt a legtöbb solymász nem tudta teljesíteni. Az egy tucat taggal megalakult szakosztály döcögve indult.

A szervezet a MAVOSZ Pest megyei választmányához került. Itt egy fotókiállításon, diavetítéses előadásokon keresztül mutattuk be a hazai és külföldi solymászatot. Elkezdtük a vadász mesterek ragadozómadár-ismereti oktatását, és bekapcsolódtunk vizsgáztatásukba is. Megkaptuk a MAVOSZ hozzájárulását, hogy részt vehessünk az ausztriai Marchegg városában rendezett nemzetközi solymász találkozón. Madarainkra az OTvH adta meg a kiviteli engedélyeket. Azonban a solymászok többsége még mindig szervezeten kívül volt. A bajt tetézte, hogy Galambos Jóskának - titkárunknak - egyre kevesebb ideje jutott a solymászat ügyeinek intézésére. Dr. Tusnád Győző elnökünk levélben kért, hogy tegyek valamit, mert fél éve ő sem tudja elérni Jóskát.

A megyei választmány (egyébként sem hatékony) vezetője, a központi támogatás hiányára hivatkozva kérte a solymász szakosztály feloszlását. Néhány közeli solymász cimborával összedugtuk a fejünket, hogy ebben a helyzetben mit lehet tenni. Rendkívül közgyűlést hívtunk össze. Én elvállaltam a titkári feladatokat, és agilis vezetőségi tagokat vettem magam mellé. Elintéztem, hogy 12 tagunkat bérkilövő társaságba felvegyék. Ezzel párhuzamosan kerestem a kapcsolatokat a MAVOSZ országos központja felé. E munkában sokat segített Beregszászi György, aki ott az oktatásért, a propagandáért és az ifjúság ügyeiért felelt. Ő a munkája során már sok tehetséges solymászt megismert a hivatásos

5 Bővebben: Bogyai Frigyes: „Amit a dúvad irtásról tudni kell”, Szombath Zoltán: „Volt egyszer”

vadász képzések alkalmával. Az áttörést dr. Istvánovits Mártonnéval való ismeretségem jelentette. Lányai a nyári szünidőkben a veszprémi állatkertben megismerkedtek a solymászzal, és szerették volna Pesten is tovább gyakorolni. Istvánovitsné, a MAVOSZ főtitkárának titkárságvezetőjeként egyengette az utat, hogy a solymászat, mint szervezet, az országos központhoz kerüljön. Szakmai felügyeletünket Beregszászi György látta el, de lehetőségem volt dr. Koller Mihály főtitkárral is közvetlenül tárgyalni. A solymászok szakosztályunkba tömörítésének lehetőségeit úgy biztosítottam, hogy személyes kapcsolataim révén több bérkilövő társaságba is felvették tagjainkat. Azonban ez még a többnyire fiatal solymászok legális solymászati lehetőségét nem oldotta meg. A MAVOSZ is foglalkozott a fiatalok vadászati nevelésével, de 18 év alatt nem kaphattak fegyvert. Ezen a gondolatmeneten tovább menve a solymászat lett a fiatalok vadászképzésének egyik lehetősége, és első szervezett formája. Így a solymászok szervezetbe tömörítésének megteremtettük a lehetőségét.

Azonban a szervezet és irányítás nélküli, főként lelkes fiatalokból álló solymászok tudásszintje és szemlélete elmaradt a kor követelményeitől. Majdnem kizárólag „egynyári” solymászat folyt akkoriban. Így őszre, amikor a nappalok rövidültek, és szegény solymásznak iskolába kellett járnia, alig maradt madár. Ha megnézzük a korabeli solymász fényképeket, azokon alig látunk öreg madarat, mert a hazai solymászok „kertek alatti” solymászatot űztek, és nem gyakorolhatták a társas vadászatokat. 1969-ben még Lelovich Gyurinak is én intéztem el, hogy legyen legális röptető területe.⁶ 1957 után ugyanis ő is a kertek alatti solymászok népes táborába tartozott.

E hiányosságok felszámolása érdekében, Intéző Bizottságunk aktív részvételével a következő intézkedéseket tettem:

- havi klubnapokon külső és belső előadók segítségével emeltem tagjaink tudásszintjét. (Színes diavetítéses úti beszámolókat tartottam a külföldi solymásztalálkozókról is)
- kidolgoztam egy solymász tanfolyam tematikáját, majd külső és belső előadók segítségével sikeres vizsgaköteles tanfolyamot szerveztem. (A tematikáját Dékány Péteren keresztül a Marosi Iván vezette szlovák solymászok is átvették. A későbbi tanfolyamok és vizsgák is erre a tematikára épültek). A vizsgáztatáson a mezőgazdasági minisztérium és a MAVOSZ képviselői is jelen voltak, ugyanakkor a természetvédelem és a madártan képviselői az utolsó pillanatban lemondták részvételüket... Ez a hivatalos vizsgabizonyítvány jelenleg is érvényes!
- Meghirdettem az „öreg madár” kultuszt. Az öreg Szofi héjám munkáján keresztül mutattam be, hogy mennyivel eredményesebb egy öreg madár.
- Duhay Gáborral, Szabó Józseffel (Duci) kidolgoztunk egy ragadozómadár-állomány felmérési és védelmi programot, amelynek irányításával és összefogásával Duhay Gábort bíztam meg.
- Hazai és nemzetközi szinten is felléptünk a ragadozó madarak elpusztítása, kilövése ellen.

⁶ Lásd: dokumentumok internetes oldalamon: <http://dzsig.hupont.hu/szakralisturul.hu>

- Tagjainkkal előadásokon, cikkeken keresztül ismertettem meg a külföldi tenyésztés és repatriálás eredményeit. Többen részt vettek a hazai tenyésztési és repatriálási kísérletekben. A veszprémi Nagy Lóránt sikeresen tenyésztett uhut és vörös vércsét, eredményei iránt még az oxfordi egyetem lapja is érdeklődött! Több öreg héja - elsőként az én Szofim - letojt, majd adoptált és felnevelt fiókákat. Ezekről fotó és film is készült. Dobner Lajos héjatenyésztési kísérleteiről az MME keretein belül kiadott évkönyvünkből értesülhettek tagjaink. Összhangban a nyugati eredményekkel, mi is sikeres repatriálási kísérleteket folytattunk, mégpedig a dajkamadár és a teljes vadróptetés módszereivel.

- Közös vadászatokat szerveztem: a ceglédi vadászterületemen ingyenesen, a saját kompetenciám terhére. A solymászatot támogató vadászismerőseim, barátaim közül többen ingyenes társas vadászati lehetőségeket biztosítottak a szakosztály tagjai részére: dr. Garay Lajos Palotáson, dr. Beke Imre Abádszalókon, és volt Jászkiséren is, de sajnos az ottani elnök nevét már elfelejtettem. Itt mindenütt a szállást, a vadászatot, a vadat ingyen biztosították a barátaim. Palotáson például napi 12! Ft-ért háromszori kitűnő étkezést biztosítottak. Ezek mind országos hírű, vadban gazdag területek voltak. Emlékszem, hogy amikor néhány autónyi solymászt Ceglédre vittem, a madarak és a solymászok nem bírtak magukkal a sok fácán láttán. (Erről Medgyesi Gyuri tud mesélni!) Egy ilyen közös vadászat engedélyeztetése sem volt egyszerű. A vendéglátóinknak kellett engedélyt kérniük a minisztériumtól, hogy meghívhassák egy közös vadászatra a solymászokat. Sokan nem vállalták ezt a tortúrát.

- Mivel a solymászok addig gyakorlatilag nem használtak kutyákat, be kellett mutatnom, hogy mennyivel eredményesebb egy vizsla által megállt vadat elejteni egy öreg héjával. Az idősebbek még emlékeznek Lilire, a sima szőrű magyar vizslámra. (Honlapomon kislányom, és öreg hím kerecsenem társaságában látható.) A szakmai irányítást Pogány István kinológus vállalta el. Hamarosan egyre többen használtak kutyákat. (Báder, Dékány, Medgyesi...)

- Megszerveztem a központosított madárbeszerzést és -elosztást is. Ebben nagy segítségemre volt Székely Attila, a kor kiemelkedő amatőr solymásza, aki évtizedeken keresztül szakmailag is elismert hivatásos vadászként dolgozott Somogyban. Szakmai tekintélyének köszönhetően több solymásznak szerzett hivatásos vadász állást. (Báder, Krompszky...) Róla méltóan emlékezik meg Beregszászi György: Hamu alatt c. könyvében.

- Erősítettem, hivatalos szintre emeltem kapcsolatainkat a külföldi solymász szervezetekkel és az IAF-fel.

- Kiadtuk első évkönyvünket (1972), amely honlapomon olvasható. A következő évkönyv kéziratái is elkészültek, de a természetvédelmi támadások miatt kiadására nem kaptuk engedélyt. (Abban az időben a sokszorosításhoz is külön hozzájárulás kellett!)

- Szakosztályunk Alapszabályát egyeztettem a minisztériummal és a MAVOSZ-szal, valamint a Természetvédelmi Hivatallal.

- A rendőrség bevonásával lépéseket tettem az illegális solymászat felszámolására. Az engedély nélküli madárbeszerzéseket szigorúan szankcionáltuk. (A korabeli dokumen-

tumokból is látható, hogy ennek kizárás, solymászati jog felfüggesztése volt a következménye.)

Az 1963-73 közötti időszakban a magyar solymászat jelentős fejlődésen ment keresztül. A csupán szervezeti feltételeket nyújtó művelődési házak klubjaitól a MAVOSZ országos központja alá tartozó önálló országos szervezetté alakult, hatóságokkal egyeztetett, majd jóváhagyott alapszabállyal, önálló bankszámlával és pénzgazdálkodással, a MAVOSZ által biztosított körpecséttel. Munkánk elismerését jelentette, hogy részt vehettem - mint a solymászok képviselője - a 40 000 vadászt képviselő küldöttközgyűlésen. A magyar solymászat (itt nem egy-egy kiemelkedő hivatásos solymászra gondolok) nemzetközi kapcsolatai és elismertsége fokozatosan tovább nőtt. Az 1963-as kiskunfélegyházi magyar-NDK, az ausztriai nemzetközi, az NDK-beli német-magyar solymásztalálkozók utáni visszaesést jelentős fejlődés követte. A személyes barátságokon alapuló szlovák kapcsolatok töretlenül fejlődtek. Tevékenységünk nemzetközi elismertségének fontos állomása volt, amikor 1969-ben az IAF megküldte tájékoztatóját, amelyből megismerhettük a taggá válás feltételeit. 1970-ben hivatalos meghívást kaptunk az NDK solymász találkozására. 1971-ben a Vadászati Világkiállítás alkalmával tovább erősítettük kapcsolatainkat a külföldi szervezetekkel. 1972-ben az NDK-ból Storant Oberlandforstmeister hivatalos levélben kereste meg a magyar felügyeleti szerveinket a hivatalos állami szintű kapcsolatok felvétele ügyében. 1973-ban megérkezett az IAF hivatalos állásfoglalása, amely lehetővé tette taggá válásunkat. A nemzetközi kapcsolataink kialakítása, fejlesztése és a magyar solymászat nemzetközi szintű elismerése érdekében, személyes kapcsolataim keresztül igen sokat tett Bástyai Lóránt. Mindig nyomon követte a magyar solymászat helyzetét. Több szervezeten kívül levő kitűnő solymászra hívta fel a figyelmemet, és ő egyengette későbbi elnökünk, Bechtold István taggá válását is.

A gyakorlati ragadozómadár-védelmet több csatornán kezdtük el.

Először feltártuk a pusztulás okait. Nemzetközi kutatási eredményekből már ismertük a vegyszerek káros hatását, de ezen kívül több nem elhanyagolható tényezőt is feltártunk, összesítettük és megküldtük többek között a természetedelem illetékes vezetőinek. (Lásd: Ragadozó madarak a számok tükrében című összefoglaló anyag.)

Sajnos a dúvadirtási statisztikákat dr. Rakonczay Zoltán, az OTvH vezetője, szakembereinek állásfoglalása alapján, „légből kapott” számoknak minősítette. Ők akkor úgy értelmezték, hogy az évi 5-6000 ragadozó madár lelövési statisztikát csak azért állítottuk össze, hogy a solymászok évi 10-15 héja (amely abban az időszakban kötelezően irtandó dúvadnak számított) utánpótlási igényét ehhez képest jelentéktelennek tüntessük fel. Álságos álláspontjukra jellemző, hogy miközben a ragadozó madár pusztulás fő okát a solymászatban akarták láttatni, ezen közben még 1982-ben is jogszabályban, korlátozás nélkül engedélyezték a fácán- és baromfitelepeken a héják elpusztítását. Bezzeg az évi 15 héja solymászati célú beszerzését és tartását külön engedélyekhez kötötték (1/1982 (III.15.) OTvH rendelet). Vagyis: mint vadász a fácántelepünkön évente tucat szám lőhettem le, foghattam be héját, de mint solymásznak már külön engedélyt kellett kérnem egy héja begyűjtéséhez, és utána, csak engedély birtokában tarthattam. Idősebb solymászok

gyakran idézték egy nemzetközileg is ismert ragadozómadár-védő hivatalnok mondását: „szívesebben látok lelőve egy héját, mint egy solymász öklén”

Dr. Garay Lajos barátom lefordította számomra az OHOTA című szovjet szaklap egyik cikkét, amely a közép-ázsiai pusztákon átvezető közép feszültségű távvezetékek ragadozó madár pusztításait mutatta be. Egyben közölte a Szovjet Tudományos Akadémia madárbarát villanyoszlopának a tervrajzát is! Javasoltam, hogy közösen lépjünk a hazai oszlopkonstrukciók módosítása ügyében. Sajnos az akkori madártani szakapparátus ebben sem volt partner.

Madármegfigyeléseim alkalmával sokszor jártam erdészeknél. Talán egy se volt, akinek az előszobáját ne díszítette volna egy-egy kitömött „sas”. A beszélgetésekből kiderült, hogy többségük jól ismeri a területén fészkelő ragadozó madarakat, és a saját – státuszszimbólumnak tekintett – sasának meglövése után az erdészek a nagyvadas területeken az ott fészkelő ragadozókat már nem háborgatják. Ezen tapasztalatok alapján az erdészetekre támaszkodva kidolgoztuk a sikeres kirepüléshez kötött premizált fészekőrzést. Személyes kapcsolataim révén Zemplénben, a Boldogkőváraljai erdészetre támaszkodva kezdtük el és vezettük be sikeresen ezt a módszert. Itt meg kell említeni Pingor Jánosnak – a Boldogkőváraljai erdészeti vezetőjének – hathatós segítségét. A fészekfelmérésekben, az erdészekkel való jó kapcsolatok kialakításában nagy segítségemre volt Szabó József, aki kiemelkedő munkát végzett a ragadozómadár-ismeret és védelem propagálása terén is. Mint fentebb már említettem elkezdtük a vadászok szakmai irányítóinak, a vadász mestereknek a ragadozómadár-ismereti oktatását. A művelődési házakban, felsőoktatási intézményekben tartott előadásainkon nem csak a solymászatot, hanem a ragadozó madarak védelmének szükségességét is bemutattuk hallgatóinknak. A ragadozó madarak védelmének érdekében több cikket jelentettünk meg elsősorban a BÚVÁR című tudományos ismeretterjesztő lapban. Annak érdekében, hogy tudjuk, mit lehet és kell megvédeni, elkezdtük a ragadozómadár-állományunk felmérését, melyben Duhay Gábor végzett kiemelkedő munkát. Mint a dokumentumokban szereplő 1973-as úti beszámólómból (DFO 50) is kitűnik, ebben a korban a nemzetközi solymásztalálkozók fő témája a ragadozó madarak megmentése volt: a tenyésztés, a visszatelepítés, az élőhelyek védelme, a felvilágosítás, a ragadozómadár-védelmi propaganda nemzetközi szintű fejlesztése.

Ma már természetes, hogy tilos védett ragadozó madaraink pusztítása, de mi akkor léptünk fel a madarak lelövése ellen, mikor még kötelező volt irtásuk, és ezt a természetvédelmi hatóságok rendeletei is engedélyezték. Megszereztük a MAVOSZ és az OTvH hozzájárulását, hogy álláspontunkat, javaslatainkat elküldhessük az IAF bécsi központjába. (Ennek részletei honlapomon, a mellékelt dokumentumokban olvashatók.)

Bogyai Frigyes

EMLÉKEZÉS

ARANYECSET - TÚZOKTOLL

Rövidhír:

„Muray Róbert, a Magyar Képzőművészeti Egyetem tiszteletbeli professzora, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjével és a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztrel kitüntetett grafikus- és festőművész, Csepel díszpolgára, 78 évesen, hónapokig tartó súlyos betegséget követően 2009. szeptember 2-án eltávozott közülünk. Sírja a Farkasréti temetőben található.”

Olvasom a sorokat, próbálom felfogni, hogy annak a képzőművészeti szellemiségnek a földi helytartója, amely kora ifjúságomtól formálta pislákoló művészi hajlamaimat, kedves mivoltában, mindig segítőkész hozzáállásában, baráti gesztusaiban, már csak az emlékeimben élhet tovább, és falaimról nézhet rám képeiből.

Felső osztályos elemistaként elálló fülekkel és tátott szájjal kísértem jó apámat az 1971-es Vadászati Világkiállítás megjegyezhetetlen információáradatában, míg egy pavilon előtt, egy szakállas bácsi a kezembe adott egy képeslapot, melyet ő festett - mint apám mondta - és nagyon büszke voltam, hogy egy valódi festőművésztől kaphattam egy szarvasbikát ábrázoló képet. A rengeteg szóróajándék otthoni átböngészése után a kis repró sokáig szekrényem kiragasztott díszje volt. Akkori rajztanáromnak, Kalmár Dezsőnek, ki szintén kortárs festőművész volt, megmutattam a kis kártyát, aki elmesélte nekem, hogy jól ismeri Muray Róbert „tanár urat”, aki a Képzőművészeti Főiskola tanára is volt akkoriban.

E ponttól kezdve tudatosan kerestem Robi műveit, próbáltam lemásolni festményeit, melyek számomra a non plus ultrát jelentették. Korai ifjúságomban be kellett látnom, hogy azokat a realista színvilágban megalkotott természeti csodákat, úgy és ahogy Robi megalkotta, soha nem leszek képes megvalósítani, hiszen az én ívemben, bár a realitás mindig ott volt, de az a tehetség, mely az ecsetét ráemelte a vászonra vagy a papírra, nálam már kevésbé jeleskedett.

Már gimnazista voltam, amikor is a „Muray-féle” festmény repró gyűjteményemet (Vadjaink, Vadászható madaraink) egy nagy és látványos plakátsorozatokkal kiegészíthettem és évekig szobám falát díszítették (Magyarország védett madarai I.-IV.). Naponta látványukkal ébredve és

álomba merülve tudtam, hogy madarakat csak így szabad festeni! Bár ebben az időben biztatott Csáji Attila festőművész tanárom és mentorom, de valahogy mindig éreztem, hogy az én ecsetemmel nem vagyok képes olyan életet adni a vászonnak, a famentes lapnak, a falnak, mint Muray Róbert.

Eljött 1980 ősze. A Baross utcai Természettudományi Múzeum állattárába szinte napi gyakorisággal jártam be, és persze mindenekeelőtt a preparáló műhelybe, melynek művészi világa jobban vonzott, mint a fiókokban porosodó múmiák tanulmányozása. Egy nap az Eöry Miklós vezette műhelyben, Sipos Gyuri és Izsák Imi preparátor trió baráti körében 9 év után ismét személyes valójában találkozhattam azzal az emberrel, akinek képei révén kapcsolatba kerültem a képzőművészet világával. Éppen egy diorámát festett, amikor a preparátorok bemutattak, mint ifjú „solymász” barátjukat. Robi nagyon barátságos volt velem, az élő idOLOKRA jellemző minden káros megnyilvánulástól mentesen. Olyan mély benyomást tett rám, hogy nem tudtam szabadulni köréből, és csak kérdeztem és csak zavartam kérdéseimmel munkája közben. Robi kikököszenthetetlenül, és halálos kimértséggel, zavarásomról tudomást sem véve, festett tovább, és atyai, tanítómesteri nyugalommal válaszolt felvetéseimre és kérdezett vissza. Bátran állítom, azon a délután nem is tudom, hogy mi zajlott a műhelyben, hogy a preparáló mesterek milyen ritka afrikai érdekességet alkottak, amelyért voltaképpen azon a délutánon bementem hozzájuk.

Az idő meg számomra túlságosan gyorsan pergett akkor, és még annyi mindenre lettem volna kíváncsi, de ránk esteledett. De volt egy meghívásom, hogy a mestert meglátogathatom Visegrád utcai műhelyében, ahová elvittem grafikáimat, és némi rendszerességgel a későbbiekben „zavarhattam” munkájában.

Az első „közös” munkánk kapcsán kerültünk igazán baráti viszonyba, amikor 1990-ben Visegrádon a várban elkészültek a Mátyás király korabeli diorámák. A Múzeumból kaptam egy felkérést akkor, hogy a solymászati rész elkészítését vállalnám-e? Nem tudom, akkor Robinak mennyi bebeszólása volt abba, hogy rám esett a választás, hiszen akkoriban nekem még túl nagy solymászati múltam nem volt. Gondolkodás nélkül igent mondtam, hiszen a hazai legnagyobb természetfestővel kerülhettem egy csapatba, a kiváló preparátor barátaimról nem is beszélve. Udvarnoki András és Péter solymászfestők készítették el a diorámám háttérét, mely kompozíció a mai napig megtekinthető a Visegrádi várban. Így Robival szinte nap, mint nap találkozhattam, és persze tanított, nem csak a festészetre, hanem a számomra akkor már fontosabb irányzatra - az ornitológiára. E közös munka

kapcsán váratlanul ért a megtisztelő felajánlása, hogy ezt követően tegeződjünk. Nehezen állt rá a szám a tisztelet és kora miatt a pertura, de a „Robi bátyám” megszólítással a kezdeti nehézségeket áthidaltam, és öreg barátom is segítségemben volt ebben. Közben természetes volt, hogy én is tovább adjam a „Muray értékeket és eszméket”. Barátaimnak, hazai solymász- és vadásztársaimnak, ha kedveskedni akartam, mit is adhattam volna? Egy elkapott és megörökített valóságos pillanatot természetből Muray Róbert előadásában, mely minden falnak méltó dísz és értéke volt, van és lesz!

Első műtermi látogatásomkor mutatott pár rézkarc lenyomatot a japán solymászati történelem relikviáiból, ismerve solymászat iránti elhivatottságomat. Hogy hogyan, s mint jutott ezekhez az értékes darabokhoz, már nem tudom. Mindenesetre nagy öröm volt számomra, amikor egy apró szívességért, amit végre tehettem irányában a sok türelemért és tanításért, kaptam tőle egy ilyen számomra dedikált és sorszámozott lenyomatot. Látni lelkesedésemet, a későbbiek folyamán az általa őrzött további rézkarc lenyomatokat is apró karácsonyi, vagy egyéb ajándék formájában nekem adta, melyek azóta is szobám falát díszítik. Képeim keretezése kapcsán kerültem kapcsolatba lányával Katalin és vejevel, Ferivel. Nagy megtisztelés volt számomra, hogy nem csak Robi, hanem a családja is mindig szeretettel fogadott angyalföldi, majd a Tamariska-dombi lakásukban. Robi soha nem feledkezett meg barátairól, és mindazokról, akik közel álltak hozzá. Ezért is jelentett számomra nagy megtisztelést, ha az itthon rendezett kiállításaira és annak megnyitójára mindig küldött számomra is meghívót, utoljára a Vajdahunyad vári, 75. születésnap kiállítására.

Úgy ment el, olyan méltósággal és csendben, ami a munkásságát is jellemezte, a legnagyobb munkásságát.

Persze képeiből visszanéz ránk nap, mint nap, a kitűzött célok megvalósítására inspirálva mindazokat, akik a természetben nyitott szemmel látnak, és ezt az örömet másokkal is meg akarják osztani.

A ma generációjának is meg van a lehetősége arra, hogy ezt a fajta kulturális kincset megtapasztalja, vagy magáénak vallja, mert a családja gondozásában működő Muray Galériában (<http://sites.google.com/site/muraygaleria>) mindenkor megtekinthető Muray Róbert, néhai barátom teljes munkássága.

Bérces János

MELLÉKLET

LORANT DE BASTYAI - HIS LIFE AS A FALCONER IN BRITAIN

PREPARED BY DAVID HOROBIN FOR MAGYAR SÓLYMÁSZ EGYESÜLET WITH THE ASSISTANCE OF THE FALCONRY HERITAGE TRUST

Lorant de Bastyai is perhaps best known in the UK for establishing the Welsh Hawking Club (Clwb Hebogwyr Cymru) though was a much loved and greatly respected member of the wider British falconry community for well over thirty years. His life and achievements in Hungarian falconry are already well known to members of MSE, so this article will focus mainly on his life in Britain. However, it may be worth mentioning here that his first contact with falconry as a young man came through visiting British falconers.

Falconry was as good as extinct in Hungary by the early twentieth century. According to English falconer Major C.R.E. Radclyffe: "In the summer of 1902 my friend Prince Z. Odescalchi asked me to introduce falconry to Hungary."⁷ It seems ironic that British falconers were asked to reintroduce falconry to the lands where its spread across Europe, brought from the east by the Huns and Magyars, first began centuries before. However, even in Britain at this time, falconry was poorly known and Radclyffe was one of few active falconers. He sent Richard Best, who had been falconer to the famous Old Hawking Club and would spend a short period before his death with the infant British Falconers' Club, along with a team of peregrines to Prince Odescalchi, and they enjoyed good hawking on the plains near Thuzer. Sadly, the Prince was killed in the Great War and the rebirth of Hungarian falconry was delayed.

Now, we move forward to 1930 when Count Geza Kiss de Nemesker was shooting in Scotland and met a lady interested in falconry, Mrs MacLean. On learning there were no falconers in Hungary, Mrs MacLean arranged for a friend of hers, Colonel Stephen Biddulph, to visit with his falconers. Colonel Biddulph was a retired officer in the British Indian Army and arrived in Hungary with falconers from the north of India - what is now Pakistan - to set up a hawking establishment at Gödöllő. One of the Pakistani falconers was travelling by train one day when a young man got on, returning to school in Budapest from his summer break on his uncle's farm in Szeged. The boy spoke no Urdu, the falconer no Hungarian, but it was clear they shared an interest, and the boy was invited to the falconry school. That boy was, of course, Lorant de Bastyai.

Lorant's subsequent falconry career in Hungary, the establishment of Magyar Solymász Egyesület and his appointment as Falcon Master, and post war flying of falcons at heron to protect the State Fisheries will be far better known to Hungarian falconers than to British ones. However, after learning so much about falconry from men employed by a British falconer, in a strange twist of fate Lorant was about to return the favour and, as we shall see, this Hungarian falconer would play a major role in revitalising interest in British falconry.

Lorant came to Britain in 1957 after the National Uprising to join his mother and his brother Stephen in Stratford-on-Avon. It was said that, due to his hurried departure, he

⁷ Major C R E Radclyffe, *Round the Smoking Room Fire* (London: John Murray, 1933), p. 99.

arrived in England with very little but a family painting under one arm and a golden eagle on the other!⁸ By this time, he numbered some of the greatest names in European falconry, such as Renz Waller, Gustel Eutermoser, Friedrich Remmler and George Lelovich (to whom Lorant introduced falconry) amongst his friends and associates. Having corresponded with a number of British falconers for years, it was not long after his arrival that Lorant took the opportunity of meeting up with one of his pen-friends, Michael Woodford, who introduced him to, amongst others, Phillip Glasier, Steven Frank and Jack Mavrogordato. On learning Lorant was from Hungary, the legendary “Mavro” stopped and went into a back room to fetch a photograph of a Hungarian falconer with whom he had corresponded since 1939. The photograph showed a dashing young falconer with a fine female goshawk and a large hare they had taken. Mavrogordato asked Lorant whether he knew the falconer, to which Lorant replied “Yes I know the falconer, he is standing before you right now!”⁹

Aside from birds of prey, Lorant had a love of all forms of wildlife and this fascination led to another of his passions, taxidermy. His ornithological knowledge and taxidermy skills helped to secure him a position with the great conservationist Sir Peter Scott at his Slimbridge Wildfowl Reserve in Gloucestershire. Amongst other projects, Lorant worked on the breeding scheme for the Hawaiian Goose, which was extinct but for the specimens at Slimbridge. He was also responsible for capturing migrating Russian Whitefronted Geese that visited the reserve for ringing purposes. This was to be done using experimental rocket launched nets, though Lorant’s first attempts resulted in him capturing the trapping team rather than the geese!

It was around this time that Lorant met Nancy, who was to become his devoted wife and whom he described affectionately in the dedication of his 1982 English language title *All My Life with Hunting Birds* as “my best assistant falconer for so many years.”¹⁰ A farmer’s daughter, Nancy shared Lorant’s love of wildlife and the outdoors in general and frequently accompanied him out hawking, the couple attending meets across Europe.

After a brief spell working for the London taxidermy company Roland Ward, Lorant became bored and applied for a post with the Newport Museum in South Wales. It was to be a good career move for not just Lorant, but perhaps for British falconry. Here, he met up with Kenneth Macleure, a keen shooting man, who introduced Lorant to the Newport Wildfowling and Gun Club, where he met other members including Lawrence Workman, John Buckner and Doug Morgans. Lorant’s passion for falconry spilled over into these keen sportsmen and it became a frequent topic of conversation. Someone suggested a separate club be formed for those interested in falconry, and it was not long before a name was suggested by Lorant himself – the Welsh Hawking Club.

8 Kenneth Macleure, “Lorant de Bastyai, Founder President W.H.C.” in *The Austringer* 1994, p.31.

9 Lorant de Bastyai, “Memories of a Photograph” in *The Austringer*, 1977, p.8,

10 Lorant de Bastyai, *All My Life with Hunting Birds* (Sudbury: Neville Spearman, 1982), p. v.

Publicity from the South Wales Argus brought other interested members of the public to the first meetings, and before long Lorant was giving lessons in how to manage and train hawks at his then home, Yewberry Cottage in Malpas, near Newport. To begin with, hawks were in short supply with only Lorant's Bonelli's eagle Strici, a Chanting Goshawk belonging to Peter Tew and a goshawk from Jack Mavrogordato (that could not fly very well due to a former wing injury) available. Lorant, as Club President, organised a trip to the Deutscher Falken Orden's 1962 Meeting at Kircham, Bavaria. On arrival, after a long journey in a hired mini-bus, the new WHC group made many new friends and most returned home with goshawks on their fists, gifts from DFO members.

Around this period, Lorant was also a very active member of the British Falconers' Club, contributing a number of articles on both his experiences and on research into wild birds of prey to the Club's journal, *The Falconer*. He also participated in the Club's flying demonstrations at the annual Game Fair, flying Bonelli's eagle Strici at the 1963 event. By now, the WHC was becoming a fully established club in its own right, and began to organise its own field meetings which would eventually start attracting falconers from all over Europe and beyond. Meanwhile, a second Club trip to the Osterreichischer Falknerbund's International Meeting in October 1963 saw members bringing back more goshawks and a Czech Golden eagle, named Tatra, which was flown by Lorant's friend Martin Pritchard.

Shortly after this, Lorant moved from Newport to take up a position at the Welsh Mountain Zoo in Colwyn Bay, North Wales. Here, he maintained a large collection of eagles, falcons and hawks and gave regular flying demonstrations against the spectacular backdrop of the cliffs. His time there was not without incident: in November 1964 one of the Tawny Eagles flew off into a wood, and was killed by a man out shooting. The case came to court (a summary was written by Jack Mavrogordato for *The Falconer*¹¹), and the Zoo was awarded damages. However, Lorant was destined not to work here for long, since he became seriously ill and, after a long recovery, was not well enough to continue his duties at Colwyn Bay.

Returning to the Midlands, Lorant moved to Leamington Spa, near his family in Stratford, and established a taxidermy business of his own. Not long after this, his first book in English, *Hunting Bird from a Wild Bird*, was published in June, 1968. Although this received a somewhat negative review in the BFC journal, since the reviewer felt that the publishers should have found someone to assist with Lorant's English, it was nevertheless a popular title and was an American edition was also published. Both are now highly collectable titles.

---

11 JG Mavrogordato, "The Case of the Shot Tawny Eagle" in *The Falconer*: Vol. IV, No. 5, p.233.

As time wore on, a chronic hip problem meant Lorant was less able to actively fly hawks at quarry, but he continued to give demonstrations at the Game Fairs and attend international field meetings across Europe, not to mention those of the club he had established, the WHC. The Club held its first International Meeting in October 1972 at Lichfield, Staffordshire. This was attended by, amongst others, Count Friedrich Mensdorff-Pouilly and Jacques Renaud. Lorant remained a great writer of letters to falconers all over the world, and it is said that Nancy was often concerned about the postage bills! He also wrote many articles for the WHC's journal, *The Austringer*.

In 1976, Lorant, after flying his falcons at the Game Fair, held that year in Wales, met the Prince of Wales and presented him with an ornate falconers glove. Throughout the 1970s and 1980s, Lorant continued to make visits overseas, and naturally, he was overjoyed when opportunities to return to Hungary arose. He wrote excitedly in the 1981 edition of *The Austringer* about the possibility for British falconers to "exchange the usual grouse moors for the Great Plains of Hungary"¹² when an experiment on the State administered estates would have permitted them to take a range of quarry, including heron which had long been protected in Britain. Whether many falconers took this opportunity to take their own hawks, made difficult by British quarantine restrictions, is not recorded, though attending field meets as a spectator was far more straightforward for the visiting British falconer. Lorant's great friend the late John Buckner recalled that his "greatest joy was to show us the beauties of his beloved Budapest and to take us to the Zoological Gardens to show us where he had previously worked and to meet old friends."¹³

Not only were Lorant and Nancy well known figures at falconry events, but their vintage Morris Traveller, which served them for twenty years, was a frequently encountered vehicle at game fairs and field meetings alike. Nancy wrote an article on the car which faithfully carried them all across Europe in the 1992 edition of *The Austringer*¹⁴, and once proved more reliable than the new Audi bought by Lorant's brother! Sadly, as time went on Lorant's leg problems became more troubling, and his trips abroad became less frequent. Fellow falconer David Bowman¹⁵ recalls his last visit to Hungary, when the MSE meeting presented him with a medal to recognise his life-long service to falconry. Unable to get up the stairs to the meeting, held on the third floor, he was carried in a chair by young falconers in the manner of royalty which, of course, in falconry terms Lorant was. Another trip to Hungary was planned, though sadly, as Terry Large, who was to accompany him, told me, Lorant had to stay behind due to ill health.

¹² Lorant de Bastyai, "Return of Traditional Falconry" in *The Austringer*, 1981, p.53.

¹³ John Buckner, "Obituary: Lorant de Bastyai" in *The Austringer*, 1994, p.30.

¹⁴ Nancy de Bastyai, "Time for a Change" in *The Austringer*, 1992, p.15.

¹⁵ David Bowman, "Obituary: Lorant de Bastyai" in *The Falconer*, 1993, p.16.

After a lifetime of falconry and service to the sport, Lorant passed away peacefully at home in Leamington Spa on October 14th, 1993, just short of his 83rd birthday.

I never had the privilege of meeting Lorant in person. As a youngster developing a passion for falconry I had seen him, and the famed Morris Traveller, at game fairs but never had the confidence to speak to so great a falconer. I need not have worried, of course. Kenneth Macleure described Lorant as “a sincere gentle person who seemed incapable of speaking ill of another, whose immense knowledge he was always so willing to patiently share. A genuine sporting gentleman who will be sorely missed.”¹⁶

We now live in an age when modern beginners ask questions of those with pen-names belonging to the playground on internet chatrooms and are so often ridiculed for their lack of knowledge. Falconers, in Britain at least, go hawking in casual dress and, whilst many are highly skilled and dedicated, the traditions and romance of the sport are becoming lost. A great name in his own right, and always impeccably attired in the best traditions of European falconry, Lorant was a not only a link to the great days of our sport's past, but also a force for its continued practice and high standards in recent times. He was truly an inspiration to three generations of falconers in his native Hungary, in Britain and beyond. Let us hope there are more to come who, following his example as a gentleman, a naturalist and a sportsman, will carry his legacy forwards.

David Horobin

---

¹⁶ Kenneth Macleure, “Lorant de Bastyai, Founder President W.H.C.” in *The Austringer* 1994, p.32.

A WALESI THE AUSTRINGER CÍMŰ SOLYMÁSZ LAP MEGEMLEKÉZÉSE BÁSTYAI LÓRÁNTRÓL 1994-BŐL

OBITUARY

Lorant de Bastyai

If it had not been for my original meeting with Lorant, I should never have become a falconer. He fired my imagination right from the start.

The Welsh Hawking Club had been formed only a matter of weeks before my life-long friend Lawrence Workman persuaded me to come to a meeting at the Potters Arms in Newport. Lorant kept us all enthralled with his tales of falconry and hunting in his native Hungary. I became one of his most ardent disciples and over the years a deep and loving friendship matured. He often referred to me as his younger brother and I feel proud that he was able to fill this way.

I was lucky enough on our many trips to Austria and Hungary to meet Lorant's brothers and sister Annie, who were of the same ilk as Lorant, kind, generous, and charming. We enjoyed many wonderful trips to hawking meetings in Germany, Austria and Hungary, but Lorant's greatest joy was to show us the beauties of his beloved Budapest and to take us to the Zoological Gardens to show us where he had previously worked and to meet old friends. I shall always be grateful to my dear old friend for enriching my life enormously.

I miss his regular letters and phone calls but am glad

Lorant de Bastyai 1910 – 1993.

to speak regularly with Nancy and feel so happy that Lorant had such a loving and caring wife.

He will be greatly missed.

John Buckner

1910 – 1993

Lorant de Bastyai Founder President W.H.C.

There is a saying, "One picture is better than a thousand words", and I can see Lorant now, pacing down the road with a welcoming smile on his bewhiskered face, hand outstretched and a warm if not completely understood verbal greeting. This was my introduction to Lorant, a commanding figure with intellect; full of humour and wit and an endless supply of Hungarian anecdotes pertinent to the situation in hand.

Born in Southern Hungary into a prosperous family, Lorant did not take long to decide where his future interests lay. An early love of nature developed rapidly and wildlife became his consuming passion. It was while he was at school that he received his introduction

to falconry and as we all know, birds of prey became his life.

Lorant spent some time in Budapest and Denmark studying agriculture, but was conscripted into the army and served in Russia, for a period in his life that was not to his liking, although he did claim to a little long wing flying during his time in the forces.

When he returned to Hungary, he took a position as Curator of Birds at Budapest Zoo, an important position within a prominent establishment.

It was at this time that he met George Lelovich and a life long friendship was formed. Through correspondence Lorant taught George the art of falconry and the two became as close as brothers.

The Austringer 1994

Lorant was a profuse writer of articles about hawks and hawking and he did a great deal to dissuade landowners from shooting raptors, especially his beloved Sakers. At the end of the war he persuaded the Hungarian Ministry of Agriculture and Fisheries to start a Bird of Prey Centre where he was manager and director, educating and lecturing on birds of prey and their conservation. Always a great writer of letters, Lorant began corresponding with falconers world wide and continued to do so until his death, his large postage bills sometimes causing Nancy concern.

Lorant and George turned history on its head when they convinced the Ministry of Agriculture that hawking was the solution to heron predation on the many fish farms in their region of Hungary. Shooting was superseded by hawking when they trained fish keepers to fly hawks from horse back to control herons; shooting would have damaged the rice crops and fish in the shallow waters. They also used hawks to protect vineyards, convincing many sceptics of the positive role of raptors.

Through their work, raptors were elevated from the level of verminous pests to that of valid assets in the environment.

In 1957 during the failed uprising against the Russian occupation, Lorant found it necessary to leave

Hungary at very short notice and he was reputed to carry with him a family painting under one arm and a golden eagle on his fist. He arrived in England with virtually nothing. Sale of the painting kept the wolf from the door but I never was able to trace his eagle.

His old friend, the late Sir Peter Scott, offered him a home and a job at the Wildfowl Trust, Slimbridge, an offer which Lorant gladly accepted. Lorant was soon assisting Peter with the various projects which he had under way. One was the breeding and re-establishment of the Hawaiian or Ne Ne Goose which had become virtually extinct except for the four pairs at Slimbridge, and the other was the capture and ringing of the Russian Whitefront Goose population which visited the trust annually. At the time a large experimental method of rocket launched nets was being used, and Lorant, not the most practical of beings, managed on his first firing to engulf the entire catchment team.

Lorant next took a post as a taxidermist with a London based company for a short time, before gaining the position as taxidermist to Newport Museums Service. It was at this stage I first met Lorant. A telephone call from Peter Scott, who was now the president of Newport Wildfowlers, told me that Lorant was taking up this new job in Newport and as he would be

An early picture from The Times newspaper dated 2nd August 1962. The caption reads School for Falconers and Lorant's note to the photograph states that it was taken at Yewbury Cottage, Malpas, Nr. Newport and was taken to illustrate the forming of the Welsh Hawking Club. Could that be a young Lawrence Workman bottom right?

The Austringer 1994

a complete stranger to the area asked if I would meet up with him and help him feel at home with at least one kindred spirit. This I did of course and the rest is history.

Lorant was soon a regular attender at the Wildfowlers meetings and it was not long before his enthusiasm for falconry was imparted to a number of members who persuaded him to form with their help what is now the Welsh Hawking Club.

The inaugural meeting which took place in Caerleon was attended by about 20 potential members and became the springboard for a surge of interest in the sport in the South Wales area.

We were introduced to Nancy only shortly before they were married in Newport in 1963, herself from farming stock and proving the ideal partner for a demanding personality. She took a great interest in whatever Lorant did and flew regularly with him.

Lorant now had his idea to start a falconry school because so many people were interested. This started off in the garden of his house in Malpas (indoors if wet). This proved such a success that a member of *The Times* newspaper attended a session which resulted in a full page article such was the interest.

Sadly he decided to leave Newport following an offer from Mr Jackson to take up a post as curator at Colwyn Bay Zoo where he soon settled in and was flying eagles from the grounds of the zoo over the cliffs. These were quite spectacular flights. The eagles striking the glove with such force that Lorant would be spun round. He certainly introduced a new dimension to the attractions at Colwyn Bay Zoo.

After a couple of years he left the zoo for Leamington Spa to be near his family and took on taxidermy in private practice with some success and directed W.H.C. business from his telephone. In later times his visits to Wales became infrequent but his countless friends who called, wrote or phoned kept him well up to date with current affairs.

International falconry has now lost its staunchest supporter, the Welsh Hawking Club its leader. A sincere gentle person who seemed incapable of speaking ill of another, whose immense knowledge he was always so willing to patiently share. A genuine sporting gentleman who will be sorely missed.

Our sincere sympathies go out to Nancy and his family.

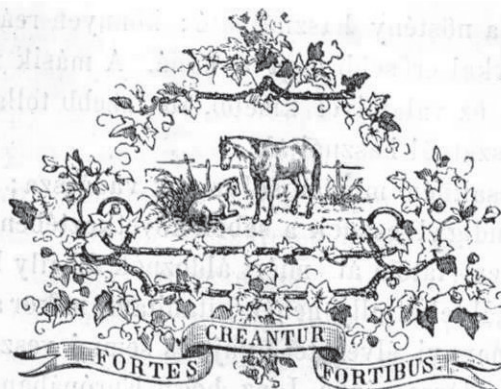
Kenneth Macleur

Immature Goshawk. Watercolour by club member, Rob Palin.

VADÁSZ- ÉS VERSENYLAP 1859 – SOLYMÁSZAT ÉS GAZELLAVADÁSZAT EGYIPTOMBAN

SOLYMÁSZATI ÉS SAJTÓTÖRTÉNETI KURIÓZUM A VADÁSZ ÉS VERSENYLAP CÍMŰ MAGYAR NYELVŰ BUDAPESTI HETILAP 1859. ÉVI JÚLIUSI SZÁMAIBÓL

VADÁSZ- ÉS VERSENYLAP.

Vasárnap, július 10.

19. SZ.

Harmadik évfolyam 1859.

Solymászat és gazellavadászat Egyiptomban.

(Spony úrtól, Halim pasha főlovásztól.)

A sólymászat gyakorlata egyiptomi eredetűnek látszik; keletkeztek idejét nehéz meghatározni, de minden arra mutat, hogy a legrégebb időkben kell azt keresnünk s hogy Európa különböző udvaraiban csak a keresztes hadjáratok után honosult meg. Ma már a vadászat e nemét nem igen gyakorolják Egyiptomban; azonban a sivatag melletti falukban még is vannak néhányan, kik egy-két pár sólymot s egy csapat agarat tartanak. Az egyedüli, ki most e nemes vadászatot nagy mérvben űzi, ő mag. Halim pasha, a dicső emlékü Mehemed-Ali fia, ki nagyszámú személyzetet, számos lovat és sólymot tart egyedül gazella-vadászatra.

Én ő magassága mellett, naponkint tanuja levén e gyakorlatoknak, le akarom írni e vadászat érdekes részleteit s az első fejezetben a sólymok neveléséről s tanításáról fogok írni, mignem a vadászatra alkalmasakká lesznek.

I.

Mi két sólyomfajt használunk. Az izlandi sólyom, melly körülbelül a karvaly nagyságával bir, kizárólagosan a gazella-vadászathoz jön alkal-

mazásba. Csupán a nőstény használható; könnyen reá lehet ismerni természetéről, mely sokkal erősebb mint a hímé. A másik faj a vándorsólyom (*falco peregrinus*), ez valamivel kisebb, de szebb tollazattal bír s a vad lúd- és kacsavadászatnál használják.

A kócsagot csaknem minden sólymunk vadássza; de szerencsétlenségre csaknem mindig elvesznek a sebek következtében, mellyeket e madártól kapnak; nem látom át, miért áldoznók fel illy középszerű vadért jó sólymainkat, mellyeket olly nehéz kitanítani, mikor a lúd- és kacsavadászat csak ugyanannyi élvezetet nyújt és semmi veszéllyel sincs összekötve a vadászó madárra nézve. Igaz, hogy Európában a föld egyenetlensége miatt sólyommal alig lehet kócsagnál egyébre vadászni, mivel épen a vadászat e neménél tiszta térségek szükségesek.

Hogy rendszeres legyek, visszatérek kiindulási pontomhoz s elmondom, mikép szereztetnek sólymaink, mellyek nálunk alkalmazásban vannak. Mindkét faj évenkénti vándorlását november közepe táján kezdi, a libyai hegyláncz felől, a sivatag szélén, hol gyakran megszállnak, majd vadászni, majd nyugodni. Ezen időszakban indulnak ki arab sólymáraink felkeresésökre, egyszerű eszközeikkel, mellyeket megkísérlek leírni. Ezen eszközök teljesen elütnek az Európában használtaktól; szerkezetök mintegy másfél lábnyi hosszúságú két zsinemből áll, mellyek egy-két hüvelyknyi távolságban egyközűleg vannak elhelyezve, a zsinemek közé három vonalnyi vastagságú fapálcácskák vannak alkalmazva, mellyek az egész készületet lasonlóvá teszik egy kötélhágcsóhoz; a zsinemeken egy-két hüvelyknyi hosszúságú hurkok vannak megerősítve; sólymárjaink e hurkokat az ökrök farkszőréből készítik, melly azon előnnyel bír a lószőr felett, hogy csak nagyon nehezen szakad. Huszonöt-harmincz illy egymásba bonyolított hurokkal egy sást is meg lehet fogni. A sólymár, e készlettel ellátva, bejárja a sivatag széleit s különösen kifürkészi az elszigetelt datolya-pálmacsoportokat, mellyeken a sólymok leginkább szeretnek megtelepedni, vagy hogy ott nyugodjanak, vagy hogy az éjet ott töltsék. Midőn a sólymár a fák aljába ér, első feladata megvizsgálni a ganajt, mellyből megtudhatja, hogy milly madár időzött vagy aludt ott. Az ügyes sólymár csak ritkán téved itéletében; ha felismerte, hogy valamely ragadozó madár szállt oda, felmászik a fára, eszközét szilárdul megerősíti vízszintesen egy ágon, úgy hogy a hurkok felfelé álljanak. A madár rendszeren visszatér azon ágra, melly

alatt ganaja megismertetett. A sólymár megerősíti készletét minden fán, hol látja, hogy madár tartózkodott. Reggel megnézi a hurkokat s megvan elégedve, ha egy vadászatra alkalmas sólymot talált; gyakran megtörténik, hogy sólyom helyett sast vagy más ragadozó madarat lel.

Még ezenkívül két módja van a sólyomfogásnak. A másodiknál ismét az előbbenihez hasonló készüléket használnak s azt egy galamb hátára vetik mint valamely lószerszámot, olyformán, hogy első része fején van átvetve, míg többi része hátát takarja; a galamb egy harmincznegyven ölnyi hosszú, tartós és könnyű zsinegre van kötve, másik végét a sólymár tartja, ki a mennyire lehet úgy helyezkedik el, hogy lásson és ne láttassék.

Ha észreveszi, hogy sólyom közeledik s megrohanja a galambot, néhány pereznyi időt enged neki s miután azt hiszi, hogy a hurkok már megfogták, oda fut, összegombolyítja a zsineget, megfogja és elvakítja a madarat, azaz egy czérnaszálat húz át alsó szempilláin egy tösegélyével, aztán a czérna két végét megerősíti a sólyom fején, oly magasságra húzva fel a szempillákat, hogy a megfogott állat ne láthasson; az előre elkészített békók néhány pillanat alatt meg vannak erősítve lábán.

A sólyomfogás harmadik módja így történik: midőn rosz és vadászatra alkalmatlan sólymot fognak, ezt elvakítják s tollesomagot erősítenek lábára, fél—egy egész lábnyi hosszúságú erős zsineggel; e tollesomagra ugyanolylan készüléket tesznek, mint a galamb hátára, mindig figyelvén, hogy a hurkok jól legyenek elhelyezve. Mikor minden el van készítve, az elvakított madarat elbocsátják; ez eleinte függőlegesen emelkedik fel, de csaknem azonnal valamely irányban a földre leszállni iparkodik. Ha véletlenül egy másik sólyom röptül arra s észreveszi az álmartalékot, mellyet amaz körmei közt tart, természetesen reá rohan, a zsákmányt elvenni törekszik s épen úgy megfogja magát, mint a galambnál felebb leirtam. Minthogy az elvakított sólymot a sólymár nem téveszté szem elől, azonnal odasiet s hatalmába keríti az új foglyot, melly nem elég erős a csalétekül kitett madarat elragadni. Néha azonban megtörténik, hogy sas viszi el a sólymot s egyúttal a tollköteget is.

Mikor a sólyom meg van fogva, három-négy napra elvakítják szemét s egy állásra ültetik, azonban naponkint három vagy négy óráig sétálni kell vinni öklön s minden módon iparkodni, hogy megszeliidüljön; ilyenkor rendszeren csontjaitól megfosztott galambhúst ad neki a sólymár.

Ezen idő elteltével ismét visszaadják neki szemvilágát s felteszik reá a sisakot, melyet eleinte nem igen látszék kedvelni, mert mindenkép iparkodik tőle megszabadulni; de végre igen rövid idő múlva hozzá szokik. Nehány nap múlva, midőn kissé megszeliült, eleven galambokat adnak neki. — Az első leczke ekkép történik :

Kezdjük a vándorsólyommal.

A solymár öklén tartja a sólymot s ugyancsak öklén eleven galambot ad neki enni. Mig a sólyom eszik, a solymár egész erejéből fúj egy ökörszarvból készült kürtöt, hogy később, midőn a sólyom szabadon van, e kürt hangjára visszatérjen, azt hívén hogy lakomája készen van, mert midőn ki van tanítva sokszor szabadon bocsátják, ha mindjárt nem vadászik is. E leczke három-négy napig ismételtetik; azután hosszú zsinetget kötnek a sólyom békóira s a zsinet másik vége a galamb szárnyain van megerősítve. A solymár tíz lépésnyi távolságban felállítja solymát s a galambot maga és e sólyom közé helyezi, melyet a kürt hangjával csalogat. Az éhség által ingerelt sólyom azonnal a galambra rohan s azt megragadja körmeivel s ekkor a solymár, a zsinet segítségével és folyást kürtölve magához húzza a sólymot és galambot, melyet öklén etet meg, mint az első leczkén. A távolságot ekkép naponként pár ölnyivel nagyobbítják. Később a solymot egy solymársegéd tartja ki bizonyos távolságban áll, a solymár maga kerületet tesz a zsineteggel megkötött galambbal s tanítványát magához hívja a kürttel. A segéd elereszti a solymot s az ismét a solymár öklén eszi meg a galambot, mint az előbbi leczkében.

Mikor már a távolságot ötven hatvan ölnyire nevelték s a sólyom nem mutatta jelét, hogy el akarna szökni, akkor többé nem használják a zsinetet s a solymár hozzá szoktatja, hogy maga jöjjön zsákmányaért a kürt hangjára; néhány nappal ezután vadkacsákra bocsátatik, melyekből mindig nagy készletünk van s melyeket az arabok hálóval fogdosnak. Mihelyt észreveszik, hogy a tanítvány eléggé ki van idomítva, szabadon hagyják vadászni. A vándorsólyom idomítására nem kell több husz-huszonöt napnál; mikor nagy szelek járnak, gyakran megtörténik, hogy jó sólymok elvesznek, makacsul üldözve a vadat. Gyakran megkísérlettük e fajt is a gazellák ellen idomítani, de e vadászatra nagyon is heveseknek találtuk; rendesen haszonvehetlenné ütök egyik szárnyukat vagy lábukat a gazella szarván.

Szóljunk most az izlandi sólyom idomításáról, mely sokkal nehezebb és sokkal hosszabb időt kíván. Az első napokbani idomítása semmi-
ben se különbözik a vándorsólyométól.

Később egy e czélra kitömött gazella fején adják neki lakomáját. A szemüreges szabadon vannak s a galambhus ezekben erősítették meg. Midőn a sólyom már az idomítás e fokára jutott, egy solymársegéd tíz-husz lépésnyi távolban tartja, a solymár a gazella feje mellett marad (melly oldalt fekszik), egy galambot tart kezében s a kürttel hívja a sólymot; a madár azonnal a galambra akar rohanni, de a solymár visszarántja azt s a kürt hangjával felhívja a madarat, hogy azon hust egye meg, mely előre megerősített az állat szemüregében. Ha e leczke néhány napig egymásután ismételve lön, a galamb feleslegessé válik: két solymársegéd egy kötelet tart kezében, mely a gazella testén keresztül van húzva; a kötélt mindkét oldalának négy-öt ölnyi hosszúnak kell lenni, hogy az emberek kellő távolságban legyenek s ne ijesszék el a madarat. A solymár öklén tartja tanítványát, mellynek békóira zsineg van kötve. A két segéd akkor a kötélt segélyével tánczoltatja a gazellát, az állat futását utánozva; a solymár leveszi a sisakot tanítványa fejéről és megmutatja neki a mi előtte történik. Miután a segédek néhány perczig tánczoltatták a gazellát, elkezdenek szaladni s a solymár elbocsátja madarát; a sólyom utánok rohan s a gazella nyakába vagy pofájába vágja körmeit; a segédek még nyolczvan-kilenczven lépésnyire szaladnak, magukkal vivén a gazellát és sólymot. Midőn e távolságot elérték, lassan lebocsátják a gazellát a földre s a sólyom a szemüregekben találja lakomáját, mint az első leczkében. A távolság fokonkint ötven-száz ölig nagyobbítatik, végre a zsineg is elmarad s a madár idomítását azzal végzik, hogy apró eleven gazellákra bocsátják, mellyeket e czélra tartanak. Ha az állatot életben akarják tartani, mihelyt meg van fogva, azonnal egy galambot adnak a sólyomnak, mellyet ennek magán a gazellán kell megenni; ellenkező esetben, ha sok fiatal gazella áll rendelkezésre, a sólyom az állaton gyakorolja vadászjogát.

Szükségtelen mondani, hogy kis gazelláknál az agarak segítsége felesleges, mert a sólyomnak elég ereje van martalékát azonnal a földre teríteni.

Néhány nap múlva a sivatagra viszik a sólymot s a kis gazellákra bocsátják, mellyeknek itt február, márczius, april és május hónapokban

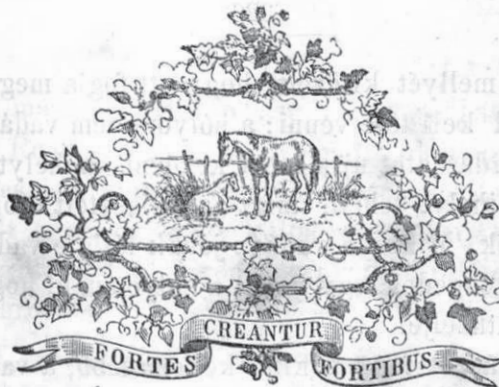

bőviben vagyunk. A szabadban a kis gazellát mindig fel kell áldozni. A sólyom akkép lassankint megszokja a nagy állatokat is megtámadni.

Az izlandi sólyom alig vadászik tovább két évnél, néha háromig, de idomítását minden évben újra kell kezdeni; a vándorsólymot minden évben ujitani szokták.

Végül a sólyom teljes idomítását összevonom e négy szóba : éhez-
tetés, értelmesség, ügyesség és türelem.

(Vége követk.)

VADÁSZ- ÉS VERSENYLAP.

Szerda, július 20.

20. SZ.

Harmadik évfolyam 1859.

Solymászat és gazellavadászat Egyiptomban.

(Spony úrtól; Halim pasha főlovászádtól.)

(Vége.)

Magas röptü vadászat. — Vadludak és kacsa.

E vadászatok lóháton történnek; a vadászok e célra kimennek a sivatag szélére, hol a Nil áradása a gödrökben kisebb nagyobb mocsárokat hagyott hátra, mellyek télen számtalan vízi madárral vannak telve, minők a pelikán, daru, fekete ibis, vízi varju, a szürke és barna kócsag, és roppant sok vadlud és kacska. E kis rögtönzött tavak szélén számtalan vízi tyukot s más apróbb madarakat is lehet találni.

A vadászok lóra ülnek a sólyommal kezükön s e vaddús helyek felé lovagolnak, különösen oda, hol sok vadkacska tartózkodik. A sólyom, mihelyt elbocsáttatik nem ragadja meg martalékát mindjárt a vízben, hanem nyilgyorsasággal elröpül felette; a megrémült vad azonnal csapatosan felröpül szabálytalan hajlásokban; a sólyom ekkor felhasználja áldozatainak határozatlanságát, üldözőbe veszi őket s megragadja melyet legelőször talál. Rendesen úgy történik, hogy még igen messze röpül, mielőtt megragadhatná martalékát, mely után vágyik, s ilyenkor gyors nyargalás szükséges, mert a vadásznak vele egy időben kell meg-

érkezni a helyre, melyet kitűzött, hogy ott fogja megenni zsákmányát, melyet azonnal el kell tőle venni: a sólyom nem vadászik többé, ha jól lakott. Azután a vadászatot újra lehet kezdeni, mihelyt a vadász akarja, vagy is inkább mihelyt teheti, mert az elriasztott csoportok végre igen messzire elröpülnek. Mikor a vadász jónak látja e vadászatot befejezni, okvetlenül át kell engednie egy vadat a sólyomnak, hogy azt a legközelebbi alkalomra feltűzelje.

A vadlud-vadászat még sokkal kellemesebb, a vadász már messziről hallja és látja őket közeledni a szokott ékalaku csoportban; gyakran megtörténik, hogy igen magasan röpülnek, de a vadász már jó előre elbocsátja sólymát. A madár köralakban röpülve emelkedik fel, hogy a magasból támadhassa meg martalékát.

A halálos ijedtségtől elkapott madarak, észrevevén az üldöző állatot, nem tudják merre röpüljenek, s miután rendes sorukat szétlépték, kétségbeesetten, kiáltozó rendetlen csapatban röpülnek tova. A sólyom, mely e rémülést és rendetlenséget okozta s ezalatt ügyesen felemelkedett, villámgyorsan megtámadja az irányvesztett tömeget, s megragadja martalékát, melyet legközelebb ér, majd nyakánál, majd egyik szárnyánál. Ezután keringve szállnak le a földre, mialatt a sólyom mindig felül maradt; mielőtt a földre érnének, a sólyom rendesen elbocsátja áldozatát, hogy az erős ütődést kikerülje, de azonnal ismét megragadja e madarat, mely a földet érintvén menekülni iparkodik. A vadász ugyanezen perczen törekszik oda érni, hogy a vadlud szétléptetését megakadályozza, ha újra vadászni akar a sólyommal, mint felebb a kacsavadászatnál mondatott. Ha nem akarja a vadászatot folytatni, de a vadludat is megakarja menteni, akkor egy eleven galambot ad a sólyomnak, melyet e célra mindig visz magával s melyet a sólyomnak a vadludon kell megennie,

E vadászat szerintem nagyon felér a kócsagvadászattal. Mert eltekintve az izletes vadtól, melyet e vadászat a konyhára szolgáltat, a sólyom sincs a megöletés veszélyének kitéve, mint a kócsagvadászatnál gyakran történik.

A gazella-vadászat.

A gazellavadászat sok embert, lovat és sólymot igényel, s következőleg nagy költséggel járván nem üzethetik mindenki által; Egy-

tomban nem is üzi más, mint Halim basa, a legfáradhatlanabb vadász, kit valaha ismertem. Rendesen minden évben tizenkét-tizenöt lovat, s vagy harmincz agarat teszünk tönkre ezen örült futások által. A gazellavadászatoknál használt agarakat nagy költséggel hozatják Tunisból, Tripolisból s a bengasi kerületből. Ezen agarak távolról sem bírnak oly szép alakkkal mint az európaiak; de mily különbség van futásuk közt!

Európai agár negyedrészt sem bírná ki azon utnak, mellyet e kutyák tesznek. Ezenfelül az európai agarakat megölné az itteni éghajlat, míg ezek már csaknem meghonosultak; s mégis e kutyák, mellyek szívósságukat illetőleg magasan állnak az európaiak felett, mindig mellbajnak áldozataivá lesznek, mi a hosszú futások következménye.

Még caramaniai és syriai kutyákat is használunk. Ez igen szép agárfaj, az uszkárokéhoz hasonló bozontos fülekkel és farkkal; azonban ez előbb leirt agarakat távolról sem közelítik meg.

A lovászok a vadászat előtti napon értesítettnek a vadászok számáról s másnap hajnal előtt kellő számú lovakkal készen állnak a vadásztanya előtt. Mihelyt e kíséret együtt van, ő herczegsége jelt ad az indulásra. Nem lehet regényesebb és sajtyszerűbb látványt képzelni, mint e néma lovagesapatot, melly a sivatag felé közeledik, élén ő herczegségével, kit házának tisztjei vesznek körül. Itt egy solymár lóháton, öklén sólyommal s egy kutyától követve; amott egy gyalog solymár, melly szintén öklén viszi a sólymot, míg egy második vállán s néha egy harmadik fején viszi a ragadozó madarat. A falkáik által kísért kopászok s egy vizhordó dromedár egészítik ki a csapatot. A vadászokat hajtók előzik meg, kiknek kötelességük pontos tudomást szerezni a gazellákról, mellyek éjen át a sivatag szélén mutatkoztak; ezen emberek a vadászat e nemében rendkívüli tapasztalattal bírnak; felismerik a nyomokat ott, hol semmit sem látna bárki is, ki nincs e mesterséghez szokva. Csak igen ritkán csatlakoznak s azt is megtudják mondani, hogy mikoriak a nyomok. Midőn alkalmas nyomokat találnak, a csapat követi azokat a sivatagba, mialatt néhány különvált lovag a sivatag széleit kerülgeti, hogy ügyes fogások által az elkésett gazellákat a főcsapathoz terelje.

Mihelyt egy vagy több gazellát megpillantanak, a vadászok azonnal a mennyire lehet iparkodnak azokat megközelíteni, felhasználván azon előnyöket, melyekkel a tér netalán kínálkozik. A gazellák rendkívül éles látással bírnak s mindig figyelmeznak, ennél fogva nem is engedik

magukat öt-hat száz ölnyinél kevesebbre megközelíteni. Daczára e távolságnak néhány jó sólyommal s jó agarakkal lehet szert tenni egy gazellára. A sólymár, mihelyt elérkezettnek tartja az alkalmas pillanatot, azonnal leveszi a sisakot a sólymokról, mellyek csakhamar észre veszik a gyors vadakat, noha látásukat egy pillanatra megzavarja a hirtelen átmenet a sötétségből a világosságra. A pórásra fűzött agarak látták a mozgalmat s természetfeletti erővel iparkodnak magukkal rántani őreiket; ekkor elbocsátják a sólymokat, mellyek bizonyos magasságra felemelkednek, s egyuttal az agarakat is; noha ezen utóbbiak még nem látják a gazellát, mégis bámúlatos ösztönnel irányozzák magukat a sólymok röpte után; e pillanatban mindenki sarkantyúba kapja lovát s a vadászok versenyeznek egymással, hogy mellyik ér előbb a csata színhelyére. Ezen örült vágatás alatt az egész jelenet feltárul a néző szemei előtt. Valahányszor egy sólyom megtámadja a gazellát, minden oldalról tetszés és helyeslő kiáltás hallatszik. Gyakran megtörténik, hogy egy jó sólyom elragadtatni engedi magát a gazella által, mellynek nyakába kapaszkodik. Midőn a sólyom ekkép a gazella futását megakadályozta, az agarak, mellyek e közben időt nyertek, megkétszerezik gyorsaságukat az üldözött vad láttára, mellyet elvégre utólérnek. Mihelyt egyszer a cél el van érve, a gazella, sólyom és agár már csak egy idomtalan tömeget képez.

Az első vadász ki odaérkezik, lefejt a gazella fejét, elhajtja a kutyákat ostorával s vágást csinál az elesett állat szügyébe és czombjába, hogy a sólyom dolgát megkönnyítse.

E zavarban sokszor megtörténik, hogy a sólyom megragadja valamelyik kutya orrát vagy fülét, miből olly jelenet támad, melly a legkomolyabb vadászt is megnevelteti.

E vadászattal sok balesemény járhat; egy nyúl keveredik a farka közé s a sólymok odahagyva a gazellákat, a szerencsétlen nyúlra rohannak s rendesen maguk után vonják az agarakat is; ezalatt a gazellák eltűnnek s a vadászok kénytelenek visszavonulni. Be van bizonyítva, hogy ha egy nagy és kis gazella van együtt, a sólymok mindig a gyengébbet rohanják meg, innét lehet magyarázni, hogy miért hagyják el a gazellát a nyúl kedvéért.

Ha véletlenül nyúl vadászatot akarnak rendezni mulatságból, rossz sólymot bocsátanak utána, s kellemes látvány, midőn a nyúl elfut a sólyommal.

Legközelebb vadászatot tartottunk, melly megérdemli a fáradságot, hogy róla beszéljünk, tekintve a tökéletes öszhangzást (mi igen ritka dolog), melly sólymaink és agaraink közt uralkodott.

Másfél óráig tévelyegtünk már a sivatagban, a nélkül, hogy valamit találtunk volna, midőn, egy kis dombot megkerülve, két nagy gazellát — bakot és nöstényt — vettünk észre, mellyek az ott nagy bőségben termő illatos füvet legelészték; azonnal elbocsátottuk sólymainkat és agarainkat s lovaink egész gyorsaságával utánuk vágattunk. A gazellák észrevevén bennünket, elég nagy távolságra együtt futottak, de aztán szétváltak hegyes szögletet képezve. Sajátszerű véletlen következtében a sólymok és agarak is két csapatra oszlottak és mindkét irányban követték a gazellákat. A nöstényt először ejték el s ő fensége, ki nem bírta a kettős vadászatot jól megkülönböztetni, a nöstény után vágatott. Egy házi tisztje és én, mi kezdettől fogva a bak nyomát követtük, messze elhagyva azon csapatot, melly a nöstény után száguldott. Ő fensége kíváncsi volt, hogy mi történt velünk és utánunk jött. Lehetlen leírni meglepetését és örömét, midőn térdelni látott az áldozat mellett, a sólymok lakomájának elkészítésével elfoglalva. Visszatérés közben láttuk a nyomokról, hogy a sólymok hétszer elnyomták a szökevényt, mielőtt még az agarak odaérhettek. A bak mintegy harmadfél éves korában lehetett, mikor teljes erejüket szokták elérni.

Néha egy-egy lovag belesik lovával együtt valamely kigyógödörbe, mellyekkel a sivatag el van árasztva.

Néha az is megtörténik, hogy egy-egy elkésett hyenával találkozunk, melly menhelyébe iparkodik vissza, miután egész éjjel a faluk körül ólátkodott. Ilyenkor a vadállatot azonnal üldözőbe veszik s csaknem mindig megölik, ha nincs nagyon előre. Láttam, midőn ő fensége kettőt ölt meg egy percz alatt. Az első, melly óriási volt, legalább ölnyi magasat ugrott s egy pisztolylövés vetett véget életének; a másik, melly nem volt olly erős hajító, dárdát kapott fülébe. Magától értetik, hogy lovainknak, mellyeket e vadászatoknál használunk nem szabad ijedőseknek lenniök.

(Francz iából.)

Huszár Imre.

A MAGYAR SOLYMÁSZAT A NEMZETI SZELLEMI ÖRÖKSÉG RÉSZE

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET HIVATALOS BEADVÁNYA A MAGYAR KULTURÁLIS SZELLEMI ÖRÖKSÉGI LISTÁRA TÖRTÉNŐ BEJEGYZÉS CÉLJÁBÓL

FEDŐLAP

A. Az elem neve

A magyar solymászat

B. Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek) megnevezése

Solymászok, solymász közösségek

Magyar Solymász Egyesület

C. A jelölt elem rövid szöveges leírása

A solymászat Eurázsia jelentős részén több ezer évre visszatekintő hagyomány. A magyarság kultúrájának is szerves része, s mint ilyen, egész történelmén végigvonul. Virágkorában, a 11. századtól, a 17. századig a magyarságtudat szerves része volt. Azóta Magyarországon és Európa szerte is háttérbe szorult, de a rá vonatkozó hagyományos ismeret a helyi közösségekben tovább él és egyre szélesebb körben terjed.

D. A jelölést beküldő neve:

Duhay Gábor

Magyar Solymász Egyesület

E. Évszám:

JELÖLÉS

1. Az elem azonosítása

1.a. Az elem neve: A magyar solymászat

1.b. Az elem egyéb elnevezése(i): ragadozó madarakkal való vadászat.

1.c. Az érintett közösségek, csoportok vagy egyének azonosítása és elhelyezése

A solymászok közössége olyanokból áll, akik hivatás-szerűen tartanak és idomítanak ragadozó madarakat vadászati célra. Életvitelük alkalmazkodott a madarakéhoz. Korán kelnek, a napot a madaraik kiszolgálásával kezdik. Ellenőrzik állapotukat, reggel vagy délután megröptetik, megetetik őket, vadász szezonban pedig legalább hétvégeken vadászni viszik. A solymászok együtt élnek a madaraikkal. Minden szabad idejüket velük töltik, gyakran lakásukba is beviszik. A madarak is igénylik ezt a szoros kapcsolatot gazdájukkal, feltétlen a bizalmuk irántuk, nem ritkán párjuknak tekintik. A solymászok közössége összetart, mivel kedvenc foglalkozásuk hasonló életvitelt követel meg. A solymászok madaraikra tekintettel és összetartozásukat reprezentálva jellemzően zöldes árnyalatú ruházatot hordanak, a kabát hajtókáján hivatalos solymászelvényvel, jellegzetes solymászkalappal (héja, sólyom vagy sas szárnytollával díszítve) a fejükön, vállukon a speciális kialakítású solymásztarisznyát viselnek, és a solymászkesztyűn álló vadászmadár jellemzi őket. Hagományőrzést takar a madarak jobb, vagy balkézen való hordozása is. Az előbbi a „keleti” típusú, hajdani lovas solymászatra jellemző madárviselés, míg az utóbbi a „nyugati” gyalogos solymászokra volt jellemző. Solymász úgy lesz valakiből, hogy hírt hall, olvas róla, vagy találkozik valamelyik solymász közösség tagjával és kedvet kap ahhoz, hogy a solymászok közösségének tagja legyen. Az elhatározást követő két év alatt sajátíthatja el a solymászati tudást gyakorlott solymász mellett, majd le kell tennie a kötelező vizsgákat. Ezt követően válik solymásszá és lehet rendes tagja a solymászok közösségének. Tudását a közösség leggyakorlottabb tagjai mellett fejlesztheti. Ebben kiemelkedő szerepe van a solymászmesternek, aki a közösség által választott kiváló solymász.

Magyarország mintegy hetven településén élnek solymászok, létszámuk közel kétszáz (ld. mellékelt térképen). Országos szintű érdekképviseleti szervük a Magyar Solymász Egyesület.

1.d. Az elem földrajzi elhelyezkedése és elterjedtsége

Az elem Magyarország közigazgatási területén lévő solymászatot és solymászközösségeket öleli fel. Ebből következik, hogy a történelmi visszaillesztés gyakorlatilag a Kárpát-medencére (történelmi Magyarországra), míg a jelenlegi a mai Magyarország közigazgatási területére terjed ki.

Jelenleg Magyarországon a legtöbb solymász Budapesten él, a solymászoknak mintegy 20%-a. Jelentős számban élnek még a budapesti agglomerációban is. A többiek vidéki városokban, illetve falvakban laknak, szinte az egész ország területén (lásd: mellékelt térkép!). Ahol többen élnek egymás közelében, ott baráti társaságok alakultak ki, lehetőséget biztosítva a közös solymászatoknak.

Az országosan meghirdetett közös solymász-vadászatok egyes tradicionális térségekhez (településekhez, önkormányzatokhoz, vadásztársaságokhoz) kötődnek, ahol arra alkalmas szálláshelyek és vadászterületek vannak. Ilyen solymászok által rendszeresen látogatott településközpont Orosháza, Gyopárosfürdő, Fegyvernek, Balatonfenyves, Füzesgyarmat, Dévaványa, illetve vonzáskörzetük falvai, de más térségek is időnként helyet adtak (pl. Szarvas, Hódmezővásárhely, Tököl, Balaton-felvidék, Kisalföld) és adnak nagyobb solymászatok lebonyolításának.

1.e. Az elem a szellemi kulturális örökség mely területét képvisel

szóbeli hagyományok és kifejezési formák, beleértve a nyelvet, is mint a szellemi kulturális örökség hordozóját,

előadóművészetek,

társadalmi szokások, rítusok, és ünnepi események,

hagyományos tudás, természetre és a világegyetemre vonatkozó ismeretek, és eljárások,

hagyományos kézművességhez való tudás és gyakorlat.

2. A MAGYAR SOLYMÁSZAT LEÍRÁSA

(Megjegyzés: az egyes fejezetekhez tartozó további információk a Részletes Dokumentációban, megegyező sorszám alatt olvashatók!)

2. 1. A solymászat

A solymászat röviden meghatározva, betanított ragadozó madarakkal való vadfogást jelent. A solymászat a mindennapi életben azonban ennél jóval több, egy életforma, a maga jellegzetes solymászközösségével együtt.

A solymászás előfeltétele a hozzá szükséges tudás elsajátítása, a jogszabályokban leírt kötelező vizsgák letétele, a vadászmadár tartás feltételeinek biztosítása, a madártartáshoz és betanításához szükséges gyakorlati tudás elsajátítása, a solymászathoz szükséges felszerelések, kellékek beszerzése. Mindezen előfeltételek biztosítása után juthat vadászmadárhoz a solymász.

A solymászok napi feladata a madaraik gondozása, etetése, itatása, tisztán tartása, illetve gondozójukkal való bizalmi kapcsolat kialakítása, fenntartása. Ez utóbbira nagy hangsúlyt fektetnek, mert ennek hiánya a vadászmadár szabadon röptetésekor annak elvesztését (elszökését) eredményezheti. A solymászok és madaraik közti kapcsolat szoros baráti, mondhatni intim viszony. A madarakat - tollazatuk lecserélési (vedlési) időszakán kívül - ősszel, télen naponta karjukon hordozzák, hetente többször, gyakran naponta szabadon

röptetik, zsákmányállatra emlékeztető tollbábura, kitömött vadra, élő tanállatra vágatják, hogy gyakoroltassák a vadelejtést, egyúttal a vadászmadarak izomzatát is fejlesztve. A vadászidény beköszöntével a solymászok arra törekednek, hogy minél több alkalmat teremtsenek a solymászásra, madaraik vadfogására. A solymászatok társas vadászatok, közösségi rendezvények. Ezeken megismerhetik egymást, madaraikat, a madarak tudását, szakmai fogásokat, tapasztalatokat cserélhetnek, ugyanakkor a közös solymász-vadász élmények erősítik a közösségi életet. A solymász szinte együtt él a madarával, naponta több órát foglalkozik vele, sétálni viszi, röpteti, megitatja, fürdeti, naponta egyszer-kétszer megeteti. Ápolási, szükség esetén egyszerűbb orvosi beavatkozásokat is végez madarán. Tisztán tartja madara állványát, ülőkéjét, volierjét, gondoskodik az élelméről, az élelmet jelentő állatok tartásáról, tenyésztéséről. Gondoskodik a vadászmadara felszereléséről, rendszeresen ápolja a bőrből készülteket, pótolja az elhasználódottakat. Kapcsolatot tart fenn más solymászokkal, segítik egymást a tudás megszerzésében tapasztalatcserével, illetve besegítenek egymás madarainak gondozásába. Gyakran közösen idomítják, sétáltatják, röptetik, tenyésztik madaraikat.

A solymászathoz tartozik a beszerzett ragadozó madarakkal való foglalatosság is. Fióka madár esetében a solymász felneveli, magához szoktatja, megtanítja hívó hangra kézre (solymászkesztyűre, tollbábura) szállni, és begyakoroltatja vele a vadászatot. Felnőtt ragadozó madárnál elsősorban az emberhez, a kézhez szoktatást kell megoldani, sok kézen tartással, közös sétákkal, hívóhangra történő kézre szállások gyakorlásával, nehogy az első szabadon engedésnél a madár végleg elrepüljön.

A solymászati tágabb értelmezésébe bele tartozik a ragadozómadár-tenyésztés, a solymászmadár utánpótlás biztosítása, a ragadozó madarak természetben való megfigyelése, védelme, a solymászati, ragadozómadár-védelem oktatása, népszerűsítése, solymászati rendezvények szervezése, települések közösségi fórumain való részvétel, továbbá a solymászattal, ragadozó madarakkal kapcsolatos történelmi kutatás, solymászati archívumok létrehozása, kiállítások szervezése, népszerűsítő anyagok terjesztése, stb.

Napjaink solymásza védelmezi (megőrzi, fenntartja, műveli, terjeszti, oktatja stb.) a nemzedékeken átívelő tudást és készséget, a solymászati hagyományos tárgyait, eszközeit, a természet értékeit, továbbá jellegzetes zenei hagyományait (solymászati kürt-dallamokat). Megőrzi a solymászati hagyományos szókincsét, szakkifejezéseit. Bemutatja városokban, falvakban, közösségi rendezvényeken, nemzetközi találkozókön a solymászatot előadások, konferenciák, írott anyagok, filmek, DVD-k, honlapok, kiállítások, illetve vadászmadár röptetések, solymász vadászatok, hagyományőrző játékok, solymászbemutatók formájában. A solymászok közössége tovább élte az ősi magyar hagyományokon alapuló solymász kézművességet is. A solymászati megőrzése körébe tartozik a solymászat-történet kutatása, emlékek feltárása, számbavétele, a tudás hozzáférhetővé tétele éppen úgy, mint a gyakorlati madáridomítás és ragadozó madárral való vadászat művelése. A solymászok közössége fenntartja, ápolja és fejleszti a nemzetközi solymászközösségekkel való együttműködést.

2. 2. Solymászatra használt ragadozó madarak

A solymászatra használható ragadozó madár fajokat régen a használhatóság, beszerezhetőség határozta meg, ma jogszabály tartalmazza. A magyar solymászok többsége héját tart, utána következik a vándorsólyom. Ezeken kívül néhányan karvalyt, szirti sast, lanner sólymot tartanak, és néha a vadászsólyom is előfordul solymászkézen. Más ragadozó madár faj nem tartható.

A felsorolt fajokat solymászati stílusuk alapján a solymászok hagyományosan két csoportra osztják; a sólymokat az úgynevezett magasröptűek, a többi az alacsonyröptű madarak közé sorolják.

2. 3. Solymászati zsákmányállatok

A solymászat útján elfogatható vadfajokat jogszabály határozza meg, mely jóval szűkebb lista, mint amit természetben szoktak az egyes ragadozó madár fajok zsákmányul ejteni. Ebből következik, hogy a solymászok ügyelnek arra is, hogy csak az engedélyezett zsákmányállatra engedjék rá a vadászmadaraikat. A jelenlegitől eltérően, a történelmi múltban minden vadászmadárral elejthető vadfaj szerepelhetett a solymászok zsákmánylistáin.

Héjával általában mezei és üregi nyúlra, továbbá fácánra, vadászható récefajokra vadásznak. Vándorsólyommal madarakra, főként fácánra, vadászható récefajokra solymásznak. Elfogatható velük természetvédelmi oltalom alatt nem álló más madárfajok is, mint pl. a dolmányos varjú, szarka, balkáni gerle, házigalamb.

A karvaly - gerle nagyságú madár lévén - megfogatható zsákmánya szinte csak szarkára és hasonló nagyságú, természetvédelmi oltalom alatt nem álló madarakra szorítkozik.

A szirti sassal leggyakrabban mezei nyúlra vadásznak, de ennél nagyobb vadak is elfogathatók sassal, mint például az őz, vagy a róka.

A lanner sólymot kevésbé használják a solymászok vadászatra, inkább a solymászbe-mutatók látványos ragadozó madara.

2. 4. Solymász vadászterületek

A solymászathoz tágas külterületek kellene, ahol a vadászmadarak röptethetők és vadászterületek, ahol vadásztathatók. A solymászok általában lakóhelyükről könnyen elérhető gyakorlóterületeket keresnek, ahol madaraikat naponta röptethetik. Vadászidényben ritkábban egyéni, gyakrabban társas vadászati lehetőségeket bérelnek vadásztársaságoktól, ahol megállapodás szerint vadászhatnak madaraikkal. Az országos solymász-vadász-területei többnyire állandók, mivel ott a vadászterületek tulajdonosai - kölcsönös előnyök alapján - tartósan befogadják a solymászokat. Itt tartós jó viszony alakul ki a vadászati és solymász közösségek között.

A legkedveltebb solymász-vadász területek a síkvidéki, bokrokkal, facsoportokkal, fasorokkal, csatornákkal, nádas foltokkal, mezőgazdasági kultúrákkal tarkított táj, ahol az apróvad (fácán, nyúl) megbújhat és ahonnan könnyen felzavarható vadászezzel.

2. 5. Hagyományos ragadozó madár befogási, tartási, kezelési módok

A vadászmadarak befogása - mely évezredes tapasztalatokra épül - manapság a héjára, karvalyra szorítkozik, többnyire fészekből fióka korbán (engedély birtokában) szedik ki a solymászok és háznál felnevelik. A felnőtt madarak solymászati célú befogására az úgynevezett héjaketrec (csapda) a legalkalmasabb. Lehetőség még a csalimadár segítségével, a csapóhálóval, csapóvassal való madárfogás is. Ezek a szerszámok és készségek szintén ősi hagyományokon alapulnak a solymászok körében.

A fiókákat röpképességük eléréséig műfészekben tartják a solymászok, pl. széna alommal kibélelt nagyméretű kartondobozban, vesszőkosárban. A felnőtt madarak többnyire fölbe szúrt ülőkén (fatuskón, ívelt fém-parafa ülőkén), keret- vagy kör alakú magasállványon vannak elhelyezve, a biztonság kedvéért mindezek lezárható helyiségekben, nagyméretű ketrecekben (volierekben) vannak kialakítva. A tenyészmadarak nagyméretű (jogszabályban meghatározott méretű) volierekben vannak, ahol ülőfák, fészkek, fürdőedények, etetőtálcák állnak rendelkezésükre.

A vadászmadarak napi rendszerességgel gondozást igényelnek. Ez az etetésből, itatásból, tisztántartásból áll. Rendszerességgel a karmaik, csőrük, tollazatuk állapota ellenőrzésre szorul, szükség esetén a csőr és a karom kurtításra (reszelővel való korrekcióra) szorul. A főtollak (a szárny elsőrendű evezőtollai, illetve a farktollak) sérülése esetén a solymászok, enyhébb esetben a sérült toll gőzölésével állítják helyre az eredeti állapotát, törés esetén tolltoldozás útján építik fel a sérült tollat. A madarak lába, talpa szintén ellenőrzést igényel, szükség esetén gyógyítást is. Alapvető a madarak állványai bevonatának célszerű megválasztása, hogy ne kapjanak úgynevezett „talpkeményedést”.

Gyakorlatilag úgy kell tartani a madarakat, hogy semmiféle sérülést ne szenvedjenek, akár testit, akár tollazatukat tekintve. A vadászmadarak köpete, ürüléke, viselkedése, test súlya is ellenőrzést igényel a solymásztól. Ezekből mérheti le madara egészségi állapotát. Utóbbinak különösen a vadászatok előtt van nagy szerepe, ugyanis gyakran ennek függvénye a madár aznapi vadászati kedve.

A vadászmadár felszerelések napi ellenőrzése is fontos, ugyanis pl. egy póráz-szakadás a madár végleges elveszését, pusztulását jelentheti.

2. 6. Vadászmadár betanítási módok

A madarak betanítása a kézhez szoktatással, illetve az emberekhez, a városi, falusi környezethez szoktatással kezdődik. Amennyiben vadászzebbel, lóhátról fog történni a solymászat, akkor a kutyához, lóhoz is hozzá kell szoktatni a madarat. Az sem elhanyagolandó, hogy a többi vadászmadarat is elviselje a solymász madara, gondolva a közös solymászatokon való részvételre.

Az alacsony röptű vadászmadarak (héja, karvaly, szirti sas) betanításának első fázisa a kézreszállás, visszahívás gyakoroltatása. Ezt célszerű naponta végeztetni, először a lakásban, kertben rövidebb-hosszabb zsinórral megkötve a madarat, majd később a szabadban ugyanígy. Amikor már nem akar elszökni, leveszik a zsinórt, és szabadon repülhet a madár földről, fáról a solymász kesztyűjére. Ilyenkor mindig kap egy jutalomfalatot, a gyakorlato-

zás végén pedig jóllakhat a kesztyűn. Amennyiben tollbábút is alkalmaz a solymász, akkor azon, a rákötött hússal lakatja jól a madarát. Héjával egyéni vadászat esetén lehetőség van a szabadon követés betanítására is. Itt a madarát arra tanítja a solymász, hogy fáról-fára repülve szabadon kövesse, majd ha felkel a vad, a magasból könnyebben foghatja el azt, mint a solymász kezéről indítva.

Az alacsonyröptű madarakat a solymászok kézzől indítják (dobják) a felkelő vad után, melyet a vadászmadár több-kevesebb üldözés után, szerencsés esetben elfog, és markaival halálra szorítja.

A magasröptűek (sólyomfélék) kézhez, emberhez, állatokhoz szoktatása, kézreszállásuk betanítása hasonló az alacsonyröptűekéhez. A szabadon röptetésük azonban különbözik, mivel arra kell őket betanítani, hogy a solymász feje felett, minél magasabbra repülve körözzön. A solymász, vagy vadászebe közben megkeresi a vadat, és amikor a sólyom széllel szemben repülve felettük van, a vadat hirtelen rárohanva felrepítik, amit a sólyom a magasból rávágva lerúg, majd a földön megfog. A sólymok nem a karmaik szorításával, hanem a csőrük harapásával ölik meg áldozatukat.

2. 7. Vadászmadarak gyógyítása

A vadászmadarak gyógyítására sokféle eljárás ismert, ezek közül több régi módszer már a történelem homályába veszett. Mások a mai napig használatosak. Ezek közül az ismeretebbek, főleg enyhébb mechanikai sérülések, sebesülések házilag gyógyíthatók, a humán gyakorlat mintájára. Emésztőszervi megbetegedések megfelelő takarmánnyal többnyire orvosolhatók. Vannak olyan solymászok körében használatos ragadozó madár betegségek felismerésére és gyógyítására alkalmas szakkönyvek, amelyek útmutatóul szolgálnak a betegségekhez. Amennyiben a felmerült betegség meghaladja a solymász tudását, e téren nagy tapasztalattal rendelkező állatorvosokhoz fordulhatnak.

2. 8. Solymászati kézművesség

A solymászat „kitermelte” több mint ezer éve azokat a használati tárgyait, amelyeket változatlanul, vagy modernebb kivitelben és anyaggal a solymászok ma is használnak. Többségüket minden solymász elő tudja állítani, a „mívesebb”, vagy különleges felszereltséget igénylő használati tárgyakat, eszközöket erre specializálódott solymászok készítik.

Az előbbieket körébe tartóznak a vadászmadár lábszíjai (béklyói), és a póráza, melyek bőrből készülnek. Újabban bőr mandzsettát és műanyag alapú, fonott zsinórokat is használnak e célra. A béklyókat összefogó forgókarika készen is kapható, de ennél sokkal szebbek és jobbak egyes solymászok által rézből gyártott „profi” forgókarikák.

A solymászkesztyűk speciálisak, gyakran nagyon díszesek, ezért ezek előállítására speciális tudást, gyakorlatot, felszereltséget és bőrválasztékot igényel. A solymászok többnyire vásárolják e téren gyakorlatot szerzett solymásztól kesztyűiket.

A madársapkák készítése szintén nagy gyakorlatot igényel, speciális bőroket, szabásmintákat, kellékeket, fonalakat stb. Egyes egyszerűbb sapkatípusokat (pl. az ázsiaiakat) gyakorlottabb solymászok is elő tudják készíteni, de a díszes, kemény, zárt, európai tí-

pusokhoz nagy gyakorlat és felszerelés szükséges. Vannak solymászok, akik készítenek ilyen sapkákat és ellátják a hazai és esetenként a külföldi igényeket is.

A solymásztarisznyák speciális táskák, gyakran igen magas szinten díszítettek. Az egyszerűbbeket a solymászok maguk varrják, a díszesebbek már rézzel, rátétekkel, rojtokkal, domborításokkal stb. tarkítottak, igényes bőrhasználattal, melyek egyes solymászok kézügyességét, művészi tehetségét dicsérik.

A tollbábúkat általában a solymászok maguk készítik el, olyan méretűre és formájúra alakítva, ami madaruk számára a legmegfelelőbb.

A madárállványokat a solymászok jelentős része maga készíti el. A szebben, igényesebben kivitelezett állványokat erre specializálódott solymászok készítik. Minőségben, kivitelezésben vetekednek a külföldi hasonló termékekkel.

A solymásztőröket szintén erre specializálódott solymászok készítik, igen szép és díszes formákkal, nyelekkel, tokokkal, ügyelve a solymászathoz szükséges penge kialakítására.

A madarak nyomon követésére használatos rádió adó-vevő készülékek beszerzése külföldről indult, de ma már hazai lehetőségek is kínálkoznak.

A különböző ragadozómadár-szállító dobozok készítése elsősorban asztalosipari feladat, ügyesebb solymászok maguk állítják elő, autójuk és madaruk méreteihez igazodva.

Nem solymászati kellék, felszerelés, de minden évben díszes solymász-címkével palackoztatja a Magyar Solymász Egyesület a „solymászok borát”. Ez minden solymász asztalára kerülhet, és reprezentációs célokat is szolgál.

2. 9. Solymászathoz használt egyéb állatfajok és fajták

A solymászathoz leggyakrabban használt segítőtárs a vadászeb. Szerepe a vad felkutatásában van. Általában vizslákat használnak a solymászok, többnyire magyar vizslát, pointer. Más kutyafajták használata ritkább.

A solymászló szerepe manapság már alárendelt, bár néhány solymász egyéni vadászatainál még alkalmazza. Lóhátról könnyebb a vadat észrevenni, magasabbról indítható az alacsonyrepű vadászmadár, lóháton könnyebb követni a vad után repülő ragadozó madarat akár árkon-bokron keresztül is. Hátránya, hogy a ló nehezen szállítható távoli vadászterületre és nem illeszthető be a társas solymászathoz. Ősi magyar solymászati mód a lovas solymászat, megőrzése és fenntartása fontos hagyományápolás.

A vadászgörényeket az üregi nyulak földvárúkból való kiugratásukhoz használják a solymászok, hogy héjaikkal elfogathassák a nyulakat. A héjákat össze kell szoktatni a görényel, nehogy a nyúl helyett azt fogja meg. Manapság ritkábban alkalmazott módszer.

2. 10. Solymász szavak

A solymászat nyelvi emlékei több száz, esetenként ezer évre is visszanyúlnak. Ezek közül sok a mai napig fennmaradt és használatban van. A solymászat nagyon sok speciális kifejezést használ, mondhatni „más nyelvet”, mint ami a köznapi életben ismert. A solymászok ezeket a kifejezéseket főként egymástól sajátítják el, bár egyes szakkönyvek is tartalmaznak solymász szakkifejezéseket. Ezek a kifejezések annyira jellemzőek a soly-

mászok közösségének nyelvhasználatára, hogy néhány mondat után már kiderül, ki az újonc közöttük. A solymász kifejezések megőrzése szintén hagyományápolás a solymászok körében.

2. 11. Solymászat a költészetben, zenében, dalokban

A mai solymászat kevésbé jelenik meg a költészetben, zenében, dalokban, mint korábban, vagy akár a történelmi múltban. Ugyanakkor megemlítendő a solymászatokon felcsendülő magyar solymászinduló, mely szerves tartozéka a közös solymászatoknak, és a nemzetközi solymásztalálkozóknak. A reggeli dallamok megnyitják a napi solymászatokat, és a végén, a terítéknél pedig elbúcsúztatják az elejtett vadakat, méltó tisztességgel megemlékezvén róluk.

2. 12. Solymászat érmeken, bélyegeken, festményeken, dísz tárgyakon, szobrokon

Solymászati ábrázolások régen gyakoriak voltak, manapság már ritkábbak. Az Árpád-házi királyaink pénzein megjelentek a sólyom-solymász ábrázolások, de a mai 50 Ft-oson is kerecsensólyom látható, a régi magyar solymászok kedvelt vadászmadara, a turul feltételezett rokona. A Magyar Solymász Egyesület „Magyar solymászatért” emlékermén, karján vadászmadarat tartó solymász látható. Több magyar bélyeg ábrázol ragadozó madarakat, közöttük vándor- és kerecsensólymokat, szirti sasokat, héjákat. A Budapesti Vadászati Világkiállítás emlékbélyegeinek egyikén solymász jelenet látható. A közelmúlt és jelen festőinek, grafikusainak némelyik műve solymászokat, solymászatot ábrázol. Benyovszky István, Zichy Mihály, Lelovich György, Jankovich Marcell, Lelkes István, Szappan László, Udvarnoki Péter és még mások ábrázoltak képeiken solymász jeleneteket. Többen ma is festenek, rajzolnak solymászati témákat.

A köztéri szobrok többsége turulábrázolás. Ezeket nem számolva, solymászábrázolások is találhatók Magyarországon, mint Budapesten a Királyi Palota udvarán lévő Mátyás-kút solymász mellékalakja, vagy a Dob utca és Hársfa utca sarkán lévő, honfoglaló vezéretet ábrázoló szoborcsoport két solymászalakja, Solymár község teljes alakos solymászt ábrázoló címere, Tas község bronz lovas-solymász szobra (Tas vezérről), és Fehérgyarmat központjában Árpád vezér, mint solymász, fából készült szobra.

2. 13. Solymászat a vallásban

A mai korban már rendszeresnek vehető, főleg Európában és Magyarországon is az évadnyitó vadászaton a keresztény vallás szerint megtartott, úgynevezett „Hubertus misék”, vagy más néven vadászmisék. Ezeket többnyire „tábori” körülmények között, a vadászterületen, vagy vadászattal kapcsolatba hozható közösségi szabad területeken tartják, vadászok, vadászkutyáik, rokonok, ismerősök, egyéb vadászati résztvevők és esetenként nagyobb vendégközösség részvételével. Az ünnepélyes, régiós, vagy országos jelentőségű vadászmiséken - már hagyománynak is tekinthető módon - a solymászok is rendszeresen részt vesznek vadászmadaraikkal. A jelentősebb solymász vadászaton, így a nemzetközi solymásztalálkozókon, a központi helység templomában megtartott egyházi szertar-

tások közül a szombat esti, vagy a vasárnap délelőtti általában solymásmise, amelyen a magyar és a vendégként érkezett külföldi solymászok madaraikkal együtt vesznek részt. Természetesen ezeken más hívók, vendégek is jelen vannak, ami általában emlékezetes, nagy élményt jelent minden résztvevőnek és a településnek egyaránt.

A honfoglalás koráról szóló krónikák az égből alászálló turultól eredeztetik az Árpád-házat, az Árpád-házi királyokat. Egyes hagyományok szerint a kerecsensólyom régi latin neve, a „Falco/Hierofalco sacer” a sólyom „szent” voltára utal. A német neve - „Saker” - szintén erre vezethető vissza. Szent István király idejében, a kereszténység erőteljes elterjedése a turult, mint „pogány” szimbólumot háttérbe szorította. Ismételt elterjedése, „feltámadása” talán leginkább az első világháborús emlékműveken követhető nyomon.

2. 14. Híres solymászok

A történelmi múltban sok híres személyiség, királyok, uralkodók és köznép képviselői szereztek nevet a solymászat terén. A közelmúlt is solymászok sorát mutatja fel, akik maradandót alkottak e tradíció megőrzése, szervezése, terjesztése és művelése terén. Talán három solymászegyeniséget érdemes kiemelni a solymászok hosszú sorából, Bástyai Lórántot, Lelovich Györgyöt és Bechtold Istvánt, akik nagyon sokat tettek életükben a magyar solymászatért itthon és külföldön egyaránt. Utóbbi kettőnek Fegyverneken, illetve Kőszegen állított emléket a hálás utókor.

2. 15. Solymászat a természetvédelemben

A solymászat sok szállal kötődik a természethez, a természet megőrzéséhez. A ragadozó madarak ismerete, élőhelyükön való megfigyelésük, a solymásmadarakkal való együttélés, a zárttéri tenyésztésük olyan tudományos ismeretekkel ruházzák fel a solymászokat, amelyek a szabad természetben nem, vagy csak ritkán és felületesen sajátíthatók el. Ez a tudás jól kamatoztatható a ragadozómadár-védelemben, a természetvédelemben. Több solymász ezért főállású természetvédő is. Solymászok közreműködnek a ragadozó madarak fészkeinek őrzésében, sérült madarak megmentésében, gyógyításában, a ragadozó madár kutatásban, természetvédelmi szemléletformálásban.

2. 16. Solymászat szerepe a ragadozó madarak természetbe történő visszatelepítésében

A természetvédelmi tevékenység egyik formája, a solymászati tudás kamatoztatása a kézre került, vagy zárttéri tenyésztésből származó ragadozó madarak természetbe való visszatelepítésében. Solymászati módszerek alkalmazásával a fogságba került ragadozó madarak nagyobb eséllyel válhatnak ismét tagjává a vadmadarak közösségének. Erre jól bevált és a gyakorlatban alkalmazott solymászati módszerek vannak, mint például a teljes vadróptetés, vagy vad dajkamadár fészkebe való fiókatelepítés.

2. 17. Solymászat szerepe a vadászmadár tenyésztésben

A természetvédelmi jogszabályok alapján a vadászmadár utánpótlást a solymászok csak rendkívül korlátozott mértékben, engedéllyel oldhatják meg a természetből, és csak néhány faj, mint a héja és a karvaly esetében. A többi fajt csak engedélyezett tenyészetekből lehet beszerezni. Ezért ki kellett dolgozni e ragadozó madár fajok zárttéri tenyésztésének módszerét. Külföldi és hazai tapasztalatok alapján ma már elmondható, hogy a vadászmadár utánpótlás tenyészetekből megoldott.

Szerepe volt a solymászatnak - elsősorban külföldön - a természetben megfogatkozott egyes ragadozó madár fajok zárttéri tenyésztésén és szabadon-engedésén keresztül a vadon élő állomány növelésében is.

2. 18. Solymászat a tudományban

A solymász a vadászmadarak tartásán, tanításán, vadászatán, szaporodásán keresztül olyan ismeretek birtokába kerül, amelyek a természetben nem, vagy csak részlegesen ismerhetők meg. A solymászat főleg az etológia, a szaporodásbiológia, és a madárbetegségek területén szolgálhat új, tudományos adatokkal.

2.19. Solymászat az oktatásban

Solymászati oktatás az egyesületi taggá válás érdekében történik, mely kiterjed az elméleti (solymászati, vadászati, természetvédelmi és ehhez kapcsolódó jogi ismeretekre), és gyakorlati solymászati ismeretekre. Ez utóbbi főleg a vadászmadarakkal kapcsolatos gyakorlati feladatok elsajátítását jelenti.

Egyes felsőfokú oktatási intézmények befogadtak solymászati témájú szakdolgozókat, így néhány solymász e területről írta meg diplomadolgozatát és védte meg diplomáját. Jelentős az a szerep is, amit a solymászok a velük találkozó emberek körében kifejtnek, megismertetve velük a ragadozó madarakat, a solymászatot, a természet védelmét.

3. A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG JELENTŐSÉGÉNEK TÁRSADALMI TUDATOSÍTÁSA ÉS KÖZKINCCSÉ VÁLÁSA, VALAMINT HOZZÁJÁRULÁSA A TÁRSADALMI PÁRBESZÉD ÖSZTÖNZÉSE.

A ma embere előtt is ismertek egyes mozaikok magyar solymászat történelmi múltjából. Erre emlékeztetnek az írásos dokumentumok, köztéri szobrok és más műalkotások, természet-, játékfilmek, valamint a ma is élő magyar solymászat. Az évente országszerte több helyszínen és alkalommal megrendezett közösségi solymászrendezvények hozzájárulnak a solymászat és a helyi lakosság kapcsolatainak erősítéséhez, a solymászat, mint hagyományos magyar vadászati mód és történelmi örökség iránti tudat erősítéséhez, ápolásához. Említést érdemelnek a minden évben - utoljára 2009. október 9-11. között - megtartott fegyverneki solymász rendezvény. A solymászatok idején - hétvégén - a katolikus templomban solymászmisét celebrálnak. Ezen a solymászok és a település lakossága együtt vesznek részt, majd közösen kivonulnak a temetőbe és megkoszorúzzák a falu szülött-

jének, a világhírű solymásznak, Lelovich Györgynek a síremlékét. A falu kultúrházában tabló állít emléket a híres solymásznak. Tervbe van véve egy solymász állandó kiállítás, múzeum, és közösségi ház létesítése is. Kőszegen a természetvédelmi látogatóközpont egy híres solymász nevét viseli: néhai Bechtold Istvánét. Az épületben tárló hívja fel a figyelmet a névadó solymászatban, természetvédelemben kimagasló munkásságára. A látogatóközpont igen kedvelt a kőszegiei körében.

2009-2010-es vadászszézonban - immáron sokadik alkalommal - országos solymászatok voltak november 20-22-között Orosházán, december 11-13-között Füzesgyarmaton, december 27-30- között Balatonfenyvesen, 2010. január 8-10-között Füzesgyarmaton, január 15-17. között Kisalföldön, január 29-31-között Balatonfenyvesen. Kiemelkedő volt 2009. november 3-8-között megtartott XIX. Nemzetközi Solymásztalálkozó Füzesgyarmaton. Ezek az események is hozzájárulnak annak a vadászok körében felmerült korábbi téves felfogásnak az eloszlatásához, hogy a solymászat révén „hangtalanul” lehet vadat elejteni, tehát könnyű orvvadászatot megvalósítani. Ez a személet mára már a múlté, a solymászok teljes jogú tagjaivá váltak a vadásztársadalomnak is.

A természetvédelem is sokáig kritikusan nézte a védett ragadozó madarak fogságban tartását solymászati célra. A solymászok közreműködésével rendeződött a viszony a természetvédelemmel, jogszabályok születtek, megindult a solymász madarak tenyésztése is. Mindezek következtében szabályozottá, elfogadottá vált a madártartás, a madárutánpótlás, a solymászat.

A solymászok nem csak madarakat tartanak, vadásznak, solymászati bemutatókat tartanak, hanem madarak károsítása ellen is fellépnek vadászmadaraikkal. Például a Fehéregyházi repülőtéren évek óta röptetnek sólymokat, hogy mentesítsék a légtérrel a madár-csapatoktól, megelőzve a repülőgépbaleseteket, vagy Tokaj szőlői felett repített ragadozó madarakkal védik meg a termést a lakmározó seregélycsapatoktól.

A solymászok közösségének központi honlapja (www.solymaszat.hu) minden érdeklődő számára hozzáférhető, ahol minden solymászattal kapcsolatos általános kérdésre választ lehet találni.

4. A SOLYMÁSZAT MEGŐRZÉSÉHEZ SZÜKSÉGES CSELEKVÉSI TERV

4.a. Jelenlegi és korábbi erőfeszítések az elem megőrzésére

A solymászat megőrzése jelentős erőfeszítéseket követelt az elmúlt 50 évben. Ennek oka az volt, hogy két közösség között őrlődött, a vadásztársadalom és a természetvédők között. Az előbbi féltette a vadját a solymászoktól, az utóbbiak meg nem szívesen látták solymáskézen az egyre inkább természetvédelmi oltalom alá kerülő ragadozó madarakat. Sokan a solymászatot okolták a hazai ragadozó madár állomány rohamos csökkenéséért. A valóság inkább az volt, hogy a peszticidek (DDT) kumulálódtak a csúcsragadozóknál, így a sólymokban is, és ezek okozták világszerte a ragadozók csökkenését. Amint ezeket betiltották és erőteljessé vált a madárvédelem, a 80-as évek közepétől ismét elszaporodtak

a ragadozó madarak. A vadászok pedig társaságonként egy-egy vadászat alkalmával több százas, ezres terítékeket értek el, miközben a solymászok évente nem fogtak többet vadból, mint pár tucatot. Az elszigetelt solymászat nem vezetett átütő sikerre, csak az összefogás, az egyesületekbe, klubokba való szerveződés. Több egyesület alakult, majd szűnt meg addig, míg sikerült a solymászoknak a solymászat jogi feltételeit megteremteniük elsősorban a vadászatért felelős tárca segítségével. Párhuzamosan sikerült a természetvédelemért felelős államigazgatási szervvel is egyezsége jutni, szabályozni a vadászmadár beszerzést és tartást is, így elhárult a két legfőbb akadály a solymászat elől. Sikerült létrehozni 1968-ban a magyar solymászok azon érdekképviselői szervezetét, amely tartósnak bizonyult, hiszen - felvállalva 1939-ben alakult jogelődjét - ma is működik. A vadászterület kérdés is megoldódott. Kezdetben a földművelésügyi tárca biztosított állami vadászterületet a solymászok számára, majd ennek megszűntével a területbérlés lépett a helyébe. A solymászok tudata is alkalmazkodott a kor követelményeihez, tudomásul vették a jogszabályok által meghatározott kereteket, melyek betartásával gyakorolhatják a solymászatot. Mindig akadnak olyanok, akik solymászni szeretnének, tehát az utánpótlás is biztosított. Nemzetközi szinten is elfogadott a solymászat, nemzetközi szervezetük az Internationale Association of Falconry (IAF), melynek a magyar solymászok is tagjai. Kimondható tehát, hogy jelenleg minden feltétel adott a magyar solymászat fenntartásához, gyakorlásához, megszűnésének nincs valós veszélye.

4.b. A megőrzés tervezett lépései

A solymászat hosszú távú megőrzéséhez a következő lépések megtétele szükséges:

Erősíteni szükséges a solymászok közösségi tudatát, az egy közösséghez való tartozást. Ehhez több közösségi program szervezése szükséges évente. Célszerű lesz helyi kezdeményezésként, közösségeket létrehozni.

Tovább kell folytatni az egységes solymászati megjelenést ruházatban, viselkedésben, felszerelésekben stb.

Gondoskodni kell a solymászati felszerelések előállításáról, minőségi fejlesztéséről, a „magyar” jellegük megőrzéséről.

Oktatással, továbbképzéssel fejleszteni kell a solymászati tudást, beleértve a kapcsolódó szakterületekét is, mint pl. a természetvédelem, vadászat, madárismeret, solymászati hagyományok, jogi ismeretek.

Szoros kapcsolatot kell fenntartani a solymászattal kapcsolatba hozható intézményekkel, szervezetekkel, NGO-kkal, hogy a jó viszony kialakítása és megőrzése megelőzzön bármiféle feszültség létrejöttét.

Nagyon fontos a solymászattal kapcsolatos jogszabályok megfeleléségének figyelemmel kísérése, biztosítása. A solymászok érdekképviselői szervének kezdeményeznie kell a solymászatot bármilyen formában érintő jogalkotási folyamatban a szakmai közreműködését, illetve a számára hátrányos folyamatokra felhívni a jogalkotó figyelmét.

Folytatni kell a solymászat történeti kutatását tárgyi, írásos, néprajzi, szépművészeti stb. emlékek feltárásával. Tervezett egy 3x3 éves kutatási program megkezdése 2010-ben

MTA kutatók közreműködésével. Ez a magyarok őshazájától, a turul legendán, a honfoglaláson keresztül, Árpád-házi királyaink solymászatával, a XX. századig tárná fel a magyar solymászati hagyományokat.

A solymászat elfogadtatását, megismertetését tovább kell folytatni a lakosság körében, ehhez szükséges kommunikációs eszközöket (rendezvények, filmek, cikkek, riportok, könyvek, előadások, solymászatok, bemutatók, internet, honlap, DVD-k stb.) tovább kell fejleszteni.

A solymászat, mint biológiai védekezés alkalmazását tovább kell folytatni, erre irányuló igényekre fel kell készülni.

El kell érni a solymászat oktatásának bevezetését a természetvédelmi, biológiai, vadászati stb. felsőoktatásba.

Tervezett egy solymász-történeti vándorkiállítás létesítése, továbbá solymász-múzeum (helytörténeti közösségi ház) létrehozása Fegyverneken.

Biztosítani kell hosszú távon a vadászmadár utánpótláshoz szükséges ragadozómadár tenyészetek fenntartását, minőségi fejlesztését.

Megfontolás tárgya lehet a kerecsensólyom solymászmadárként való alkalmazásának kezdeményezése a természetvédelemért felelős tárcánál, az ehhez szükséges jogszabály módosítás kezdeményezésével.

Célszerű lesz megvizsgálni a vadászterületek újrafelosztásakor önálló solymászterület megszerzését és 10 évre való bérletét.

A solymászatnak, mint a több évszázadi magyar-öntudatnak a feltámasztása, hogy ez a magyar örökség ismét elnyerje méltó helyét.

A solymászati nemzetközi kapcsolatok szorosabbra fűzése, ápolása, a világ solymászatának támogatása és ennek a közösségnek részeseként élvezni a közösség nemzetközi védelmét.

Célszerű lesz további olyan egyesületi formációkat, alapítványokat létrehozni, amelyek egy-egy feladat végrehajtására alkalmasabbak, mint az országos solymász egyesület. Ezek természetesen nem konkurensei, hanem kiegészítői lehetnek a speciális solymászati célok, feladatok jobb ellátásának.

A cselekvési terv végrehajtására biztosíték a negyven éve működő solymász közösség eddigi munkássága, továbbá a biztos pénzügyi háttere.

4.c. A jelölő fél, esetenként az érintett önkormányzatok, valamint a közösségek, csoportok és egyének elkötelezettsége

A solymászok közössége, a közösséget alkotó egyének elkötelezettsége maximális a solymászat megőrzése, művelése, fejlesztése terén. Elég felidézni azokat az időket, amikor a solymászat még illegális volt, hiányoztak a megengedő jogszabályok, nem lehetett madarat tartani és vadászterületük sem volt, ahol solymászhattak. Mindezek ellenére vállalták a meghurcoltatásokat, a büntetéseket, a madár elkobzásokat és mégsem mondtak le a solymászatról, sőt tovább harcoltak az elismertetéséért. A solymászat iránti elkötelezettségük és szenvedélyük nem volt eredménytelen, mert 1975-től már jogszabály teszi

lehetővé a solymászatot. A solymászok szívós és kitartó munkája eredményeként a régi „solymászatot ellenzőkből” ma már támogatók lettek és a solymászok is teljes mértékben jogkövetőkké váltak, így a solymászat támogatottsága maradéktalanná vált. Jelenleg a vadászokkal kiváló a kapcsolata, hiszen a vadásztársaságok biztosítanak lehetőséget a solymászatoknak. A természetvédelem szintén elfogadta, szabályozta, a solymászatot, sőt alkalmazza őket speciális tudásuk hasznosításával madárvédelmi programjaiban. Azok az önkormányzatok, melyek találkoztak a solymászattal, szintén nyitottak, befogadók voltak a solymászokkal, solymászattal szemben. Mindezek eredményeként kimondható, hogy a solymászatnak jelenleg nincs ellenzője, sőt aki vele kapcsolatba kerül, inkább érdeklődő, támogató módon közeledik hozzá, mint kritikusként.

A magyar solymászok országos érdekképviselői szervének a Magyar Solymász Egyesületnek legfőbb szerve, a Közgyűlés előtt történt a szellemi örökségre való jelölés lehetőségéről szóló teljes körű tájékoztatás. A jelölés megtárgyalása után a solymászok közössége többségi szavazattal elfogadta, javasolta és erről határozatot hozott, hogy a magyar solymászat kerüljön jelölésre a szellemi örökség cím elnyerése érdekében.

5. A közösség részvétele és hozzájárulása

A jelölés elfogadását a solymászok közössége egyöntetűen megszavazta (a közgyűlések határozatait a Magyar Solymász Egyesület közgyűlési jegyzőkönyvei tartalmazzák), tehát a jelölésről szóló döntés minden magyar solymász akaratát testesítette meg!

A jelölési anyag elkészítésének módját szintén a solymászok testülete, a Közgyűlés döntötte el. Bizottságot hozott létre, mely hét tagjának a feladata volt elkészíteni a felterjesztési dokumentációt. A Bizottság tagjai – szintén közgyűlési döntéssel - úgy lettek kiválasztva, hogy a solymászat területét kiválóan ismerő szakemberekből álljon, akik egyúttal solymászok is. A bizottság tagjává vált így kiváló gyakorlattal rendelkező solymász, egyetemi oktató, egyetemi kutató, előadóművész, solymásztörténetet kutató mérnök, kézműves, lovas szakíró, agrármérnök. A bizottság tagjai között az elnök szétosztotta a feladatokat és együtt megírták a fejezeteket. A bizottság elnöke – a kapcsolattartó személy - összeszerkesztette a megírt fejezeteket, majd ismételtlen egyeztetésre került a bizottság tagjai, illetve a solymász egyesület vezetősége között. Így készült el a „Részletes dokumentáció”. Ennek összegzéseként készült el a jelen felterjesztési anyag. A felterjesztési anyag elkészülte és beadása a következő Közgyűlésen tájékoztatásra került a solymászok számára, melyet azok ellenvélemény nélkül tudomásul vettek, elfogadtak.

A magyar solymászat jelölésével kapcsolatban olyan tilalmak, mesterségbeli fogások, közösségi tabuk nincsenek, amelyek tiszteletben tartása szükséges lenne, vagy erre gondot kellene fordítani, a szellemi örökségre való jelölési folyamat során!

6. DOKUMENTÁCIÓ

6.a. Csatolt dokumentumok: 1 db Részletes dokumentáció, 30 db fotó, 2 db DVD, 1 db térkép

6.b. Szerzői jogokról lemondás: A magyar solymászok érdekképviseleti szervezete, a Magyar Solymász Egyesület és a jelen dokumentáció szerzői lemondanak a dokumentációval kapcsolatos szerzői jogokról, a dokumentáció, vagy egyes részei a magyar szellemi örökség pályázat keretében, illetve mint szellemi örökség ellenérték nélkül publikálható, felhasználható.

7. KAPCSOLATTARTÁSHOZ SZÜKSÉGES ADATOK

7.a. A jelölést benyújtó fél

Magyar Solymász Egyesület

7.b. Kapcsolattartó személy

Duhay Gábor

Tel.: +36-1-457-35-07

Mobil: +36-20-9375-358.

E-mail: duhay@mail.kvvm.hu

Cím: KvVM. 1011 Budapest, Fő utca 44-50.

7.c. Érintett közösség képviselője

Tóth János

Magyar Solymász Egyesület elnöke

8220 Balatonalmádi, Kert u. 19.

E-mail: szatuna@invitel.hu

Mobil telefon: +36 20 9352-412

7.d. Felelős helyi szervezet: -

8. Aláírás a jelölést benyújtó nevében, dátum

Budapest, 2009. március 31. (Kiegészítve: 2010. március 05.)

Tóth János sk.
elnök
Magyar Solymász Egyesület

Fotó: M. A.

TAGOK,
TAGJELÖLTEK

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET RENDES TAGJAI

Ács Frigyes	Hermeicz Tamás	Pesti József
Ambrózy Árpád	Holics Árpád	Pintz Tibor
Angalét Béla	Horváth Ildikó	Poós Ferenc István
Aradi János dr.	Horváth Zoltán I.	Popa Zoltán
Bagyura István	Horváth Zoltán II.	Prágay István
Bagyura János	Kagyerják Pál	Puskás László ifj.
Balázs Petra	Kakánék József	Rab László
Balogh Ferenc	Kalácska Gábor	Rajnik Ferenc
Balogh Tibor	Kaló László (Bandi)	Rimaszécsi László
Basa István	Keskeny Attila	Rimóczi József
Bató Miklós	Kis Árpád	Rostás Attila
Békési Ferenc	Kiss Róbert	Sági Oszkár
Bérces János	Kiss Tamás	Salamon Endre
Bereczki István	Kiss Tibor	Sárkány Pál
Berkesi József	Kópiás Balázs	Schmidt Pál
Billege Balázs	Kovács István I.	Sinkovits Ferenc
Bögyös Attila	Kovács István II.	Skerlecz Balázs
Chalupa László	Kő Péter	Ster Erika
Csáki Imre	Kőszegi János	Stift Imre
Csenkey Gábor	Krekács Zoltán	Szabó László I.
Csurcsia Imre	Krucsó Balázs	Szabó László II.
Czakó Csaba	Kulcsár Zoltán	Szakács József
Czifrák Gábor	Lakos István dr.	Szakonyi Norbert
Dorogi Sándor	Lóki György	Szalay Sarolta
Dózsa Attila	Lüttger Ernst	Szalontai Zsolt
dr. Aradi Jánosné	Mák Lóránt	Szappan László
Dudás Miklós	Malya Pál	Szemző Péter
Duhay Gábor	Martin Rezső	Szloboda Béla
Egyed István	Mayer János	Szócs Timea dr.
Ertinger Géza	Medgyesi György	Terényi Gábor
Farkas Béla	Mizser Tamás	Tóth Gábor I.
Fekete Sándor	Molnár Béla	Tóth János I.
Ferenc Árpád	Molnár Imre	Tóth János II.
Fodor Tibor	Molnár László Krisztián	Tóth László
Fónyad Ábel	Molnár Mátyás Gergely	Tóth Norbert
Földvári István	Nánási Tibor	Tóthné Szikszai Annamária
Földvári József	Olajos Csaba	Török István
Fördös Zsolt dr.	Pákozdi Sándor	Turcsányi Zoltán
Fülöp Attila	Pálfi Antal	Váczai József
Gasztonyi Dániel	Palkovics István	Vancsó Géza
Geiger Kálmán	Panajotidisz Pavlosz	Varga István
Gerzsei Gábor	Papp István	Wrábel György
Gilly Kornél	Papp Sándor	Zátonyi László
Glavanovits Tamás	Papp Zoltán	Zatureczki László
Gyórfy Villám András	Pataki Zsolt	Zornánszky Richárd
Heringer Gábor	Perness János	Zsigri László

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET ÖRÖKÖS TAGJA

Káló Ferenc
Bogyai Frigyes
Déri János dr.

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET PÁRTOLÓ TAGJAI

Pintér György
Varga Gábor
Kányi József
Kisteleki Gergely
Lelovics Krisztina
Kőszegfalvi Péter

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET TISZTELETBELI TAGJAI

Adrian Williams
Dr. Beregi Attila
Garry Morris
Josef Hiebeler
Morgan Douglas
Ralf Pfeffer

A MAGYAR SOLYMÁSZ EGYESÜLET TAGJELÖLTJEI

Béres Zsolt Levente	Majoros Gergely	Sumicz Gábor
Erdődy Mihály Csaba	Mákos M. József	Szabados István
Fehér Csaba	Micskei János	Szalai László
Fenesi Gabriella dr.	Molnár György	Szécsényi György
Glázer András	Mónus Anita	Szentpéteri Levente
Golács Gábor	Mudri Edit	Tóth Márton
Hegedüs Péter	Nagy Bence	Varga Szilveszter
Horvát Zsolt dr.	Németh Máté	Visnyik László Ferenc
Hutás István	Neu Dávid	Vozár János
Jalcs Attila	Obszidián Károly	Zolnai Imre
Kátai Péter	Percze Gabriella Ilona	Zsenit Ákos
Kiss Iván	Potháczky Lajos	
Kiss Richárd	Rác Zsolt dr.	
Kovács István	Révész György	
Kovács Tibor	Rózsa Márkó	
Kubista Nóra	Sipos Mihály	

SUMMARY

WELCOME

- The Act of Recognition of Hungarian Falconry by Minister of National Resources at 17. september 2010. - The official letter From Ministry.
- János Tóth - The Hungarian falconry is part of our Intangible Cultural Heritage. The president of the HFC is recounting the last few years work into the succes.
- János Tóth: Before the General Assembly of HFC - statements and thoughts.

FALCONRY

- György Wrábel: The traditional yearly memorial Hunting at Fegyvernek - 2009
- Róbert Kiss: The sinka - The hungarian falconer presents a genuine hungarian dog breed, named sinka (pron. Shinka), as a hunting dog. Róbert is training and teaching with sinka success not only custody, but working with falcons
- Daniel Gasztonyi: The Ferruginous - a description of a specie from America, commonly used for falconry
- Ángel Portero Ágreda: Falconry in Spain - The report of a Spanish falconer from Spain
- Gábor Duhay: The Austringer hood - The recognized falconer is sharing his experiences about the Austringer hooding in his article
- The CITES authority about the latest changes and updates regarding the Hungarian falconry.

PROTECTION OF BIRDS OF PREY

- Dr. István Lakos: Protection of birds - This article is for the protection of birds and the falconry, and about their relationship, analyze their cooperation
- Frigyes Bogyai: The impact of globalization on raptor protection - Analyzes the history, the circumstances and highlights the crucial role of falconers in the process of protection of birds of prey
- István Bereczky: The temporary bird shelter of Sajóhídvég - The results of a Hungarian bird shelter in 2009
- Róbert Kiss: Górés - Presentation of The bird shelter of the Hortobágy National Park

LOOKING BACK

Born 100 years ago, the internationally renowned Hungarian falconer, Lorant de Bastyai

- Gábor Duhay: In Memoriam Lóránt Bástyai
- David Horobin: Lorant de Bastyai - his life as a falconer in Britain

THE HISTORY OF FALCONRY

- Frigyes Bogyai: The Falconry in Renaissance England - Henry VIII. and his age in Falconry
- Frigyes Bogyai: Falconry in the GDR - In a rare flashback to the Cold War era falconer eye
- Frigyes Bogyai: Back to the MAVOSZ
- Hungarian falconry in the year 1960-1970

REMEMBERING

- János Bérces: Gold brush and bustard feathers - remembering Róbert Muray, Hungarian painter

LIST OF MEMBERS

LIST OF PLEDGES

APPENDIX

- David Horobin: Lorant de Bastyai - His Life as a Falconer in Britain (English)
- The Welsh Falconer Magazine, The Austringer Commemorating article the death of Lorant de Bastyai, 1994
- Vadász- és Versenylap 1859. - An very old interesting article about the falconry in Egypt from the basis of Hungarian weekly magazine from 1859
- The official document of recognition of the Hungarian falconry, as is part of our Intangible Cultural Heritage of Hungary

